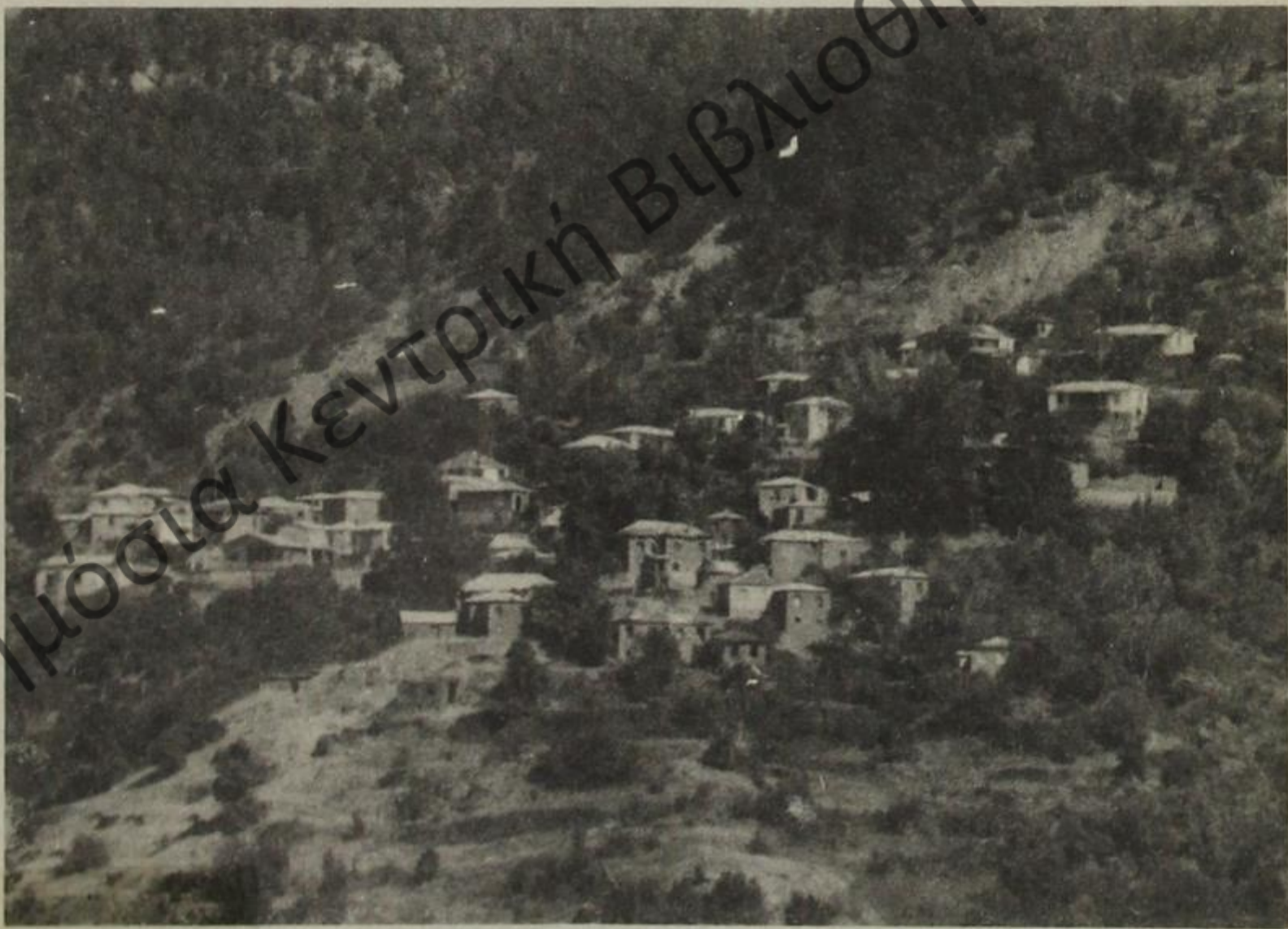

ΝΙΚΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΠΑΠΑΣΤΕΡΓΙΟΥ - ΚΟΥΚΟΥΜΠΑΝΗ
Καθηγητή Πανεπιστημίου Κιέβου

ΟΞΥΑ ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΟΥ

Γενική άποψη της Οξυάς

ΑΘΗΝΑ 1987

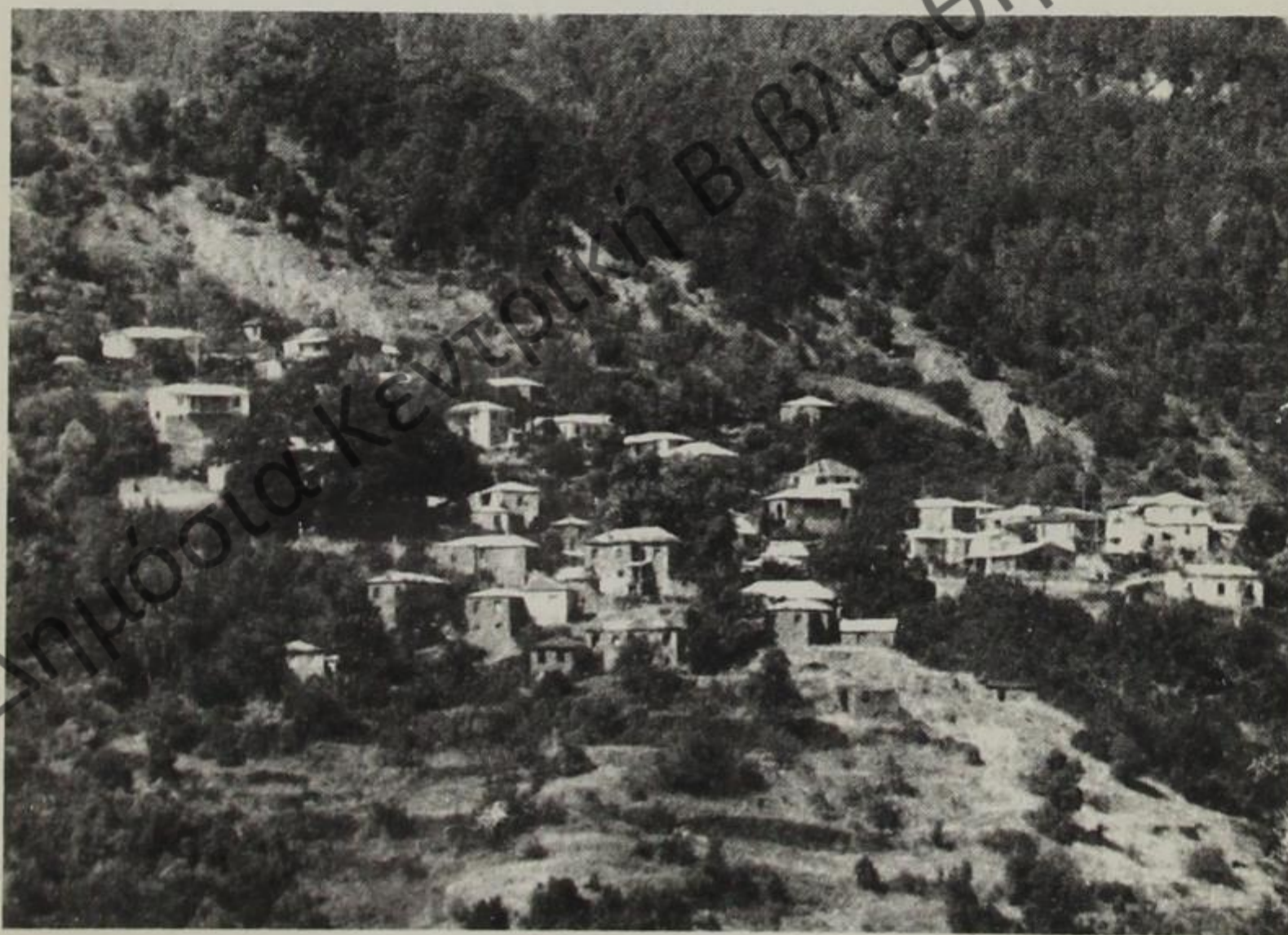
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΝΙΚΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΠΑΠΑΣΤΕΡΓΙΟΥ - ΚΟΥΚΟΥΜΠΑΝΗ
Καθηγητή Πανεπιστημίου Κιέβου

Κάθε γνήσιο αντίγραφο φέρει την υπογραφή του Έκδοτος

ΟΞΥΑ ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΟΥ

Γενική άποψη της Οξυάς

ΑΘΗΝΑ 1987

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	
ΚΟΝΙΤΣΗΣ	
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	Δ. 25145
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	30/11/87
ΤΑΞ. ΑΡΙΘΜΟΣ	94953 ΠΑΠ

Κωδ. εγγ. ΓΟ#2

Κάθε γνήσιο αντίγραφο φέρει την υπογραφή του Συγγραφέα

Ν. Π. ΠΑΠΑΣΤΕΡΓΙΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΚΙΕΒΟΥ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Αφιερώνω τούτο το βιβλίο
στην ιερή μνήμη των γονέων μου
ΠΑΥΛΟΥ & ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Κύριε Θεόδωρε

Τα μέλη του Συλλόγου μας και εγώ προσωπικά σας ευχαριστούμε θερμά για την ευγενική προσφορά σας ώστε να είναι δυνατή η έκδοση του βιβλίου μας.

Για τα μέλη του Συλλόγου
ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΑΣΤΕΡΓΙΟΥ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιας

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Θεωρώ χρέος μου να ζητήσω συγγνώμη από τον αναγνώστη αυτού του βιβλίου, που έστω και με λίγα λόγια πρέπει να αναφερθώ στο άτομό μου.

Γεννήθηκα στην Οξυά από γονείς αγρότες Παύλο και Αλεξάνδρα το 1931.

Το 1945 τελείωσα το δημοτικό σχολείο του χωριού. Το 1949 λόγω της ανώμαλης κατάστασης βρέθηκα στην Σοβ. Ένωση. Εκεί αρχικά εργάστηκα σαν εργάτης σε διάφορα εργοστάσια, συγχρόνως τελείωσα νυχτερινό Γυμνάσιο και Λύκειο. Το 1964 τελείωσα το Πανεπιστήμιο Κιέβου (φιλοσοφική σχολή 5ετούς φοίτησης) και έλαβα το πτυχίο

του καθηγητή της φιλοσοφίας. Έκανα μεταπτυχιακές σπουδές στην Ακαδημία επιστημών της Σ.Σ.Δ. Ουκρανίας. Το 1970 έλαβα το διδακτορικό πτυχίο του Πανεπιστημίου Κιέβου. Τίτλος της διδακτορικής διατριβής, είναι «Ζητήματα της μαρξιστικής θεωρίας στα έργα του Δ. Γληνού».

Δίδαξα φιλοσοφία σε διάφορες ανώτερες σχολές της Σοβ. Ένωσης συνολικά 15 χρόνια.

Στην Πανεπιστημιακή μου σταδιοδρομία έχω δημοσιεύσει μεταξύ άλλων τις εξής εργασίες:

- 1) «Η κληρονομία των αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων στα έργα του Λένιν».
- 2) «Ο ρόλος της επιστημονικο-τεχνικής επανάστασης στην σημερινή εποχή».
- 3) «Τα άτομα του Δημόκριτου».
- 4) «Ελευθερία και αναγκαιότητα».
- 5) «Δημοκρατία, ελευθερία και άτομο».
- 6) «Η διαλεκτική του Χέγκελ και η επίδρασις στο Μαρξισμό».
- 7) «Ο ρόλος της προσωπικότητας στην κοινωνία».
- 8) «Για το έργο του Λένιν υλισμός και εμπειριοκριτισμός».
- 9) «Η προσωπικότητα και η κοινωνία».

Το Νοέμβριο του 1976 επαναπατρίστηκα. Εργάστηκα ως ιδιωτικός υπάλ-

ληλος σε διάφορες εταιρείες και σήμερα ως δημόσιος υπάλληλος Δήμου Περιστερίου.

Το βιβλίο μου που έχετε στα χέρια σας το έγραψα από αγάπη και λατρεία προς τη γενέτειρά μου Οξυά και είναι μιά μικρή προσφορά μου προς το χωριό μου και την ιστορία του.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Προλογικό σημείωμα	11
Ιστορικά, Γεωγραφικά και μερικά άλλα στοιχεία	15
Ασχολίες κατοίκων, συνθήκες ζωής, έθιμα Λαογραφικά, Παραδόσεις, πηγύρια, γιορτές κλπ.	15-39
Γάμος και βαφτίσια στο χωριό	39-47
Επιστήμονες του χωριού μας: Καθηγητές, Δάσκαλοι, Γιατροί, Στρατιωτικοί, Μηχανικοί, Δικηγόροι, Υπάλληλοι, Φοιτητές	48-57
Εθνικοαπελευθερωτικοί αγώνες της ΟΞΥΑΣ	58
α) Τουρκοκρατία	58
β) Βαλκανικοί Πόλεμοι 1912-1913	62
γ) Μικρασιατική Εκστρατεία 1919-1922	63
δ) Το Έπος του 1940 και η Κατοχή 1941-1944	67
Εκκλησίες. Ιερείς και Πρόεδροι του χωριού	79-83
Σύλλογος του χωριού: αδελφότητα Ομάς Κονίτσης «Ο Άγιος Νικόλαος»	84-87
Ευεργέτες και οι Γεροντότεροι του χωριού	87-91
Διάφορα: Τοπωνυμίες, Τοπικό Γλωσσάριο, Λεξιλόγιο του σπιτιού	92-97
Θεοτόκο	98-99

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Το μικρό ακριτικό χωριό Οξυά Κονίτσης Ιωαννίνων, έχει ζωή αρκετών αιώνων.

Με το πέρασμα του χρόνου οι γενιές των προγόνων μας διαμόρφωσαν έναν τρόπο ζωής κι έγραψαν μία ιστορία, για την οποία σήμερα δεν υπάρχει κανένα γραπτό κείμενο.

Γι' αυτό λοιπόν το λόγο ο κυριώτερος σκοπός μαζί και στόχος αυτού του βιβλίου είναι να διασώσουμε και να διαδώσουμε όσες παραδόσεις, ήθη και έθιμα, θρύλους, ιστορικές αξίες και προσφορές στους εθνικούς αγώνες των κατοίκων της Οξυάς, μπορέσουμε προτού τις σβήσει το πέρασμα του χρόνου.

Είναι πιά σήμερα γνωστό σε όλους μας ότι τα περισσότερα ήθη, έθιμα και εθίματα τα οποία τα παλαιότερα χρόνια τηρούσαν κατά γράμμα και με θρησκευτική ευλάβεια θα λέγαμε έπαψαν πλέον να τηρούνται στο χωριό μας. Οι αιτίες είναι πολλές και αντικειμενικές. Επίσης αξίζει να σημειωθεί ότι οι παππούδες και οι μπάμπες μας ήτανε και είναι πηγές πληροφόρησης, για ένα συγγραφέα, πάνω στα τοπικά θέματα. Όμως αυτές οι πηγές στις μέρες μας αραιώσαν κατά πολύ από το χωριό. Μόνο μερικούς γέρους και γριές συναντάς ακόμα στην Οξυά.

Γι' αυτό το λόγο σήμερα είναι τρομερά δύσκολη η λεπτομερειακή καταγραφή των ιστορικών γεγονότων του χωριού. Αλλά αύριο αγαπητέ αναγνώστη, θα είναι δυσκολότερη η κατάσταση, αν λάβουμε υπόψη μας την διασπορά, την αλλαγή του τρόπου ζωής των κατοίκων της Οξυάς.

Για την ιστορία του χωριού μας είχαν στο παρελθόν ασχοληθεί και άλλοι συγχωριανοί μας. Ίσως ο πρώτος που ασχολήθηκε με την ιστορία του χωριού μας ήταν ο Χρήστος Πορφύρης. Ο Χ. Πορφύρης κρατούσε ημερολόγιο καταγράφοντας όλα τα γεγονότα της εποχής του για το χωριό.

Δυστυχώς αυτό το ημερολόγιο δεν έφτασε στα χέρια μας. Ο συγγραφέας του ημερολογίου φεύγοντας για τον πόλεμο, άφησε το

ημερολόγιό του στο ντουλάπι του σπιτού του. Όμως ο πατέρα του Δ. Πορφύρης όντας αγράματος, και μή γνωρίζοντας την αξία του ημερολογίου χρησιμοποίησε τα φύλλα του συγγράμματος για τσιαρό-χαρτα στα δύσκολα χρόνια που πέρασε ως το τέλος της ζωής του.

Ορισμένα στοιχεία για την ιστορία του χωριού βρίσκουμε στο συνοπτικό ημερολόγιο 1972 γραμμένο από τον συγχωριανό μας μακαρίτη Π.Α. Κυπαρίσση, καθώς και το γραπτό κείμενο που μας άφησε ο επίσης μακαρίτης Γεώργιος Δ. Κυπαρίσσης.

Ενδιαφέρον για την ιστορία της Οξυάς έχει και η εφημερίδα μας «Η φωνή της Οξυάς» τα άρθρα των συγχωριανών μας στην εφημερίδα είναι πολύτιμα από ιστορικής και λαογραφικής πλευράς.

Γι' αυτό το λόγο όλα αυτά χρησιμοποιήθηκαν σαν πηγές πληροφόρησης για την συγγραφή του βιβλίου.

Παρακολουθώντας κανείς τις συζητήσεις στο χωριό μας για θέματα γενικού ενδιαφέροντος είναι αδύνατο να μην ακούσεις από τους συζητητές διάφορες γνώμες αν θέλετε και κατηγορίες γιατί οι πατεράδες μας, οι παππούδες μας δεν έγραψαν κάτι για την ιστορία τους, για την ράτσα τους. Έχω την εντύπωση αν αυτό το έκαναν δεν θα είμασαν σήμερα υποχρεωμένοι να ξεφυλλίζουμε απεγνωσμένα ακόμα και τα Ευαγγέλια των εκκλησιών μας με την ελπίδα μήπως βρούμε κάποιες ενθυμίσεις παλιών ψαλτάδων, κάτι για την ρίζα μας, για τα πάθη και τους καημούς των συγχωριανών μας.

Τούτο το βιβλίο το έγραψαν όλοι οι χωριανοί. Αυτοί πάντα με ευγένεια και προθυμία με πληροφόρησαν στην καταγραφή των ιστορικών γεγονότων. Εγώ κατέγραψα απλά ότι εκείνοι είχαν την καλοσύνη και τη διάθεση να μου αφηγηθούν και όσα εγώ είχα την τύχη να ζήσω να θυμηθώ και να προλάβω. Επίσης στο σημείο αυτό θεωρώ υποχρέωση μου να αναφέρω και μερικά ονόματα χωριανών που βοήθησαν ιδιαίτερα όχι μόνο στην καταγραφή των ιστορικών γεγονότων, αλλά έκαναν ουσιαστικές διορθώσεις στην έκφραση και ορθογραφία:

1. Αθανάσιος Β. Πορφύρης
2. Επαμεινώνδας Γρ. Παπαχρήστος
3. Κώστας Απ. Αθανασόπουλος
4. Σταύρος Δ. Μαργαρίτης
5. Ανδρέας Γρ. Παπαχρήστος

6. Σωκράτης Πορφύρης

7. Μαργαρίτης Ζούκης (Πρόεδρος του ΔΣ του Συλλόγου μας κατά το διάστημα που γράφονταν το βιβλίο)

Το θέμα «Ιστορία της Οξυάς» το σχεδιάζα στο μυαλό μου όταν ακόμα βρισκόμουνα στην ξενητιά, αλλά εκεί δεν υπήρχαν οι δυνατότητες για κάτι τέτοιο. Από το 1977 που επαναπατρίστηκα στην Ελλάδα αγωνίζομαι για αυτό το βιβλίο.

Αγαπητέ αναγνώστη, πρέπει να σου πώ ότι, τούτο το γραφτό δεν το υπαγόρευσε η σκέψη αλλά η καρδιά. Ούτε γράφτηκε για να διεκδικήσει λογοτεχνικά βραβεία. Ούτε να προσφέρει νέο κώδικα ηθικής αλλά η αγάπη για τη γενέτειρά μου και την ιστορία της με σπρώχνει να συμβάλλω μ' αυτό το πόνημα μου, στη ζωντανή διατήρηση των περασμένων. Επιθυμία μου βέβαια ήτανε να συμπεριλάβω όλα τα κατορθώματα τους θρύλους και τα ονόματα των παρόντων και απόντων συγχωριανών μας, αλλά είναι αδύνατο κάτι τέτοιο. Και βασική αιτία είναι ότι δεν έχουμε στοιχεία για όλα τα γεγονότα, για όλους τους Σελτσιώτες.

Ας μας συγχωρέσουν όλοι εκείνοι που δεν αναφέρουμε τα ονόματά τους και τα κατορθώματά τους. Δεν μου λείπει η επίγνωση πως το γραφτό μου θάχει σοβαρές ελλείψεις. Όμως η ευγνωμοσύνη προς την ιστορία του χωριού μου με σπρώχνει να συμβάλλω. Αυτός που στο μέλλον θα καταπιαστεί με το ίδιο θέμα, πράγμα που ολόψυχα το εύχομαι, ας αποφύγει τις ατέλειες και τα λάθη της προσπάθειάς μου.

Εγώ όλα τα γνωστά σε μένα γεγονότα τα πέρασα από το δικό μου κόσκινο. Μέχρι εδώ ήτανε η δική μου δουλειά η οποία και σκόλασε.

Τώρα δικιά σου δουλειά αγαπητέ συγχωριανέ και αναγνώστη να κάνεις τις δικές σου κρίσεις.

Σκοπός του βιβλίου μου, όπως ίσως προείπα, είναι η καταγραφή και διατήρηση της ιστορίας της Οξυάς, και όχι η προβολή του προσώπου μου και των απόψεων μου. Μερικοί αντί να γράψουν ιστορία γράφουν την ιστορία τους.

Νίκος Π. Παπαστεργίου - Κουκουμπάνης
Αθήνα Γενάρης 1987

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΜΕΡΙΚΑ ΑΛΛΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ: Ασχολίες κατοίκων, συνθήκες ζωής, έθιμα, παραδόσεις κλπ.

Η ιστορία, λέει ο γνωστός σ' ολόκληρη την ανθρωπότητα ιστορικός Ηρόδοτος, γράφεται για να διαιωνίσει τις πράξεις των προηγούμενων μας, για να μη ξεχνιούνται στο κύλισμα του χρόνου.

Ο Διόδωρος σαν μεγάλος ιστορικός μας λέγει, ότι η ιστορία με το να διαιωνίζει την καλοσύνη των άλλων ευεργετεί το γένος των ανθρώπων. Άλλοι επίσης μεγάλοι στοχαστές μας διδάσκουν ότι ο τόπος που γεννήθηκες γίνεται πιο οικείος εάν γνωρίζεις και ξέρεις καλά την ιστορία του.

Η Οξυά δεν είναι ούτε μεγάλη, ούτε και πλούσια. Είναι ένα μικρό ακριτικό χωριό της Ηπείρου. Όμως κάθε χωριό μικρό είτε μεγάλο έχει την ιστορία του, τα ήθη και τα έθιμά του. Έτσι λοιπόν και η Οξυά έχει την ιστορία της, τους αγώνες της, τους θρύλους της.

Θα επιχειρήσουμε εδώ μια ιστορική διαδρομή για το χωριό μας από τον καιρό της Τουρκοκρατίας μέχρι τις μέρες μας. Μια τέτοια ιστορική διαδρομή έχει απασχολήσει πολύ την σκέψη μας.

Η πρώτη ονομασία του χωριού μας ήτανε Σέλτση και η θέση του δεν ήταν η σημερινή. Πληροφορίες οι οποίες διασταυρώνονται και επιβεβαιώνονται από πολλές πλευρές αναφέρουν ότι η Σέλτση ήταν ένα Κεφαλοχώρι και βρισκότανε δέκα περίπου χιλιόμετρα ανατολικά της σημερινής θέσης στην περιοχή Πιστίλιαπη και ειδικότερα στην τοποθεσία «Σούμ Λάζαρη».

Ο μακαρίτης Παντελής Α. Κυπαρίσσης στην «Φωνή της Οξυάς» γράφει τα παρακάτω:

«Η Σέλτση πάντα ανέπνεε το ζεϊδωρο αέρα του αντάρτικου. Τούρκου ή Αρβανίτη ποδάρι ποτέ δεν την πάτησε, ποτέ στην νέα θέση που εγκαταστάθηκαν οι Σελτσιώτες, μετά την εγκατάλειψη της πρώτης θέσης κοντά στην Πιστίλιαπη. Φωλιά ανταρτών ήτανε η νέα Σέλτση. Στα δε απρόσιτα βουνά της και γκρεμούδια της κυκλοφορούσαν ελεύθεροι οι Βουρμπιανίτες, Λισκατσίτες, Φυτοκίτες αντάρτες».

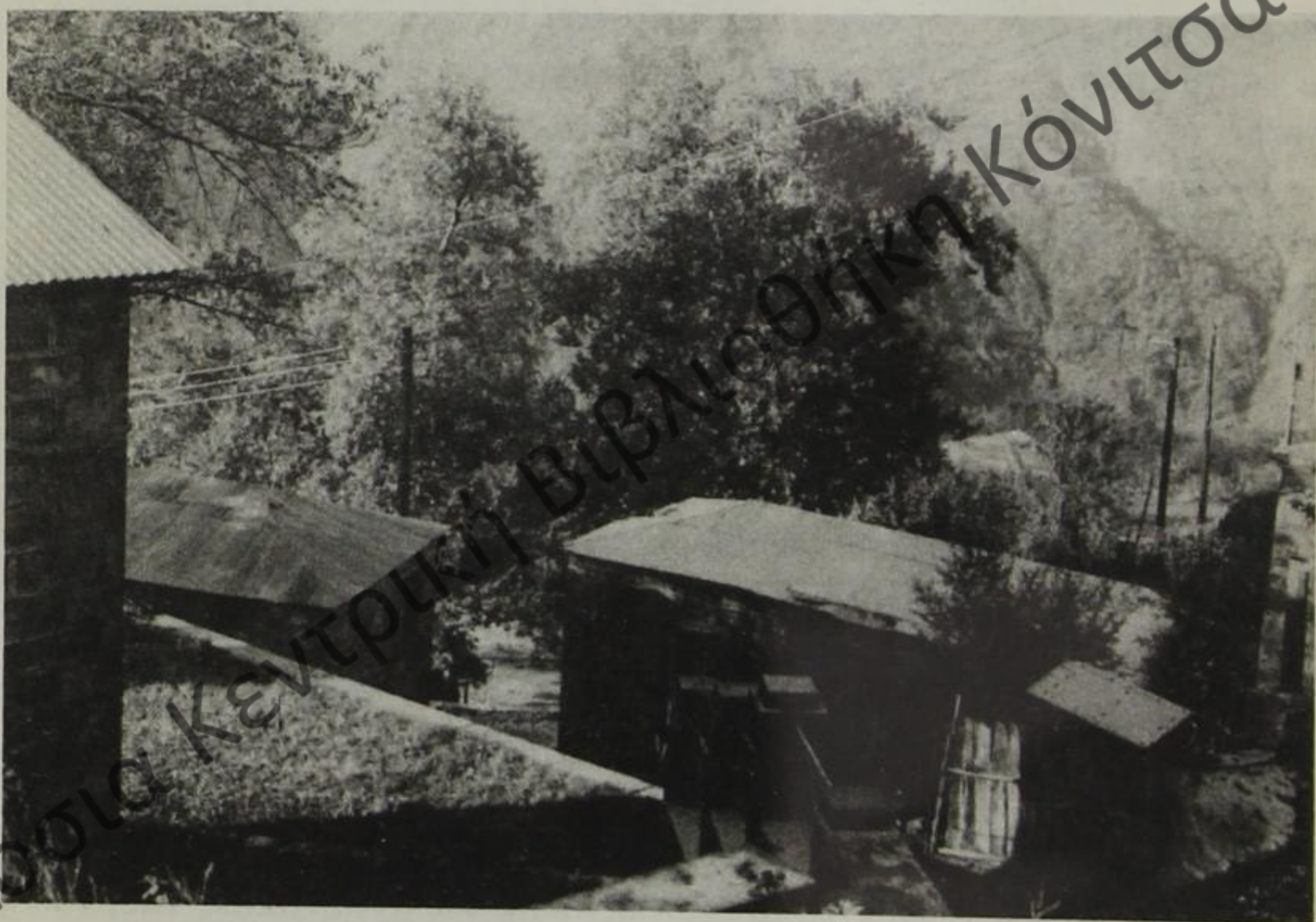
Το γεγονός ότι η Σέλτση αρχικά βρισκότανε στη θέση Πιστίλιαπη το λένε με βεβαιότητα πολλοί ηλικιωμένοι Οξυώτες και Οξυώτισσες π.χ. Πολυξένη Λάζου, Αναστάσιος Ζούκης, Κ. Τσίμας (Πέθανε το Φλεβάρη 1987) Σωκράτης Πορφύρης. Επικρατέστερη πληροφορία και εκδοχή για το αν το χωριό μας ήτανε στη θέση Πιστίλιαπη, είναι και τα όσα μας είπανε για το

ημερολόγιο σχετικά με την ιστορία της Οξυάς του Γ. Δ. Ζούνη¹, οι συμπατριώτες μας Θ. Δ. Ζούνης και Π. Αρ. Ζούνης:

Η Σέλτση ήτανε αρχικά στη θέση Πιστίλιαπη. Η Σέλτση υπήρξε στα παλαιότερα χρόνια πολύ γνωστό και πλούσιο χωριό στην περιοχή μας. Τα πρώτα σπίτια στη θέση της σημερινής Οξυάς τα έχτισε κάποιος Τούρκος Πασάς με το όνομα Αμήν Σέλτσης Βέης. Ο Αμήν Βέης είχε στη διάθεσή του όλη την περιοχή των γύρω χωριών. Ο Αμήν Σέλτσης Βέης είχε και δύο αρσενικά παιδιά: τον Σέλτση Αμήν και τον Βέλη Αμήν.

Ο Αμήν Σέλτσης Βέης στα γεράματα μοίρασε την περιουσία του στα δυό του τέκνα. Έτσι ο Σέλτσης Αμήν πήρε την περιοχή της σημερινής Οξυάς και ο Βέλης Αμήν την περιοχή της Πιστίλιαπης.

ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΟΞΥΑΣ

Διακρίνεται δεξιά το Ζαρράδικο σπίτι και αριστερά το Κοινοτικό Γραφείο του χωριού

Το 1630-1632 περίπου πέθανε ο Βέλης Αμήν και φυσικό ήταν την περιουσία του να την πάρει ο αδελφός του Σέλτσης Αμήν. Ακόμη μία πληροφορία μας λέει ότι ο Σέλτσης Αμήν ήτανε άκληρος, και μετά τον θάνατό του έγινε

1. Γεώργιος Δ. Ζούνης (1901-1923) πήρε μέρος στον πόλεμο της Μικράς Ασίας το 1922. Σε μία από τις πολλές μάχες ο Γ. Δ. Ζούνης τραυματίστηκε σοβαρά. Νοσηλεύτηκε σε διάφορα Νοσοκομεία της χώρας. Όμως τελικά υπέκυψε στα τραύματά του και πέθανε (το 1923) στη γενέτειρά του Φυτόκο. Ο Γ. Δ. Ζούνης ήτανε παντρεμένος με την Ευαλία Βαδάση.

μάχη ανάμεσα σε μπέηδες και πασάδες για την περιοχή που ανήκε στον Σέλτση Αμήν.

Έτσι, ύστερα από όλες αυτές τις ενδιαφέρουσες πληροφορίες καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι χωριό αρχικά ήτανε στη θέση Πιστίλιαπη και το σημερινό χωριό χτίστηκε σε άθλια και άγρια χρόνια στις αρχές του 17ου αιώνα.

Δεύτερο συμπέρασμα είναι ότι η ονομασία Σέλτσης προέρχεται από το όνομα του Αμήν Σέλτση Βέη. Έτσι το όνομα Σέλτση είναι Τουρκικό και όχι Σλαβικό.

Αξίζει να πούμε εδώ, ότι το όνομα του χωριού μας άλλαξε μετά την απελευθέρωση της Ηπείρου από τους Τούρκους και συγκεκριμένα το 1924. Το όνομα «ΟΞΥΑ» το έδωσε ο δάσκαλος Ευστάθιος Κόσκινας από την Στρατιανή (Πύργος) χωρίς να γνωρίζουμε για πió λόγο το είπε «ΟΞΥΑ». Πρόεδρος της κοινότητας ήτανε τότε ο Βασίλης Ζούκης (Βασιλάκ Ζούκας). Πάντως το χωριό δεν ρωτήθηκε για το όνομα. Παρ' όλο που έχουν περάσει από τότε πολλά χρόνια οι μεγαλύτεροι σε ηλικία Κοντοχωριανοί μας το γνωρίζουν με το παλιό του όνομα «Σέλτση».

Αυτά λοιπόν τα λίγα για την ονομασία και την τοποθεσία της Σέλτσης. Νομίζω ότι από τα στοιχεία αυτά αποκτούμε μια εικόνα για την ιστορία του χωριού μας.

Γεωγραφικά

Γεωγραφικά η Οξυά ανήκει στην Ήπειρο. Από διοικητικής πλευράς υπάγεται στο νομό Ιωαννίνων επαρχία Κονίτσης.

Η Οξυά είναι κτισμένη πάνω σε μια όμορφη ορεινή περιοχή με πολλές φυσικές καλλονές: ανοιχτό ορίζοντα, βουνοπλαγιές και κορυφογραμμές π.χ. από το χωριό βλέπεις τις κορφές του Σμολιγκά, του Παπίγκου, του Γράμμου και του Κλέφτη.

Η Οξυά έχει το καλύτερο κλίμα, τον ελαφρότερο αέρα ένα από τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα της φύσης. Η Οξυά βρίσκεται τριάντα περίπου χιλιόμετρα βόρεια της Κονίτσας. Επίσης το χωριό μας συνορεύει ΒΑ με τα χωριά Αετομηλίτσα (Ντεντσκό), Λυκόραχη (Λούπσκο), και ΝΔ με τα χωριά Πυρσογιάννη και Βουρμπιανή.

Το χωριό μας έχει πολλά αμφιθεατρικά τοπία π.χ. το τοπίο της Αγίας Τριάδας, το οποίο δεν έχει τίποτα να ζηλέψει από τα Ελβετικά τοπία. Από την Αγία Τριάδα το μάτι φτάνει ως τα υψώματα του Επταχωρίου της Αρένας.

Βόρεια της Οξυάς βρίσκεται το εκκλησάκι του Προφητηλιά. Ο «Αλιάς» μας τοπίο πολύ όμορφο και γοητευτικό. Έχει έλατα, πεύκα, και μινερομάνα με άφθονο νερό και υψόμετρο 1400 Μ. Επίσης η Οξυά διαθέτει και

άλλα φυσικά προσόντα. Το υψόμετρο που αγγίζει τον ουρανό (1100 Μέτρα). Την απέραντη ομορφιά της Οξυάς την ολοκληρώνει το άφθονο πράσινο.

Ο άνθρωπος όλα μπορεί να τα χορτάσει και μάλιστα πολύ γρήγορα, όχι όμως και την ομορφιά. Το είπε άλλωστε και ο Καβάφης, κατά κάποιο τρόπο: «Την ομορφιά τόσο πολύ την ατένισα που είναι πλήρης αυτής η όρασίς μου».

Το πράσινο που υπάρχει στο χωριό μας καλύπτει το 70-80% τουλάχιστον της συνολικής έκτασης που φτάνει σε 35-40 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Η περιοχή του χωριού περιέχει μεγάλη ποικιλία δένδρων όπως πεύκα, έλατα, κέδρα οξυές, βελανιδιές, γράβους και ένα σωρό είδη οπωροφόρων δένδρων όπως μηλιές, δαμασκηνιές, κρανιές, κερασιές, καρυδιές που κάνουν την παρουσία τους έντονη το καθένα με την δική του ιδιόμορφη απόχρωση.

Στην κεντρική πλατεία του χωριού υπάρχουν δύο θεόρατα βαθύσκια πλατάνια, που στον κορμό τους είναι γραμμένη όλη η ιστορία της Οξυάς. Πριν συνεχίσουμε, αξίζει τον κόπο να κάνουμε μία ενδιαφέρουσα παρένθεση. Λέγεται λοιπόν ότι τον μεγάλο πλάτανο (το γέρο πλάτανο) τον έχει φυτέψει ο Π ο ρ φ ύ ρ η ς.

Ο Πορφύρης ήλθε στην Οξυά από το χωριό Μολυβδοσκεπάστο της Ηπείρου, κυνηγημένος από τους Τούρκους. Πληροφορία από τον Σωκράτη Πορφύρη.

Το μικρό πλάτανο τον έχουν φυτέψει δύο συγχωριανοί μας: ο Χαράλαμπος Ζάρρος του Γεωργίου (γεν. στην Οξυά το 1844) και ο Χαράλαμπος Τσίμας του Νικολάου (γεν. στην Οξυά το 1860-1925). Την πέτρινη κουπάνα που αρχικά ήτανε στη βρύση που λεγότανε «Σολίνα» και τώρα είναι στην Κεντρική Πλατεία του χωριού, και την οποία έφτιαξε ο συγχωριανός μας Χαράλαμπος Γ. Ζάρρος, ο Λαμπρο-ζαρος. Εδώ κλείνουμε την παρένθεση και συνεχίζουμε.

Η Οξυά όπως τονίσαμε και πιο πάνω, φημίζεται για τα κρύρα νερά, την πρασινάδα, την δροσιά και ιδιαίτερα για την φιλοξενία των κατοίκων της. Έτσι λοιπόν πρόκειται για ένα όμορφο και γραφικό χωριό όχι μόνο στην επαρχία Κονίτσης αλλά και της Ηπείρου γενικά.

Γι' αυτό αγαπητέ αναγνώστη αξίζει να γνωρίσουμε το χωριό μας από κοντά (αυτό αφορά τους νέους της Οξυάς), να περπατήσουμε στους ανηφορικούς δρόμους και μαχαλάδες, που ανεβαίνουν στον «Αθηανάση», στο ιαματικό Βρωμονέρι, στ' Αλητόπια και γενικά στις πιο κοντινές όμορφες τοποθεσίες του.

Το χωριό έχει ότι χρειάζεται για να ανασάνει κανείς, να ξεκουρασθεί, να χαλαρωθούν λίγο τα τεντωμένα νεύρα από την βαριά ατμόσφαιρα της Αθήνας.

Ακόμη θα μπορούσα να προσθέσω όσο κι αν φανεί υπερβολή ότι όταν ερχόμαστε στο χωριό να εκδηλώνουμε όσο μπορούμε πιο έμπραχτα την α-

γάπη μας σ' αυτό το χωριό, τόσο στους ανθρώπους του όσο και σε ότι μας δένει με το χωριό. Π.χ. να μην ξεχνάμε την εκκλησία του χωριού, την εκκλησία που βαφτιστήκαμε, πρώτη φορά κοινωνήσαμε και είπαμε Χριστός Ανέστη.

Επίσης δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι κάποτε γίδια και αγελάδες φυλάγαμε, χωράφι με το αλέτρι κάναμε στα μικρά μας χρόνια. Αυτό πρέπει πάντα να το θυμόμαστε. Ανεξάρτητα τι επάγγελμα εξασκούμε και την οικονομική κατάσταση που έχουμε σήμερα.

Η Πλατεία του χωριού, με τα αιωνόβια πλατάνια της. Μάρτυρες όλων των ιστορικών γεγονότων της ΟΞΥΑΣ

Πρέπει να μένουμε στο βάθος πάντα φανατικοί Οξυώτες. Να μην πάψουμε ποτέ να αγαπούμε, να λατρεύουμε και να νοσταλγούμε το χωριό μας. Γιατί όπως τονίσαμε αυτό το μικρό χωριό διαθέτει πολλά δυναμικά στοιχεία και μία ιστορία άκαμπτης περηφάνειας, που κάθε Οξυώτης θεωρεί υποχρέωσή του να διατηρήσει στο μέλλον.

Ασχολίες Κατοίκων - Συνθήκες Ζωής

Σκοπός αυτής της παραγράφου είναι να δώσουμε μία σύντομη εικόνα μία καταγραφή θάλεγα των συνθηκών ζωής των χωριανών μας, που αυτές όπως γνωρίζουμε ξεχώριζαν για την σκληρότητά τους.

Ένα απ' τα βασικά επαγγέλματα των χωριανών μας (εκτός από τις οικοδομικές εργασίες), ήτανε η γεωργία. Τιμιο επάγγελμα, αλλά πολύ δύσκολο για την ορεινή περιοχή του χωριού, π.χ. για να έφτιαχνε στα χρόνια εκείνα κάποιος Οξυώτης, ένα στρέμμα χωράφι έπρεπε να μοχθήσει αφάνταστα όλη η οικογένειά του. Με κασμάδες και λοστούς ξεχέρωναν τη γή στο χωριό, πράγμα που μαρτυρεί ότι οι χωριανοί μας είναι πολύ εργατικοί.

Στα παλιότερα χρόνια οι Οξυώτες καλλιεργούσαν όλη την έκταση του χωριού: π.χ. Ντιμπλόμπορδα, Γκαμπάσια, Κοκκινός, Παλιοχώραφα, Κέδρα, Ρόγγια, Μπάντινα, Λειβάδια, Λαμπρέϊκα, Σύρμου, Μαργιανοχώραφα, Ντρόσγκες, Κρέτσος, Άμμος, Σελία κλπ. και το χωριό κάπως εξασφάλιζε το ψωμί του στα μέτρα της εποχής εκείνης. Όμως αργότερα η γή άρχισε να αδυνατίζει και να μην είναι στο βαθμό που πρέπει αποδοτική.

Βασική αιτία αυτής της κατάστασης είναι η μη λίπανση των χωραφιών. Λιπάσματα δεν υπήρχανε τότε, η λίγη κοπριά από τα ζώα μόλις έφτανε για τα κηπώματα, και για λίγα χωράφια γύρω στο χωριό. Τα μακρινά χωράφια ήτανε αφημμένα στην τύχη της φύσης. Μόνο το φθινόπωρο όταν τελείωνε η συγκομιδή (σιταριού, καλαμποκιού κλπ.), όσοι χωριανοί προλάβαιναν έβαζαν τους βλάχους - σκυνήτες με τα πρόβατα να κοιμηθούν μια δύο βραδιές σε κάποιο χωράφι. Άλλος ένας λόγος από τον οποίο εξαρτιόνταν η γεωργική παραγωγή μας ήτανε οι καιρικές συνθήκες. Ξερική η γή για να αποδώσει σοδειά πρέπει να βοηθήσει και ο καιρός. Να βρέξει στις περιόδους που χρειάζεται. Με λίγα λόγια χρειαζότανε και νερό για τα χωράφια και ιδιαίτερα για τους κήπους με τα ζαρζαβατικά.

Η συγκομιδή από τους κήπους περιοριζόνταν σε λίγα φασόλια, πατάτες, πράσα και λάχανα, που δεν έλυναν τις ανάγκες των κατοίκων του χωριού. Όπως τονίσαμε και πιο πάνω παρά τις φιλότιμες προσπάθειες και την σκληρή δουλειά των συγχωριανών μας πάλι η αυτάρκεια σε ψωμί, ζαρζαβατικά δεν εξασφαλιζόνταν για όλα τα σπίτια, και για όλο το χρόνο. Γι' αυτό το χωριό άρχισε να βρίσκει και άλλους τρόπους για να βελτιώσει κάπως τη φτωχή ζωή του. Έτσι το 1938, που άρχισαν να φαίνονται τα πρώτα σύννεφα του 2ου Παγκόσμιου Πολέμου, δημιουργείται η ιδέα να καλλιεργηθεί το χέρσο βουνό μας. Οι δοκιμές δείχνουν ότι το σιτάρι στο βουνό έχει καλή απόδοση, αλλά η απόσταση είναι μεγάλη, και τα μέσα ανύπαρκτα. Μια και μιλάμε για τα μέσα, θέλω να πώ ότι όλα τα σπίτια δεν είχανε βόδια ζευγάρια και ήτανε υποχρεωμένοι να πηγαίνουν με το τσαπί να βοηθούν εκείνους που είχανε ζευγάρια, για να πάρουν κι αυτοί μια μέρα το ζευγάρι να σπείρουν το χωράφι τους.

Επίσης όλα τα σπίτια δεν είχανε μεταφορικά μέσα: (μουλάρια, γαϊδουράκια κλπ) με αποτέλεσμα να βλέπει κανείς, ακόμα και έγκυες γυναίκες φορτωμένες το σπόρο, τη σαρμάντζα (κούνια) το αλέτρι, το τσαπί και άλλα εργα-

λεία, βρεγμένες νηστικές και ξυπόλητες, να ανεβοκατεβαίνουν στου Γκέλιου τα καλύβια, στη Γκάτση, στα 600 και σε άλλα μέρη του βουνού. Όπως βλέπεται η καλλιέργεια του βουνού ήτανε δύσκολη, σωστό μαρτύριο. Ιδιαίτερα για τις γυναίκες.

Ένα άλλο σημείο τώρα. Υπήρξαν και φαινόμενα που γυναίκες γέννησαν στο χωράφι, και στο δρόμο. Για παράδειγμα θα αναφέρουμε την συμπατριώτισσα μας την Ειρήνη Βενέτη (σύζυγο του Απ. Βενέτη) που το 1939 απέκτησε την κόρη της Ελένη στην τοποθεσία «Τσώνω» στα Μαργιανοχώραφα για κάμποσο καιρό, το κορίτσι είχε το παρατσούκλι «Τσώνω». Το παραπάνω περιστατικό έγινε στις μέρες μας. Αξίζει να σκεφτεί κανείς πόσα παρόμοια περιστατικά θα έχουν γίνει στα παλιότερα χρόνια.

Η καλλιέργεια του βουνού αρχικά στις παραμονές του 2ου Παγκόσμιου Πολέμου και ιδιαίτερα στα χρόνια της κατοχής στάθηκε ως ένα μεγάλο βαθμό ο σωτήρας του χωριού μας. Χάρη του βουνού εμείς οι Οξυώτες δεν νοιώσαμε, στο βαθμό που νοιώσανε τα άλλα χωριά της περιοχής μας τις φοβερές, ολέθριες συνέπειες της πείνας στην κατοχή.

Το Καλοκαίρι του 1939 «Η Αδελφότητα Άγιος Νικόλαος» είχε ήδη το δικό της αμπάρι με σιτάρι, που το αγόραζαν οι χωριανοί μας σε λογική τιμή, ακόμα και με πίστωση.

Τέλος πρέπει να τονίσουμε ότι πρόεδρος της κοινότητας Οξυάς στην περίοδο ανοίγματος του βουνού ήτανε ο συμπατριώτης μας Δημήτριος Β. Ζούκης (Τάκης Ζούκας όπως τον λένε στο χωριό).

Συνδεμένος με την καλλιέργεια των χωραφιών μας ήτανε ακόμα ένας κλάδος της γεωργίας, η αμπελουργία. Γνωστά είναι τα αμπέλια του χωριού: Κρέτσος, Άμπρος, Ντρόσγκες, Μπιγιάλια, Γραβάδκα, Μίρου κλπ. Τα παλαιότερα χρόνια αυτά τα αμπέλια έκαναν πολλά και καλά σταφύλια. Ο τρύγος έπερνε πανηγυρικό χαρακτήρα. Κρατούσε πολλές ημέρες. Έτσι λοιπόν αυτοί που είχανε πολλά αμπέλια (όλοι δεν είχανε αμπέλια), εξασφάλιζαν το κρασί και ρακί για όλο το χρόνο κλπ.

Κτηνοτροφία

Όπως τονίσαμε πολλές φορές από την καλλιέργεια των χωραφιών κήπων, αμπελιών κλπ το χωριό δεν κάλυπτε τις ανάγκες του. Γι' αυτό το λόγο το χωριό ήτανε υποχρεωμένο να διατηρεί και κτηνοτροφία, για το ζήσιμο των οικογενειών τους.

Όλα σχεδόν τα σπίτια είχαν ζώα και κυρίως βόδια, γίδια, πρόβατα, γελάδες κλπ. Τα γιδοπρόβατα τα βοσκούσε (είτε τα φύλαγε που λέμε) τσοπάνος, συνήθως νεαρός άντρας. Την άνοιξη και το φθινόπωρο τα βοσκούσε όλα μαζί, στείρα και γαλάρια. Όμως από τον Αηγιώργη μέχρι τον Αύγουστο τα χώριζε, γιατί τα γαλάρια ήθελαν άρμεγμα μεσημέρι και βράδυ. Τα στείρα

συνήθως κοιμούνταν έξω. Στην αρχή της καλοκαιρινής περιόδου στη Βοατσινιά, και όσο ο καιρός ζέσταινε, τόσο ανεβαίνανε τον ανήφορο. Κάθε Κυριακή τα στείρα, ο τσοπάνος τάφερνε στο χωριό, για να τους δώσουν αλάτι. Τόπος συγκέντρωσης για τα στείρα ήτανε το μαντρί του Νικόλα Ζάρρου, κάτω από τον Αη Νικόλα. Τα κατσικάκια, πριν τα χωρίσουν τα σημάδευαν στο αυτί. Και ανάλογα με το σημάδι τα γνώριζαν. Κάθε σπίτι είχε το δικό του σημάδι. Κάτι ανάλογο γινότανε και με τα γελάδια. Την άνοιξη μόλις τελείωνε η σπορά τα αρσενικά και μικρά βόδια (δαμάλια) έβγαιναν και έμεναν στο βουνό όλο το καλοκαίρι με στέκι το γελαδομάντρι στα «Μαρλαδικά». Ας σημειωθεί εδώ το δυσάρεστο γεγονός, ότι στο γελαδομάντρι αυτό είχαμε και ένα θύμα. Ο συμπατριώτης μας Αντώνης Γκούντης (πατέρας του Κ. Γκούντη) το 1939 όντας γελαδάρης του χωριού σκοτώθηκε από κεραυνό.

Κάθε Κυριακή οι χωριανοί έβγαιναν στο βουνό στην τοποθεσία «Ανδωνάδικα» και έδωσαν αλάτι στα βόδια. Το αλάτι το έβαζαν πάνω σε ίσιες πλάκες και τα ζωντανά το έγλυφαν με ευχαρίστηση. Μετά το αλάτισμα, κατά την παράδοση οι χωριανοί μας μάζευαν το λεγόμενο βουνίσιο τσαϊ, φτάνοντας μέχρι και την Κοκκινόπετρα.

Για τις αγελάδες τα προβλήματα και τα ντράβαλα ήτανε πολλά. Δεν υπήρχε ένας μόνιμος άνθρωπος να βοσκήσει τις αγελάδες. Έτσι οι νοικοκυρές είτε τα παιδιά τους αναγκάζονταν να βοσκήσουν τις αγελάδες με την ημέρα.

Γράφοντας για την κτηνοτροφία, πρέπει να πούμε και δύο λόγια για την τροφή των ζωντανών, είτε για το ξεχειμάσμα που λένε στο χωριό. Για τα γελάδια, βούδια, μουλάρια και γαϊδουράκια βασική τροφή για το χειμώνα ήτανε το άχυρο, το χόρτο κλπ. Έβλεπες το Καλοκαίρι τις γυναίκες να κόβουν χόρτο σ' όλες τις άκρες των χωραφιών και κήπων. Ακόμη και στα λειβάδια. Ρόγγια πήγαιναν για λίγο χόρτο οι χωριανοί μας. Τα γίδια, όμως χρειάζονταν το χειμώνα κλαδί. Γι' αυτό το φθινόπωρο έπρεπε να φέρουν στην καλύβα από πέντε φορτώματα κλαδί για κάθε γίδα. Κάθε φόρτωμα είχε 6-8 μεγάλα δεμάτια κλαδί. Τα ιδιωτικά δέντρα δεν έφταναν και γι' αυτό οι χωριανοί τρέχανε για κλαδί στα Ρόγγια, Πικροκερασιά, Τσεκούρες, Καρβελί, Λαμπρέϊκα και παντού. Όπου υπήρχε πυκνό δάσος. Εδώ πρέπει να πούμε λίγα και για το κουρί στο οποίο το χωριό έκοβε αρκετό κλαδί. Το κουρί που βρίσκεται βόρεια του χωριού κάτω από τον προφήτη Ηλία θεωρούνταν κοινοτικός χώρος. Έτσι το κόψιμο του κλαδιού γινότανε μία καθορισμένη μέρα. Και τότες έβλεπες τα παράξενα. Οι οικογένειες που είχανε πολλά άτομα, ξεκινούσαν όλη νύχτα, νύχτα, έπιανε ο καθένας από ένα μέρος, αλλού κρεμούσε ρούχα, αλλού τροβάδες, τσεκούρια διματκά κλπ. Και όταν έβγαιναν οι μωρομάνες, οι χήρες γυναίκες για να κόψουν λίγο κλαδί, το κουρί ήτανε σχεδόν όλο πιασμένο. Με λύπη το λέω αυτό, αλλά αυτή είναι η αλήθεια.

Γενικά το κλαδί ήταν μία δύσκολη δουλειά, που συνεχιζόνταν και όλο το χειμώνα. Είναι γνωστό ότι τα ζώα τα είχαμε στα κατώγια των σπιτιών, ενώ οι καλύβες βρισκότανε έξω από το χωριό, και η μεταφορά του κλαδιού ήτανε δύσκολη. Πέρα όμως από αυτό το κλαδί και ο ζαϊρές που λέμε τελείωνε στη μέση του χειμώνα. Τότες οι χωριανοί μας είτε πήγαιναν στα γειτονικά χωριά για κλαδί, είτε αναγκαζότανε να πάνε για Οξύ (οξύς είναι ένα χλώρο είδος κλωναριών που προκόβει σε μεγάλα ψηλά και γέρικα δέντρα).

Στέγασης

Το χωριό μας έχει τους μαχαλάδες του. Απάνω μαχαλάς, κάτω μαχαλάς, πέρερα μαχαλάς.

Εδαφικός διαχωρισμός δεν υπάρχει. Μόνο για τους μικρούλιδες υπήρχε διαχωρισμός, στους τακτικούς πετροπολέμους μεταξύ των μαχαλάδων.

Ρυμοτομία δεν υπάρχει στο χωριό. Οι δρόμοι είναι ακανόνιστοι με το μέτριο πλάτος. Όμως στο σύνολο τους επέτρεπαν παλαιά να περνούν τα ζώα των κατοίκων φορτωμένα, ακόμα και με τα ποιά όγκωδη φορτία: κλαδί για τα ζώα, ξύλα για το άναμμα των τζακιών κλπ.

Σήμερα οι δρόμοι του χωριού έχουν το ανάλογο πλάτος για να περνούν τα αυτοκίνητα κλπ.

Τέλος, οι δρόμοι του χωριού δεν είχαν και δεν έχουν και σήμερα ονομασίες, αλλά αριθμούς είχανε τα σπίτια μας. Αυτά για τη ρυμοτομία.

Τώρα ας δούμε ποιά ήτανε η κατάσταση από άποψη στεγαστικών συνθηκών των χωριανών. Πρέπει να πούμε πρώτα πρώτα ότι οι στεγαστικές συνθήκες ήτανε πραγματικά δραματικές. Γιατί η κατασκευή ενός σπιτιού απαιτούσε τότε πολύ δουλειά και συνάμα, σημαντικό χρηματικό ποσό, που δεν το είχανε όλοι στο χωριό. Τα σπίτια ήτανε όλα χτισμένα με πέτρα. Συνήθως πέτρες κουβαλούσαν από μακριά με τα ζώα ή οι ίδιοι φορτωμένοι. Για λάσπη χρησιμοποιούνταν το χώμα από το γύρω χώρο του σπιτιού. Όμως το χώμα δεν εξασφάλιζε μεγάλη αντοχή. Γι' αυτό σε ύψος 70 πόντους έμπαινε μια διπλή ξύλινη ζώνη, το γνωστό δέμα. Η ξυλεία για τα πατώματα και τη σκεπή κόβονταν πολύ μακριά, συνήθως στα Μαρλάδικα. Επίσης μεγάλο αν όχι μεγαλύτερο πρόβλημα για κάθε νεόχτιστο σπίτι ήταν το σκέπασμα, που γινόταν με πέτρινες πλάκες. Οι πλάκες δύσκολα βρισκόταν, έβγαιναν και κουβαλιόνταν στο χωριό. Εκτός αυτού οι πλάκες φόρτωναν τα σπίτια με δυσβάσταχτο βάρος και συνάμα δεν εξασφάλιζαν τη σκεπή. Όταν έβρεχε και φυσούσε ταυτόχρονα έμπαινε μέσα στα σπίτια πολύ νερό. Στο χωριό δεν υπήρχε σπίτι ή καλύβα που να μην είχε σταλαγματιές κλπ. Ακόμα, τα σπίτια δεν είχανε όλα ξύλινα πατώματα και ταβάνια. Γιατί τα χρόνια τα παλιά δεν υπήρχανε πριόνια για να σκίσουν τα κούτσουρα. Γι' αυτό οι παππούδες μας έφτιαχναν ταβάνια με σκιζάρες. Μα και όταν βγήκαν τα πριόνια, οι πριονάδες (σαρτζή-

δες) κόστιζαν πολύ ακριβά. Εκτός την πληρωμή των πριονάδων, ο νοικοκύρης ήτανε υποχρεωμένος να θρέψει τον πριονά. Καταλαβαίνεται πόσο δύσκολα ήτανε για κάθε νοικοκύρη να πηγαίνει φαγητό στους πριονάδες.

Οι μεγαλύτεροι θυμούνται το Βδασέϊκο το σπίτι (εκεί που είναι σήμερα το σπίτι του Σ. Βαδάση) που είχε στο πάτωμα γρεντία από δυχαλωτό ολόκληρο δέντρο. Το σοφάτιασμα του σπιτιού γινόνταν με χώμα χωρίς ασβέστη. Τα πατώματα που ήτανε με χώμα για να διατηρούνται καθαρά οι νοικοκυρές τα άλειβαν, με βοϊδινή κοπριά (τα λεγόμενα βούλτα) ή τα άσπριζαν με άσπρο χώμα. Τώρα όσο για πρόκες χρησιμοποιούσαν γυφτόκαρφα (χειροποίητα καρφιά). Επίσης οι κλειδαριές των σπιτιών ήτανε απλές. Τις φτιάχνανε σιδεράδες, εκτός από τις κλειδαριές υπήρχε και κάποια εσωτερική ασφάλεια της πόρτας με λεγόμενο «δήλο - περάτη» και τα «Γκοντουμιριά». Σήμερα ακόμα σώζονται «Γκοντουμιριά» στις εξώπορτες μερικών σπιτιών: Χρήστου Μαργαρίτη, Κοσμά Βαδάση, Παπαγιάννη και άλλα.

Όλα τα σπίτια ή σχεδόν όλα είχανε κατώγια που έβαζαν σ' αυτά τα ζώα τους: γιδοπρόβατα, άλογα, γουρούνια, κότες, βόδια και άλλα. Όμως τα βελάσματα, τα σκαρίσματα και τα χλιμιντρίσματα ξυπνούσαν κάθε νύχτα όχι μόνο την οικογένεια που κοιμότανε από πάνω αλλά και τους γείτονες. Τα μεσάνυχτα μας ξυπνούσαν και τα κοκορία, μας τρομάζανε με τα λαλήματά τους. Μάλιστα μερικοί χωριανοί φώναζανε: «ψόφους παναιαμ' να σι πιάσει» ή «κακιά αλπού να σι φάει», «Αν δεν σι βάλου σ' ντετζερι μαύρε να ξιγνιάσω» κλπ. Με λίγα λόγια τα σπίτια μας τα χρόνια εκείνα δεν πληρούσαν καμιά άνεση, κανένα όρο υγιεινής.

Όπως βλέπουμε τονίζοντας τη γενική αλήθεια, το κουβάλημα των υλικών (πέτρα, πλάκα, ξυλεία) και η κατασκευή ενός σπιτιού ήτανε πραγματικά, τρομερά δύσκολη και συνάμα επικίνδυνη, ακόμα και για την ζωή των χωριανών μας. Για την ιστορία θέλω να αναφερθώ σ' ένα δυσάρεστο γεγονός. Ο συμπατριώτης μας Απόστολος Κυπαρίσσης (παππούς του δικηγόρου Απ. Κυπαρίσση) στην προσπάθεια να μεταφέρει πέτρα για το νεόχτιστο σπίτι του (σήμερα υπάρχει αυτό το σπίτι στον πάνω μαχαλά), τον έπνιξε η τριχία με την οποία ήτανε φορτωμένος την πέτρα. Το παράδειγμα είναι παλιό, αλλά πειστικό.

Όπως βλέπουμε τονίζοντας τη γενική αλήθεια, το κουβάλημα των υλικών (πέτρα, πλάκα, ξυλεία) και η κατασκευή ενός σπιτιού ήτανε πραγματικά, τρομερά δύσκολη και συνάμα επικίνδυνη, ακόμα και για την ζωή των χωριανών μας. Για την ιστορία θέλω να αναφερθώ σ' ένα δυσάρεστο γεγονός. Ο συμπατριώτης μας Απόστολος Κυπαρίσσης παππούς του δικηγόρου Απ. Κυπαρίσση στην προσπάθεια να μεταφέρει πέτρα για το νεόχτιστο σπίτι του (σήμερα υπάρχει αυτό το σπίτι στον πάνω μαχαλά), τον έπνιξε η τριχία με την οποία ήτανε φορτωμένος την πέτρα. Το παράδειγμα είναι παλιό, αλλά πειστικό.

Ντεντιωτικό. Επίσης πρέπει να γνωρίζουμε ότι για να βρείς το δαδί (ρίζες πεύκων) χρειάζονταν και κάποια ειδικότητα που την είχαν συνήθως μόνο οι γυναίκες του χωριού μας. Έβλεπες γυναίκες να φεύγουν νύχτα, νύχτα από τα σπίτια τους, για ένα ζαλίκι δαδί και να πάνε που λέτε, στη μεγάλη Μότσαλη και στο παλιομανάστηρο, τοποθεσίες που βρίσκονταν πέρα από τα ρόγγια κοντά στο Ντεντιωτικό. Και αυτές λοιπόν οι ηρωίδες μανάδες μας και αδελφές μας γύριζαν το βράδυ στο σπίτι ξεθεωμένες από την κούραση, την πείνα, τη βροχή και το κρύο.

Κατά την παράδοση λένε ότι εκείνες που έβρισκαν εύκολα δαδί θεωρούνταν πολύ τυχερές. Γιατί όπως τονίσαμε το δαδί βρίσκεται βαθιά στις ρίζες των πεύκων.

Ενδυμασία - Υπόδηση

Τα όσα ανάφερα ως εδώ για τις συνθήκες ζωής των χωριανών μας, μαρτυρούν ότι και η ενδυμασία ήτανε ανάλογη με την οικονομική κατάσταση των γονιών μας.

Στα παλιά χρόνια στο χωριό φορούσαν άντρες, γυναίκες και παιδιά διμτινα ρούχα. Τα ρούχα αυτά γίνονταν από μαλλι και υφαίνονταν στον αργαλειό. Επίσης φορούσαν και ντρίλινα ρούχα, τα οποία φθείρονταν πολύ γρήγορα. Έτσι τα φορούσαν έπειτα χιλιομπαλωμένα.

Στον αργαλειό ύφαιναν και το ύφασμα για τις λεγόμενες τσιπούνες και φλοκάτες, που συνήθως φορούσαν στο χωριό. Όμως για να δέσει καλά ένα τέτοιο ύφασμα έπρεπε να το πάνε στα Μπατάνια, (ένα είδος ξύλινες κουπάνες στις οποίες έπεφτε το νερό και κινούσε συνέχεια τα υφαντά). Αυτή η δουλειά κρατούσε σχεδόν μία εβδομάδα, φυσικά κάτω από την επίβλεψη του μύλωνά. Μετά ακολουθούσε το κόψιμο - ράψιμο τις τσιπούνες και φλοκάτες από ειδικούς φυσικά ραφτάδες. Ράφτη το χωριό είχε τον Χρήστο Αντωνιάδη Παπαχρήστο. Για το ράψιμο τις τσιπούνες και φλοκάτες χρειάζονταν και κέντημα με ειδικές επίχρυσες κλωστές. Φημισμένος για τέτοιο είδος ραψίματος με κέντημα ήτανε ο Γιάννης Φουρκιώτης από την φούρκα.

Σκεπάσματα και στρώματα τα παλιά χρόνια οι χωριανοί μας χρησιμοποιούσαν σαΐσματα, και βελέντζες. Όμως για να φτιάξουν ένα σαΐσμα ή μιιά βελέντζα χρειαζότανε μεγάλη χρονική διαδικασία. Έτσι η προεργασία του υφαδίου, (που για στεμόνη είχαν πρόβειο μαλλι και για υφάδι γιδόμαλλο), γινότανε σε κάποιο μεγάλο χώρο: Αλώνι, πλατεία κλπ. Έπειτα το βάζανε στον Αργαλειό και γυφαίναν μέρες ολόκληρες οι γυναίκες. Όμως εδώ δεν τελείωνε η δουλειά. Το σαΐσμα και τη βελέντζα έπρεπε να τα ρίξουνε μέσα σε μεγάλες δεξαμενές με νερό ή νεροτριβές για να σφίξει το ύφασμα. Τα σαΐσματα τα κρατούσανε μέσα στο νερό, 24-48 ώρες, ανάλογα του όγκου. Οι νεροτριβές κτιζότανε μαζί με μύλους κοντά σε ποτάμια.

Στην περιοχή μας τότε υπήρχανε τέτοιες νεροτριβές και μύλοι, π.χ. Ντουνεϊκος μύλος στον Κρέτσο, ο Βακούφκος της Βουρμπιανής, Πυρσόγιαννης, Καστάνιανης και του Πλικατίου. Αυτά για την ενδυμασία. Τώρα, το θέμα της υπόδησης, ήτανε πιό δύσκολο στα παλιά χρόνια. Σχεδόν όλοι μας, κι εδώ για να μην είμαστε απόλυτοι θα πούμε ότι σχεδόν όλοι φορούσαμε τσαρούχια (Λιόπες), που γινότανε για το χειμώνα από δέρμα βοϊδινό και το καλοκαίρι από δέρμα χοιρινό (γουρνίσιο). Τα παιδιά γυρίζανε το καλοκαίρι ξυπόλυτα. Τα δάκτυλα των ποδιών τους ήτανε πληγιασμένα από τα τσουγκρίσματα τους στις πέτρες. Τα πέλματα των ποδιών ήτανε από την ξυπολυσιά πολύ σκληρά μαζί και φαρδιά, τα οποία ούτε αγκάθι τα τρυπούσε.

Ας έρθουμε τώρα στο θέμα της διατροφής των κατοίκων της Οξυάς στα χρόνια εκείνα. Από το 1939 που θυμάμαι ο ίδιος την ζωή, καθημερινό φαγητό το καλοκαίρι ήταν οι πίτες με φρέσκα λάπατα, κρεμμυδόφυλλα και κολοκύθες. Το χειμώνα οι πίτες γινότανε με λάχανα στεγνά πράσα και μπλιγούρι. Επίσης το καλοκαίρι τρώγαμε ένα ευχάριστο φαγητό το λεγόμενο ξυνόγαλο. Τρώγαμε και κρέας. Το λεγόμενο «παστρεμά», (κρέας γιδίνο, πρόβειο βοϊδινό), ένα μέρος με κόκκαλα το αλατιζαμε και στη συνέχεια το κρεμούσαμε στα ταβάνια των σπιτιών για να στεγνώσει. Τον παστρεμά τον ξερμυρίζαμε και τον μαγειρεύαμε με πράσα, λάχανα τραγανά μπλιγούρι. Έτσι το κρέας που είναι τόσο απαραίτητο για τον οργανισμό του ανθρώπου, σχεδόν δεν το στερούμασταν. Ένα άλλο αγαπημένο προσφάιτο χειμώνα ήταν το χοντρόγαλο. Χοντρόγαλο είναι ένα είδος γάλα, που το βράζουν και το ρίχνουν σε μέτριο καρδάρι. Στη συνέχεια το σκεπάζουν με λυωμένο βούτυρο. Το χοντρόγαλο, κατά την παράδοση, το ανοίγαμε παραμονές Αποκριάς. Ευχάριστο φαγητό ήτανε και οι φέλκες (φέτες ψωμιού) που τις ζεσταίναμε στα κάρβουνα και τις τρώγαμε με ούρδα (μεντζίθρα). Αν είχαμε και λίγο τυρί μπάντζιο (κεφαλοτύρι) και ελιές τότε το φαί γινότανε ακόμη πιό νόστιμο. Όμως οι ελιές, τυρί, κλπ. έλειπαν από τα περισσότερα σπίτια. Ένα άλλο είδος πρώτης ανάγκης που τρώγαμε με οικονομία ήτανε το λάδι. Το λάδι το αγοράζαμε σε πολύ μικρές ποσότητες. Εκείνο που θέλουμε να προσθέσουμε εδώ είναι ότι οι νοικοκυρές έβαζαν κάθε φορά το δάκτυλό τους στο στόμιο του μπουκαλιού για να μην έπεφτε πολύ λάδι στο φαγητό. Σπανίως επίσης τρώγαμε και ψάρια. Και όταν κάποιος αγωγιάτης-Κερατζής έφερνε τσιρώνια (μικρά ψάρια) από την λίμνη της Καστοριάς, τότε στο σπίτι εκείνου που θα αγόραζε τσιρώνια γινόταν σωστό πανηγύρι. Τα τσιρώνια τάβαζαν στη γάστρα, ή στο φούρνο με πράσα κλπ. Τα άλλα θαλασσινά εκτός από τον μπακαλιάρo μας ήτανε άγνωστα. Επιπλέον τρώγαμε με ευχαρίστηση χειμώνα - καλοκαίρι κουρκούτι αραιή και πηχτή από καλαμποκάλευρο που τη βρέχαμε στο λυωμένο βούτυρο τη λεγόμενη «Μαμαλίγκα».

Τέλος θέλουμε να τονίσουμε σ' αυτό το σημείο ότι όλα τα φαγητά που

αναφέρω πιο πάνω τα είχαμε σε πολύ μικρές ποσότητες και ποτέ δεν τα χορταίναμε.

Ύδρευση του χωριού

Το χωριό μας όχι μόνο στα παλιά χρόνια, αλλά και στα δικά μας χρόνια (μέχρι το 1950-1955), αντιμετώπιζε μία από τις μεγαλύτερες δυσκολίες, την έλλειψη νερού.

Αρχικά το χωριό είχε μόνο δύο - τρία πηγαδούλια: Ζουκέϊκο, Τσιμέϊκο, Ζαράδκο και Παπαχρηστεϊκό. Στο χωριό υπήρχανε και 8 πούσια: Ζάρδκο, Γαλανέϊκο, Μητρονασεϊκό, Προφηρέϊκο, Παναγιωτέϊκο, της Ζέρματνης, της Τάανς και του Γιαννάκη Παπαχρήστου.

Τα χρόνια εκείνα μέσα στο χωριό είχε δύο βρύσες: τη Σωλίνα, και τη Ρούγκιου. Το νερό στη Σωλίνα ερχότανε από το υδραγωγείο που βρισκότανε στις Λαζνιές, και στα Συμπήγαδα. Αλλά το υδραγωγείο συχνά χαλούσε. Τώρα λίγα λόγια για την Ρούγκου.

Στην τοποθεσία που βρίσκεται σήμερα η βρύση στον πέρα Μαχαλά βρισκόταν παλιά η ιστορική Ρουγκιού. Η Ρούγκιου ήτανε υπόγεια, δηλαδή κατεβαίναμε περίπου τα 10 σκαλοπάτια. Η δεξαμενή ήτανε θολωτή και επαλειμμένη με ένα υλικό που λέγεται «Κούρασάν» (ασβέστη, ανακατεμένη με αυγά). Το νερό της Ρούγκιους ήτανε πολύ λίγο, αλλά κρύο. Γι' αυτό το καλοκαίρι οι κάτοικοι πίνανε νερό από την Ρούγκιου. Όμως το πόσιμο νερό σε καμιά περίπτωση δεν επαρκούσε στους κατοίκους. Τα καλοκαίρια ιδιαίτερα έλεγαν το νερό νεράκι. Γι' αυτό οι συγχωριανοί μας ήταν υποχρεωμένοι να πηγαίνουν για λίγο νερό στις έξω βρύσες π.χ. στην «Παλιοχέργινα» που βρισκότανε στα Μαργιανοχώραφα, στην Τσίπνας είτε στον Πλάατανο κάτω από το κορμί.

Το χωριό προσπαθούσε με πάντιους τρόπους να φέρει το νερό. Έτσι το 1923 οι συμπατριώτες μας Δημήτριος Τσίμας, Απόστολος Ζούκης και ο Νικόλαος Ζούκης προσπάθησαν με τούβλα ψημένα να φτιάξουν το υδραγωγείο στις «Λαζνιές». Αλλά και αυτή η φιλότιμη προσπάθεια δεν μπόρεσε να λύσει το μεγάλο και οξύ πρόβλημα για το χωριό. Γιατι το νερό περνώντας από τα σημερινά κάτω βαρκά οι ρίζες από τις ιτιές βούλωναν το υδραγωγείο. Όμως ο αγώνας των συγχωριανών και για το νερό συνεχίζονταν. Το 1935 έγινε μία άλλη εξίσου φιλότιμη προσπάθεια να αντικατασταθεί το υδραγωγείο με ξύλινες σωλήνες, από τους συγχωριανούς μας Ηλία Κυπαρίσση, Παντελή Βενέτη και Κώστα Τσίμα. Αλλά ούτε και αυτή η προσπάθεια μπόρεσε να λύσει το πρόβλημα. Γενικεύοντας το θέμα με το πόσιμο νερό πρέπει να πούμε ότι χρειάστηκαν άλλα 20 χρόνια για να λυθεί αυτό το πρόβλημα του νερού. Το 1952 έγινε το σημερινό υδραγωγείο από τον «Πλάτωνα», που έλυσε οριστικά το πρόβλημα ύδρευσης του χωριού. Η κατασκευή του σημερινού υδραγω-

γείου δεν ήτανε καθόλου εύκολη, γιατί τα τεχνικά μέσα τότε ήτανε πολύ ελάχιστα. Το χωριό χρωστάει σε μεγάλο βαθμό αυτό το έργο στον συμπατριώτη μας Στυλιανό Γαλάνη που σχεδίασε και επέβλεπε φιλότιμα το έργο.

Μιά και μιλάμε για το νερό, πρέπει να τονίσουμε το γεγονός ότι λόγω μορφολογικού εδάφους το χωριό κινδύνευσε από τις πλημμύρες τουλάχιστον μέχρι το 1952-1955 πάρα πολύ. Π.χ. το 1934 από την πολύ βροχή πλημμύρισε το σπίτι του Απ. Βενέτη, του Αντώνη Παπαχρήστου και άλλα πολλά σπίτια του χωριού. Πληροφορίες που έχουμε και είναι πιστευτές μας λένε ότι γύρω στα 1937-1938 μία από τις συνηθισμένες νεροποντές πλημμύρισε και η βρύση «Ρούγκιου». Τέλος, κατά την γνώμη πολλών συμπατριωτών μας αξίζει τον κόπο και τα έξοδα να ανοίξουμε τη Ρούγκιου, να τη φυλάξουμε σαν ένα ιστορικό πηγάδι, η βρύση της Οξυάς.

Για την ιστορία λοιπόν αυτού του μικρού χωριού μας πρέπει να πούμε εδώ λίγα λόγια για την επικοινωνία με τα γειτονικά χωριά: Βουρμπιανή, Πυρσόγιαννη, Πληκάτι, Γοργοπόταμος (Τούρνοβο), Ασημοχώρι (Λισκάκη), Φιτώκο και άλλα. Η επικοινωνία ήτανε προβληματική ιδιαίτερα το χειμώνα. Γιατί δρόμοι, γεφύρια κλπ. δεν υπήρχανε τον καιρό εκείνο. Όταν έβρεχε όλα τα κουτσολάκια γινόντουσαν πραγματικοί χειμναροί και καταπόντιζαν ότι εύρισκαν μπροστά τους. Π.χ. ήτανε προμερά δύσκολα να περάσεις, το μεγάλο λάκκο, το βουρμπιανίτικο ποτάμι κλπ. Δεν υπάρχει χωριό στην περιφέρεια Κονίτσης που να μην έδωσε θυσία σ' αυτούς τους κατσικόδρομους - χειμάρρους. Δυστυχώς και η Οξυά είχε την συμμετοχή της με αίμα. Π.χ. το 1922 προσπαθώντας να βγάλει πλάκα για το σπίτι του, πνίγηκε στα Ρόγγια ο συμπατριώτης μας Θανάσης Κυπαρίσσης. Το πτώμα του Κυπαρίσσης το βρήκαν χωριανοί μας στην Πιστήλιαπη. Το 1921 πηγαίνοντας για την Πυρσογιαννή πνίγηκαν στον Κρέτσο (Βουρμπιανίτικο ποτάμι) η αδελφή του Χρήστου Απτανιάδη και η θυγατέρα της Μάχη. Ακούστε και μιά άλλη περίπτωση που έγινε στις μέρες μας. Το 1942 στον Κρέτσο πνίγηκε, προερχόμενος από τα Γιάννινα φορτωμένος λάδι ο συγχωριανός μας Θεοδόσιος Β. Ζούκης. Το πτώμα του Θεοδόση το βρήκαν στην συμβολή του Βουρκοποτάμου και Σαρανταπόρου.

Επίσης στον Κρέτσο από τύχη γλύτωσε και η συμπατριώτισσα μας Μαρία - Σπανού - Κυπαρίσση, πέφτοντας στο ποτάμι από το πρόχειρο γεφύρι, που το χόρευε κυριολεκτικά το νερό. Αυτές είναι μαύρες μνήμες.

Τέλος τηλεφωνική επικοινωνία στα παλιά χρόνια δεν υπήρχε.

Το 1926 εγκατέστησαν κουρδιστό τηλέφωνο, το οποίο ως ένα βαθμό εξυπηρέτησε την επικοινωνία του χωριού με την Κόνιτσα και τα γύρω χωριά.

Τώρα για την ιστορία πάντως θα πούμε και λίγα για τα Μπουλούκια. Όπως τονίσαμε πιο πάνω, οι συγχωριανοί μας αν και εργατικοί δεν μπορούσαν να καλύψουνε τις ανάγκες της ζωής ούτε με την γεωργία ούτε με την

κτηνοτροφία. Γι' αυτό οι Οξυώτες κυρίως οι άνδρες ήτανε υποχρεωμένοι να κυνηγήσουνε το μεροκάματο, να βγάλουν τον επιούσιο. Οι Οξυώτες μαζί με άλλους συμπατριώτες από τα μαστοροχώρια της Κονίτσας μετέβαιναν σε πολλά μέρη της Ελλάδας με τα πόδια κατά μπουλούκια.

Ο συμπατριώτης μας Επ. Γ. Παπαχρήστου μας είπε τα παρακάτω για τα λεγόμενα μπουλούκια του χωριού μας. Οι παππούδες μας, πατεράδες μας μάστοροι - οικοδόμοι κατά κύριο επάγγελμα γύρω στα 1920 - 1925 συγκροτούσαν ομάδες από τους ίδιους τους χωριανούς, ή ακόμα και από άλλα χωριά, Βούρμπιανη, Πυρσόγιαννη τα λεγόμενα μπουλούκια. Στα μπουλούκια οι χωριανοί μας παίρνανε μαζί τους τα ζώα (άλογα - μουλάρια), και τα ανήλικα παιδιά για να συνοδεύουν τα ζώα φορτωμένα με υλικά (πέτρες, ξύλα, χώμα) στον τόπο της δουλειάς.

Στις ομάδες ήταν επικεφαλής, ας πούμε ο πρωτομάστορας ο οποίος έκανε τις συμφωνίες: για τον τρόπο δουλειάς, για το χρόνο παράδοσης του έργου, για το φαγητό αν θα τους το έκανε ο ιδιοκτήτης ή θα φροντίζανε μόνοι τους. Η εργασία συνήθως που κάνανε ήταν χτίσιμο σπιτιών, σχολείων, εκκλησιών και γενικά καθετί που είχε σχέση με την οικοδομή. Στο τέλος με την παράδοση του έργου παίρνανε τα χρήματα ή ότι άλλο συμφωνούσαν (σιτάρι, καλαμπόκι) και τα μοίραζαν ανάλογα. Το χειμώνα τα μπουλούκια επέστρεφαν στο χωριό κοντά στις οικογένειές τους. Την άνοιξη ξανάφευγαν για τον ίδιο σκοπό και προορισμό.

Το 1930 περίπου σταμάτησε το σύστημα αυτό, και ο κάθε ένας ταξίδευε μόνος του. Εδώ θα αναφέρουμε ένα περιστατικό από την ζωή και την δουλειά στα μπουλούκια. Κάποτε οι μακαρίτες Ηλίας Ανδρωνιάδης, Παύλος Αν. Παπαστεργίου μαζί με τον Θεοφάνη Κυπαρίσση και Παναγιώτη Βενέτη πήγαν στον ίδιο τον Διευθυντή και τον παρακάλεσαν να τους αυξήσει το μεροκάματο, γιατί οι ελιές αυξήθηκαν σε μιάμιση δραχμή η οκά και τα κρεμμύδια σε πέντε δραχμές. Και ο διευθυντής τους απάντησε, μα είναι ανάγκη να τρώτε όλο ελιές και κρεμμύδια; Να τρώτε και κρέας που δεν ακρίβηνε. Υπάρχουν τόσα πολλά περιστατικά από την ζωή των μαστόρων που δεν θα μας έφθαναν πολλές σελίδες να τα περιγράψουμε.

Γράφοντας για τα μπουλούκια, πρέπει να τονίσουμε ότι η ομαδική δουλειά, η ομαδική ζωή και άλλες συνθήκες ζωής στα μπουλούκια ένωνε και αδελφώνε τους χωριανούς μας, τους έκανε να παραμερίζουν συμφέροντα, διαφορές, έχθρες, μίσση κλπ. Εκτός από τις σκληρές συνθήκες ζωής τους στα μπουλούκια τους χωριανούς μας τους έτρωγε ο πόνος και η νοσταλγία για το γυρισμό στις οικογένειές τους κλπ. Έτσι η ξενητιά έχει σφραγίσει καιρία την ζωή πολλών συγχωριανών μας και γενικά τη ζωή του Ηπειρώτη. Σαν κάτι γενικό, θέλω να προσθέσω και τούτο ύστερα απ' όλα αυτά θα έγινε ασφαλώς αντιληπτό ότι τόσο οι παλιότεροι, όσο και οι νεότεροι Οξυώτες εκτός από

τους γεννημένους μετά το 1960 έχουμε ανατραφεί και ζήσει με πολλές στερήσεις. Τελειώνοντας την παράγραφο για τις συνθήκες ζωής των Οξυωτών πρέπει να τονίσουμε ακόμα μία φορά ότι η φτώχεια ποτέ δεν απογοήτευσε τους χωριανούς μας. Κι αυτό γιατί οι Σελτσιώτες πάντα αγωνίζονται σκληρά ποτέ τους δεν φοβήθηκαν τις δύσκολες συνθήκες της ζωής. Κι όποιος «φοβάται να ζήσει έχει αρχίσει να γερνάει» λέει ένα Ελληνικό γνωμικό.

Οι Οξυώτες έχοντας μέσα τους το Ηπειρώτικο δαιμόνιο ήτανε και προικισμένοι με φλόγα και πάθος για τον εκσυγχρονισμό και την πολιτιστική πρόοδο του χωριού μας.

Έτσι, αγαπητέ αναγνώστη, οι πατεράδες μας και οι παππούδες μας με το μεροκάματο στα μπουλούκια της ξενιτειάς, με το θάρρος, με το πάθος, με το χωράφι και λίγη κτηνοτροφία κατόρθωσαν όχι μόνο να αποτινάξουν την φτώχεια και χίλιες δυό στερήσεις, αλλά και να κατορθώσουν να σπουδάσουν τα παιδιά τους.

Τώρα λίγα λόγια, σαν ρεζουμέ για το σημερινό χωριό. Η Οξυά όπως όλοι ξέρουμε είναι ένα συμμαζεμένο, ήσυχο, γοητευτικό χωριό, με σπίτια καλοχτισμένα, με νερό μέσα σε κάθε σπίτι, (όχι σαν τα χρόνια εκείνα που είχαμε πηγαδούλια: π.χ. Παπαχρηστέϊκο, Ζουκίϊκο, Τσιμέϊκο, Πορφυρέϊκο, Πούσι της Γλάνος και άλλα πολλά). Σήμερα η Οξυά έχει ηλεκτρικό ρεύμα, τηλεόραση, ραδιόφωνο, καφενείο και συγκοινωνία. Εδώ πρέπει να τονίσουμε ότι σήμερα το χωριό έχει —47— ΙΧ. Στα παλαιότερα χρόνια τα μουλάρια οι κερατζήδες αποτελούσαν στήριγμα των συγχωριανών μας. Σήμερα όμως είναι τα αυτοκίνητα και άλλα μέσα. Στο χωριό μας επίσης λειτουργεί και χορευτικό συγκρότημα παιδιών ηλικίας 6 έως 15 χρόνων. Οι κάτοικοι του χωριού και γενικά όλοι οι Οξυώτες το περιβάλλουν με πάρα πολύ αγάπη. Οι Οξυώτες αριθμούν σήμερα 350 και πλέον κατοίκους. Όλοι τους είναι εργατικοί και συνεχίζουν την παράδοση των γονέων τους. Είναι άνθρωποι με προοδευτικές αντιλήψεις, φιλόξενα αισθήματα.

Από όσα γράφτηκαν πιο πάνω για τις συνθήκες ζωής των χωριανών μπορεί να σχηματιστεί η εντύπωση ότι οι Οξυώτες συνέχεια περνούσαν δύσκολες και πολύκοπες μέρες. Είναι αλήθεια ότι η ζωή στο χωριό εκείνα τα χρόνια ήταν πραγματικά δύσκολη, αλλά υπήρχανε και χαρούμενες μέρες στη ζωή τους. Αυτές οι μέρες φαινόταν στις γιορτές στην ψυχαγωγία. Για τους Οξυώτες ίσχυε πάντα η λαϊκή παροιμία που λέει «Η φτώχεια θέλει καλοπέραση», το λέω αυτό γιατί όλοι τους ήτανε εύθυμοι και γλεντζέδες. Οι χωριανοί μας γλεντούσαν όμορφα και χόρευαν με μεράκι, στα παλιά χρόνια. Φυσικά με τον τρόπο τους. Στα χωριά της περιοχής μας λένε: «Πρώτοι οι Οξυώτες στο χορό και οι Λισκατσίτες στο τραγούδι». Αν ενδεχομένως τους επαινώ πιότερο απ' όσο τους αξίζει είναι γιατί έτσι πραγματικά τους ένοιωσα στην παιδική μου ηλικία.

Τώρα, θα επιχειρήσουμε να καταγράψουμε μερικές απ' τις γιορτές, έθιμα, διάφορα παράξενα, έτσι όπως τα θυμηθήκαμε και τα μαζέψαμε χωρίς καμμία κατάταξη. Ας αρχίσουμε από τον Ιούλιο. Ο Ιούλιος χρωστάει το όνομά του στο Ρωμαίο άρχοντα Ιούλιο Καίσαρα. Στο χωριό μας τον Ιούλιο τον λένε Αλωνάρι. Γιατί την εποχή αυτή οι χωριανοί αλωνίζουν το σιτάρι στα λεγόμενα αλώνια.

Στις 20 Ιουλίου το χωριό γιορτάζει τον προφήτη Ηλία δηλαδή γίνεται μεγάλο πανηγύρι. Τη μέρα του Αηλιά έρχονται στο χωριό πολλοί συμπατριώτες και συμπατριώτισσες από όλα τα μέρη της Ελλάδος. Από το πρωί αρχίζουν να ανεβαίνουν με διάφορα μέσα: αυτοκίνητα, ζώα κλπ. στην κορυφή του Ομώνυμου υψώματος, για να γιορτάσουν όλοι μαζί. Μετά τη λειτουργία της εκκλησίας αρχίζει ένα παραδοσιακό γλέντι. Εδώ βλέπει κανείς χορούς που τους σέρνουν λεβεντόκορμοι νέοι και νέες, ντυμένοι με τις τοπικές φορεσιές, χορεύοντας τσάμικο, συρτό καλαματιανό και άλλους αθάνατους ελληνικούς χορούς. Τέλος, στο Ζαράδικο χωράφι καταξιωμένο από ομορφιά βρίσκονται οι ψησταριές με το αρνί στη σούβλα με τα μπουρέκια, τηγανίτες και άλλες πολλές ποικιλίες φαγητών. Όλα μοσχοβολούν εδώ στις 20 Ιουλίου την ημέρα του Αηλιά. Το βράδυ συνεχίζεται το γλέντι στην κεντρική πλατεία του χωριού. Αξίζει να βρεθεί κανείς στο πανηγύρι του Αηλιά στις 20 Ιουλίου.

Επίσης άλλη μεγάλη γιορτή που πανηγυρικά γιόρταζε το χωριό είναι της Παναγίας δηλαδή το 15 Αύγουστο. Λίγος ο κόσμος στο χωριό αλλά μεγάλη η γιορτή. Ο Αύγουστος είναι ο καλύτερος μήνας του χρόνου: «Αύγουστε καλέ μου μήνα να 'σουν τρεις φορές το χρόνο». Είναι η εποχή που όλα τα φρούτα, σταφύλια, μήλα, σύκα κλπ, είναι σε αφθονία.

Μπένουμε στο φθινόπωρο έρχεται ο Άη Δημήτρης δηλαδή τον Οκτώβρη, που είναι όπως λένε μαζί με τον Άη Γιώργη τα συνοράτα του χρόνου. Τον «Άη Δημήτρη» τον γιορτάζουν εκτός από τους Δημήτριδες και άλλα πολλά σπίτια του χωριού.

Μεγαλύτερες γιορτές για τους χωριανούς είναι τα Χριστούγεννα (γιορτή γενεθλίων του Χριστού, θεσπίστηκε για τη 25 Δεκέμβρη από τους Χριστιανούς της Ρώμης στα 335 μ.Χ.) και η πρωτοχρονιά. Αυτές οι δύο γιορτές είχαν πάντα ιδιαίτερη πανηγυρική και χαρούμενη όψη. Τις μέρες αυτές η εκκλησία μας «Άη Νικόλαος» και το καφενείο γιόμιζαν από άντρες. Κατά την παράδοση μετά από την απόλυση της εκκλησίας οι άντρες (μόνοι οι άντρες αυτό έχει σημασία) χωρισμένοι σε δύο παρέες πήγαιναν χρόνια πολλά σ' αυτούς που γιόρταζαν. Μια παρέα άρχιζε από τον κάτω μαχαλά και η άλλη από τον πάνω μαχαλά, κι αυτό γιατί τα σπίτια που γιόρταζαν δεν τους χωρούσαν όλους μαζί. Στα σπίτια που πήγαιναν, τους κερνούσαν ρακί, ούζο, ζαχαράτα, σταφίδες, φέτες κυδωνιού και σπάνια κανένα τουρσί. Έτσι φτάναμε στο μήνα Φλεβάρη.

Ο Φλεβάρης είναι μήνας ξεγνοιασιάς, γιατί μέσα στο Φλεβάρη πέφτουν συνήθως οι Απόκριες, που στο χωριό γινότανε πραγματικό γλέντι. Στην πλατεία του χωριού άναβαν τη λεγόμενη Μπουτζιονήδα (μεγάλη φωτιά). Τα κέδρα τα έφερναν συνήθως τα παιδιά από τον τσάγκαρι. Το κάθε σπίτι εκείνη την ημέρα ήτανε υποχρεωμένο να δώσει για την Μπουτζιονήδα ένα δεμάτι τσάκνα. Και αν κανένας δεν έδινε τότε τα παιδιά κατά το συνήθειο τα κλέβανε. Την καθαροδευτέρα (που έκλεινε τις γιορτές) οι χωριανοί την γιόρταζαν στην τοποθεσία Αγία Παρασκευή με αρμια, τουρσί, αρμόζμο κ.ά.

Μετά τη Σαρακοστή ερχότανε το Πάσχα. Μεγάλη θρησκευτική γιορτή. Το μεγαλοβδόμαδο όλοι οι χωριανοί μας παρακολουθούσαν στην εκκλησία τις αγρυπνίες. Την Μεγάλη Παρασκευή έφερναν γύρο από τον «΄Αη Νικόλα» τον επιτάφιο ψέλνοντας όλοι μαζί «Τη ζωή εν τάφω». Η περιφορά του επιταφίου γινόταν με δημοπρασία, δηλαδή όποιοι δίνανε τα περισσότερα λεφτά αυτοί τον έπερναν. Η Ανάσταση έπερνε πανηγυρικό θρησκευτικό χαρακτήρα. Δεν λεγότανε το «Χριστός Ανέστη» αν δεν ήτανε όλα τα σπίτια στην εκκλησία. Επειδή με την Φυτόκο ήμασταν μία ενορία, πολλές φορές ο παπάς πήγαινε πρώτα στη Φυτόκο για το «Χριστός Ανέστη» και μετά γύριζε στο χωριό μας. Εν τω μεταξύ όλο το χωριό περίμενε στο προαύλιο του ΄Αη Νικόλα τον Παπά για να πει το «Χριστός Ανέστη». Κυρίαρχο φαγητό για τους χωριανούς την Ανάσταση ήτανε η γαλατόπιττα. Μετά την λειτουργία ακολουθούσαν τα Χρόνια Πολλά, Χριστός Ανέστη, Αληθώς Ανέστη ΟΧΙ μόνο στα σπίτια που γιόρταζαν, αλλά συνήθως σ' όλα τα σπίτια. Την Τρίτη του Πάσχα όλο το χωριό πήγαινε στην «Αγία Τριάδα» το μεσημέρι τρώγαμε μπουρέκια, λαγγίτες, κρέας κλπ. Τώρα, αν πρέπει με κάτι να συνδέσουμε κατεξοχήν το Πάσχα, αυτό είναι το πολύ και καλό φαΐ. Ας μην ξεχνάμε πως από τα παλιά χρόνια οι Έλληνες ήτανε πάντα ιδιαίτερα λιτοδίαιτοι. Φασόλια και λαγάνες έτρωγαν οι αρχαίοι. Ύστερα με το Χριστιανισμό, πάνω στην πραγματική στέρηση προστέθηκε και η θρησκευτική νηστεία, μόνο το Πάσχα τρώγανε καλά. Ύστερα από τη νηστεία της μεγάλης Σαρακοστής το ψητό, το μπουρέκι, η γαλατόπιττα, τα κόκκινα αυγά κι άλλα φαγητά αποτελούν το όνειρο κάθε πιστού. Μετά την Τρίτη του Πάσχα οι χωριανοί πήγαιναν να προσκυνήσουν και άλλα εξωκλήσια του χωριού: «΄Αη Γιώργη», «Αγία Παρασκευή», «Αη Χαράλαμπο». Έτσι έκλεινε ο κύκλος των γιορτών. Μετά τον «΄Αη Θωμά» όσοι Οξυώτες ήτανε για ταξίδι έπερναν τον δρόμο της ξενιτειάς και της νοσταλγίας, αφήνοντας στο χωριό οικογένειες και συγγενείς.

Ακόμη πρέπει να τονίσουμε ότι στις γιορτές το χωριό άλλαζε όψη. Τα κορίτσια στις γιορτές καλοντυμένα, όπως ήτανε χόρευαν σε κάποιο καθορισμένο σημείο σε κάθε μαχαλά, π.χ. στον πέρα μαχαλά τα κορίτσια χόρευαν στο Παναγιωτέϊκο το αλώνι (εκεί που είναι σήμερα το σπίτι του συμπατριώτη μας Παναγιώτη Βαδάση). Στον πάνω μαχαλά τα κορίτσια χόρευαν στο κοινό

τ' αλώνι που βρίσκεται κάτω από το σπίτι του Παπαφώτη. Στο κάτω μαχαλά τα κορίτσια χόρευαν στο αλώνι της Τουρνοβίτσας, χώρος που βρίσκεται και σήμερα ανάμεσα στο σπίτι του Σ. Βαδάση, Κώτσιου Λάζου και Χρήστου και Ζήση Μαργαρίτη. Όπως μας λέει ο Θανάσης Πορφύρης, κατά τη διάρκεια των γιορτών γίνονταν στο χωριό και προσωπική εργασία. Κύριο έργο ήταν η κατασκευή των σοκκακιών στο χωριό (τα λεγόμενα γκαλντερίμια), μερικά από τα οποία σώζονται και σήμερα. Π.χ. το γαλανέϊκο, το Παπαχρηστεϊκό και Γκουγκουμπανέϊκο κλπ. Μία μικρή παρένθεση. Κατά την γνώμη πολλών χωριανών αυτά τα γκαλντερίμια που δεν τα έφαγε ακόμα το τσιμέντο καλά είναι να διατηρηθούν και να μείνουν στην παλιά τους φυσιογνωμία. Αυτές είναι οι βασικές γιορτές του χωριού μας που όπως είδαμε είχαν ιδιαίτερο, παλμό και μαζικό πανηγυρικό χαρακτήρα.

Έθιμα Λαογραφικά

Αφού τελειώσαμε με τις γιορτές, θα πούμε τώρα και λίγα λόγια για τα έθιμα του χωριού μας. Ένα από τα κυριώτερα έθιματα του λαού μας είναι ο Κλειδωνας και οι φωτιές τ' Αη Γιαννού (παραμονής της 24 Ιουνίου). Τη μέρα αυτή είναι τα γενέθλια Ιωάννου του Προδρόμου. Οι φωτιές του Αη Γιαννιού είναι πρωτόγονο πυρολατρικό έθιμο. Τις φωτιές τις άναβαν για γούρι για να εξορκιστούν με την φλόγα όλα τα κακά πνεύματα και να κρατηθούν μακριά οι αρρώστιες. Φυσικά το περιεχόμενο του εθίματος, κάθε τόπος μορφοποιεί διαφορετικά.

Στην Οξυά ο κλειδωνας γίνεται με τον εξής τρόπο. Το απόβραδο της παραμονής του Αη Γιάννη πήγαιναν ένα κακαβούλι με νερό στην εκκλησία. Μέσα στο κακαβούλι με το «αμείλητο νερό» το κάθε σπίτι έριχνε το ριζικαρί του, δηλαδή ένα αντικείμενο του ατομικού του στολισμού, κατά προτίμηση χρυσό. Όπως λ.χ. δακτυλίδι, σκουλαρίκι, βραχιόλι, καδένα κ.ά. για να τα μελετήσουν τ' άστρα όλη τη νύχτα. Το πρωί τ' «Αη Γιαννιού» τα κορίτσια πήγαιναν να μασούν γιαννάκια (αρωματικό φυτό) στη Μυλούρα, στ' Σκάπετο και στο Γιωργάνο κλπ. Όμως τόπος συγκέντρωσης στο γυρισμό ήταν ο «Αη Γιώργης». Εκεί τα κουρασμένα κορίτσια άλλαζαν φορεσιά, έβαζαν στεφάνια στο κεφάλι και τραγουδώντας διάφορα τοπικά τραγούδια έφταναν στην κεντρική εκκλησία του χωριού «Αη Νικόλα». Έπειτα μετέφεραν το κακαβούλι με τα χρυσά αντικείμενα στην πλατεία. Και αφού κάνουν το σταυρό ανοίγουν το κακαβούλι και τραβάνε ένα ένα τα διάφορα είδη, τραγουδώντας από ένα δίστιχο, ερωτικό σατυρικό για τη νέα: ανύπαντρη αρραβωνιασμένη κλπ. Στην οποία ανήκει το ριζικαρί. Έτσι ο κλειδωνας τελειώνει με γλέντι και χορό στην πλατεία.

Το καλοκαίρι οι χωριανοί τελούσαν και άλλο ένα έθιμο εκδήλωσης το

λαού μας. Λ.χ. το έθιμο που φέρει στον τόπο μας το όνομα «Περπερούνα» για να βρέξει. Η βροχή ήτανε σπάνια το καλοκαίρι στα χωριά μας. Τυλίγανε ένα κορίτσι συνήθως (ορφανό) με πρασινάδα (χελιδονιές) και το γυρίζανε στους δρόμους του χωριού τραγουδώντας: περπερούνα περπατεί, το θεό παρακαλεί. Θεέ μου ρίξε μια βροχή, μια καλή βροχή, για να γίνουν τα σιτάρια τα καλά τα καλαμπούκια κλπ. Από όποιο στενό και αν περνούσε η «Περπερούνα» οι νοικοκυρές της έριχναν νερό. Τώρα, αν τύχαινε και έβρεχε μετά την περιφορά της «Περπερούνας» νομίζανε ότι τη βροχή τη χρωστούσανε στην «περπερούνα». Τέλος, τα κορίτσια περιφέροντας την περπερούνα μάζευαν από τα σπίτια: λάδι, βούτυρο, αλεύρι και λεφτά. Τα λεφτά τα έπερνε η «περπερούνα» σαν ορφανή που ήταν.

Κατά κοινή ομολογία συμπατριωτών μας έντονες προκαταλήψεις παρουσίαζαν στο έθιμο - παράξενο «χουρσουζλία». Άνθρωποι που ξεκινούσαν από το το σπίτι για δουλειά στο χωράφι, κήπο κλπ. μπορούσαν να γυρίσουν πίσω γιατί συναντούσαν κάποιο πρόσωπο, που θεωρούσαν γρουσουζιά για τον εαυτό τους. Άλλωστε άρχιζαν διάφορα ξόρκια για να εξουδετερώσουν την επίδραση κακού συναπαντήματος. Π.χ. σπάσιμο απαραίτητων εργαλείων για το χωράφι όπως ζεύλα, ζυγός αλέτρι κ.ά. Σχετικά με την προκατάληψη αυτή, ήταν και η θέση να μην αρχίζουν καμιά σοβαρή δουλειά την Τρίτη, μιά κι η μέρα αυτή ήταν αποφράδα από το 1453 που οι Τούρκοι κατέλαβαν την Κωνσταντινούπολη.

Υπήρχαν στο χωριό και άλλες παράξενες προκαταλήψεις μαζί και διάφορες απαγορεύσεις. Πχ. υπήρχε η αντίληψη, πως ότι έκανε την πρωτοχρονιά θα το επαναλάβαινε όλο το χρόνο. Γι' αυτό κοιτάζαν ν' αποφεύγουν ορισμένες δουλειές του σπιτιού τη μέρα αυτή. Μιά τέτοια αντίληψη ήτανε και το σκούπισμα. Κι έλεγαν πως αν η νοικοκυρά σκουπίσει τέτοια μέρα θα παρουσιαστούν μερμηγκοφωλιές στο σπίτι της. Και για το κακό αυτό, που ήταν υπολογίσιμο, για κάθε σπίτι, δεν τολμούσαν οι νοικοκυρές να πιάσουν σκούπα στα χέρια την πρωτοχρονιά.

Παραθέτουμε εδώ ακόμα μια χαρακτηριστική προκατάληψη, είτε έθιμο το λεγόμενο «Μάρτη». Οι χωριανοί μας δεν νόμιζαν έτσι μόνο το σχετικό μήνα του χρόνου, αλλά και μιά ασπροκόκκινη κλωστή που δένανε στο λαιμό, στο χέρι ή στο δάκτυλο του χεριού, για να μην τους πιάσει - μαυρίσει ο Ήλιος. Όμως στις 9 του μηνός Μάρτης βγάζανε την κλωστή και την κρεμούσαν σε δέντρο (συνήθως κρανία, που ήτανε μπουμπουκιασμένη τον καιρό αυτό). Κι όλα αυτά, γιατί πίστευαν πως ο Ήλιος του Μάρτη μαύριζε εύκολα και πολύ τους ανθρώπους, κάτι που ήταν ανεπιθύμητο.

Τέλος, υπήρχανε στο χωριό και διάφορες απαγορεύσεις και άλλα παράξενα. Στο χωριό μας όχι σπάνια δημιουργόντουσαν έκτακτες ανάγκες, που συνήθως καλύπτονταν από δανεικά που πέρνανε από τη γειτονιά. Κατά κα-

νόνα όλοι ανταποκρίνονταν στις αιτήσεις των γειτόνων τους, όμως ορισμένα πράγματα δεν τα δίναν παρά με ειδικές προϋποθέσεις. Π.χ. δε δίνανε ψωμί βράδυ, γιατί έχανε το σπίτι τη δύναμη του. Εκτός αν έφερνε αλάτι εκείνος που το ζητούσε. Αλλά και στην περίπτωση αυτή, το ψωμί δεν έπρεπε να το δούν τ' άστρα, γι' αυτό τυλιγόταν καλά με μιá πετσέτα.

Ξεχάσαμε να αναφέρουμε ότι οι κάτοικοι της Οξυάς, όπως και όλοι οι Έλληνες πίστευαν ακράδαντα στη βασκανία (μάτιασμα). Ότι υπάρχουν δηλαδή άτομα, που με το βλέμμα τους, μάλλον χωρίς να το θέλουν ασυναίσθητα ασκούν βλαβερή επίδραση σ' ανθρώπους οι οποίοι λόγω της ομορφιάς τους προκαλούν οπωσδήποτε το φθόνο. Η πίστη στο μάτιασμα είναι βαθιά ριζωμένη στην ψυχή των χωριανών μας. Όπως άλλωστε και σ' όλους τους ανθρώπους. Και δικαιολογημένα, εδώ που τα λέμε, γιατί το μάτιασμα το παραδέχεται και η θρησκεία. Έτσι η πίστη ότι το βάσκανο μάτι μπορεί να κάμει πολύ κακό σ' ένα άτομο, είναι ο λόγος που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι διάφορα φυλακτά, που πιστεύουν ότι τα αποτρέπουν. Στην Οξυά π.χ. πίστευαν ότι οι λεχώνες και τα νεογέννητα επηρεάζονται πολύ εύκολα από το κακό μάτι. Γι' αυτό στην κούνια (σαρμάντζα) βάζουν ένα σταυρό λιβάνι, σκόρδο, αλάτι, χαμαϊλί και άλλα. Όπως πράγματι μολογάνε οι ηλικιωμένοι Οξυώτες οι άνθρωποι είναι ζυμωμένοι μ' αυτές τις προκαταλήψεις από πολύ παλιά. Αυτός είναι και ο λόγος, που αποτρέλουν οι προκαταλήψεις πραγματικό λαογραφικό θησαυρό για κάθε τόπο.

Εδώ θεωρούμε σωστό να παραθέσουμε διάφορες λαϊκές παροιμίες που κληροδοτούνται από τη μία γενιά στην άλλη στο χωριό μας.

* Η κότα πίνει νερό μα ευχαριστεί και το Θεό (τη λένε σε περίπτωση που κάποιος δίχνει αγνώμοσυνη).

* Κάποιανού γαϊδάρου χαρίζανε κι αυτός τον κοίταγε στα δόντια (τη λένε σε περιπτώσεις που δείχνονται επιφυλάξεις σε κάποια προσφορά).

* Όλα τα χεί η Μάρω μας μόνο ο φερετζές της λείπει (τη λένε όταν κανείς ζητά περιττά καθώς πράγματα, ενώ του λείπουν βασικά).

* Όσα φέρνει η ώρα δεν τα φέρνει ο χρόνος (αποφεύγετε τις δύσκολες στιγμές).

* Λείψε από την κακιά την ώρα για να ζήσεις χίλια χρόνια (αυτή λέει ότι πρέπει να δίνεις τόπο στην οργή).

* Ευχή γονιών αγόραζε και τα βουνά ανέβαινε (τη λένε αυτή για τη μεγάλη σημασία που έχουν οι αγαθές σχέσεις παιδιών και γονιών).

* Όποιος δεν θέλει να ζυμώσει, δέκα μέρες κοσκινίζει (όταν αποφεύγει να κάνει κανείς κάτι με διάφορα προσχήματα).

* Ζήσε μαύρε μου να φας τριφύλλι και τον Αύγουστο σταφύλλι (όταν πρέπει να περιμένει κανείς κάτι για αργότερα, αλλά και που μπορεί να το χάσει).

* Το καλό το παλληκάρι ξέρει κι άλλο μονοπάτι (τη λένε στις περιπτώσεις που άλλαζε κανείς μέσα και μεθόδους για να πετύχει ένα συγκεκριμένο στόχο).

* Το μήλο κάτω από τη μηλιά θα πέσει (για τις περιπτώσεις που κάτι δεν μπορούσε να ξεφύγει από κάποιο κανόνα).

* Όλα εδώ πληρώνονται (τη λένε στις περιπτώσεις που κατά τη λαϊκή αντίληψη υπάρχει αδικία και κατά συνέπεια θεϊκή τιμωρία).

* Όποιος ανακατεύεται με τα πίτουρα τον τρώνε οι κότες (αυτή την λένε όταν ανακατεύεται κανείς σε υποθέσεις που δεν τον ενδιαφέρουν και την παθαίνει).

* Πέσε πίττα να σε φάω (όταν περιμένει να εξασφαλίσει κανείς κάτι χωρίς δικιά του δραστηριοποίηση).

* Χίλια λόγια ένας παράς και πάλι κρίμα στον παρά (τα λόγια δεν έχουν αξία).

Γράφοντας για τις συνθήκες ζωής των χωριανών μας ήταν παράληψη αν δεν γράφαμε και λίγα λόγια για τον τρόπο ζωής των μικρών παιδιών του χωριού μας, που δεν ήταν και λίγα τα χρόνια εκείνα.

Πρώτα πρώτα πρέπει να τονίσουμε ότι τα παιδιά (μαθητές και μαθήτριες) στην περίοδο των σχολικών διακοπών δεν γινότανε καν λόγος για παιχνιδάκια, ούτε για κάποια ψυχαγωγία. Κι αυτό είναι πολύ φυσικό γιατί οι δουλειές ήτανε πολλές: Τα κατσίκια, αγελάδες κλπ. Όταν όμως άνοιγαν τα σχολεία, κάπως τα παιδιά ξαλάφρωναν από τις δουλειές του σπιτιού. Όταν έφτανε ή μάλλον τελείωνε ο τρύγος τα παιδιά του χωριού ήτανε τρελλά από τη χαρά τους. Τρέχανε σαν να τα κυνηγάει κανένας, μη λογαριάζοντας αν τα ξυπόλητα (γυμνά) πόδια, που προβάλλουνε κάτω από το μπαλωμένο παντελόνι, σκίζονταν πάνω στις μυτερές πέτρες του δρόμου του ρέματος του λάκκου (χαράδρα) κλπ. Έτσι λοιπόν μετά τον τρύγο τα παιδιά ήτανε ελεύθερα να πάνε σ' όλα τ' αμπέλια, στις πηργολίες, να βρούνε καμμιά γρένζουλα (τσαμπί σταφύλλι πολύ αραιό) που τυχόν την άφηνε κανένας χωριανός όταν τρυγούσε. Μετά τα σταφύλια τα παιδιά ασχολούνταν με τα καρύδια. Πριν οι χωριανοί μασούν τις καρυδιές αυτά με τον δικό τους τρόπο μάζευαν τις λεγόμενες κάχτες (καρύδια). Μετά την «συγκομιδή» κάθε παιδί μετρούσε όχι πόσα καρύδια έχει, αλλά πόσα ζευγάρια καρύδια έχει. Βλέπεται η παιδική ηλικία, έχει τα δικά της. Και μία λεπτομέρεια ακόμη. Τα καρύδια τα στεγνώνανε στο τσατί (πατάρι) του σπιτιού τους, και τα τρώγανε συνήθως το Χειμώνα, στο σχολείο με ψωμί.

Τα αγόρια του χωριού μετά το σχολείο, και το διάβασμα έπαιζαν σε κάθε σοκκάκι (στενός δρόμος) ή σε κάθε αλώνι (χωράφα) τα συνηθισμένα παιχνίδια: κρυφτό, σκλέντζα, πλάκα, κεραμύδια, σουμάδες, δεκάρες τσώκο (μεγάλο καρύδι) και άλλα παιχνιδάκια.

Τα κορίτσια του κάθε μαχαλά με τον τρόπο τους έπαιζαν σκλαβάκια τις νύφες είτε χόρευαν σε κανένα αλώνι. Την παραμονή των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς τα παιδιά του χωριού μας είχανε μεγάλες χαρές μαζί και πολλές δουλειές. Π.χ. στις 24 του Δεκέμβρη τα παιδιά λέγανε τα «Κόλυντρα» πηγαίνοντας σε πολλά σπίτια, ιδιαίτερα στα σπίτια των γιαγιάδων λέγοντας το παρακάτω τραγουδάκι: «Δώς μου μπάμπο (γιαγιά) κλούρα μην σ' τσακίσω την θύρα και την παραθύρα». Παραμονή της Πρωτοχρονιάς τα παιδιά έλεγαν τα Κάλαντα (Η λέξη κάλαντα προέρχεται από τα λατινικά που σημαίνει την πρώτη του μήνα... Είναι ένα έθιμο συνηθισμένο στο λαϊκό μας πολιτισμό). Στο χωριό μας, όπως και σ' όλους τους Ελληνικούς τόπους τα παιδιά τραγουδώντας γύριζαν από σπίτι σε σπίτι. Μοιράζοντας σ' όλες τις οικογένειες ευχές για την καλή χρονιά. Συνηθισμένο θέμα στα κάλαντα της πρωτοχρονιάς είναι ο Αη Βασίλης - γραμματικός που ακουμπάει στο ραβδί του. Στο χωριό μας τα παιδιά τραγουδούσαν την παρακάτω παραλλαγή: Αϊ Βασίλης έρχεται από την Καισαρία, βαστάει εικόνα και χαρτί χαρτί και καλαμάρι. Το καλαμάρι έγραφε και το χαρτί μιλούσε. Βασιλ' μάθε γράμματα να γίνει νοικοκύρης κλπ. κλπ. Τα παιδιά, επίσης σε πολλά σπίτια έλεγαν κάποτε κάποτε και ένα άλλο τραγούδι π.χ. αν το σπίτι είχε κορίτσι για παντρεία έλεγαν: «εδώ χουν κόρη όμορφη, θέλουν να την παντρέψουν». Στο σπίτι του ιερέα, που ήτανε το πρώτο που επισκέπτονταν σύμφωνα με το έθιμο λέγανε: «Για σήκου, σήκου δέσποτα και μην βάρειά κοιμάσαι». Στον δάσκαλο (αν φυσικά υπήρχε) λέγανε: «γραμματικά και πάνσοφε και χάρτη και αναγνώστη». Τέλος, τραγούδια λέγανε και στα σπίτια που είχανε ξενητεμένους: εδώ έχουν τον αφέντη μας πολύ μακριά στα ξένα. Αλλοίμονο σε κείνο το σπίτι που δεν άνοιγε στα παιδιά γιατί θ' άκουγε το δικό του άσχημο τραγούδι. Σύμφωνα με τη συνήθεια τα παιδιά παίρνουνε βέβαια κάτι για τον κόπο τους και το ξενύχτι τους: π.χ. αλεύρι, αυγά, βούτυρο, πάστρεμα και ότι άλλο είχε και όσο είχε ο καθένας. Επίσης μέρα χαράς και γιορτής για τα παιδιά του χωριού μας ήτανε και τ' αλαζάρου. Την μέρα αυτή τα παιδιά γύριζαν στα σπίτια τραγουδώντας: «Ήρθ' ο Λάζαρος ήρθαν τα Βάγια». Όπως και την Πρωτοχρονιά έτσι και τ' αλαζάρου τα παιδιά αμοίβονταν για τον κόπο τους με τρόφιμα, λάδι, φασόλια κλπ. Όλα αυτά τα φαγώσιμα συνήθως τα μαγειρεύαν και τα μοίραζαν σ' όλα τα παιδιά του χωριού. Ιδιαίτερα στα πιτσιρίκια. Σαν τέτοιο μέρος (για το μοίρασμα του φαγητού) τα παιδιά συνήθως χρησιμοποιούσαν το σχολείο είτε στο σπίτι του Τόλη Σπανού (Ανδρονιάδη). Γράφοντας για τα παιδιά πρέπει ακόμα να σημειωθεί ότι όλα τα σαββατόβραδα της μεγάλης Σαρακοστής τα παιδιά μαζεύοντας μπροστά στο σήμαντρο που βρισκόταν στη γωνία του «Αη-Νικόλα» και λέγανε για όλους τους πεθαμένους π.χ. «Θεός χωρεσ' τον τον τάδε τον τάδε» κλπ.

Το μεγαλοβδόμαδο τα παιδιά για την εκκλησία έφτιαναν φανάρια από

χαρτί. Μέσα στο φανάρι έβαζαν κεριά και το άναβαν φεύγοντας από την εκκλησία. Τώρα πόσο τα κατάφερναν με αυτά τα φανάρια είναι άλλος λόγος. Πολλά φανάρια καίγονταν μόλις προσπαθούσαν να τ' ανάψουν. Όμως αυτό ήταν κείνο που έδινε μεγάλη χαρά, μαζί και διασκέδαση στα παιδιά.

Ο στολισμός του επιταφίου με λουλούδια της εποχής: μανουσάκια, πασχαλιές, κλωνάρια από ανθισμένες μηλιές κερασιές, κορομηλιές και αμυγδαλιές ήτανε φροντίδα των παιδιών του χωριού. Επίσης τα παιδιά του χωριού μας το καλοκαίρι, ασχολούνταν με τα κατσίκια και τ' αρνιά. Δύσκολη απασχόληση, αλλά χαρούμενη. Γιατί βόσκοντας τα κατσίκια συγχρόνως τα παιδιά τραγουδούσαν, χόρευαν και παίζανε διάφορα παιχνίδια. Το βόσκιμα των κατσικιών γινότανε από συνήθεια κατά μαχαλάδες π.χ. ο πέρα μαχαλάς τα κατσίκια τα πήγαινε να βοσκήσουν στα Σκαμνάκια, Κιτρασάδα, Νιούσιαλη, Σύρμου κλπ. Ο κάτω μαχαλάς τα πήγαινε στον Κότσανο, Μότσαλη, Γραβάδκα κλπ. Τέλος ο πάνω μαχαλάς στον Πλάτωνα, Τούμπα, Αη Γιώργη κλπ.

Όμως το καλοκαίρι περνούσε και ερχόταν ο χειμώνας. Και το χειμώνα η χαρά και η απασχόληση των παιδιών δεν περιγράφεται. Τα αγόρια για να πιάσουν διάφορα πουλιά: τριζκία, κοτσύφια, σποργίτια, πέρδικες κλπ. έστηναν τις λεγόμενες σκανδαλιές. Τις σκανδαλιές τις έστηναν στα Σίλια, στο περιβόλι (κάτω από το σχολείο) στη Σύρμου και στο Βασίλ πηγάδι κλπ. Κάτι ακόμα για τα παιδιά του χωριού μας. Καθώς έχω γράψει πολλές φορές το χωριό έχει τους μαχαλάδες του πάνω μαχαλά, κάτω μαχαλά και πέρα μαχαλά. Εδαφικός διαχωρισμός δεν υπάρχει. Όμως για τα παιδιά ηλικίας 8-15 χρόνων υπήρχε τέτοιος διαχωρισμός μεταξύ των μαχαλάδων. Και αυτός ο διαχωρισμός φαινότανε σε διάφορα παιχνίδια, που παίζανε τα παιδιά. Ιδιαίτερα στους τακτικούς πετρεπολέμους, που γινότανε με αγωνιστική θάλεγα διάθεση. Καθώς χαράζω τούτες τις γραμμές μου ξαναφέρνουν στην μνήμη μου τα παιχνίδια και τους πετρεπολέμους μεταξύ πέρα μαχαλά και πάνω μαχαλά. Τα παιδιά του πέρα μαχαλά ήτανε δύσκολο την ώρα του πετρεπολέμου να περάσουν από τον πάνω μαχαλά, τη λεγόμενη ράχη, χωρίς να οπλοφορούν με πέτρες. Το επιτελείο του πάνω μαχαλά στους πετρεπολέμους το αποτελούσαν ο Κώστας Α. Γκοντής, Βασίλης Γ. Παπαχρήστος και ο Γιώργος Ανδρονιάδης. Πολλοί τώρα θα αναρωτηθούν: είχανε έχθρα τα παιδιά του χωριού αναμεταξύ τους; Απαντούμε όχι απολύτως καμμία έχθρα... Όπως είπαμε πρόκειται για μια παράδοση για ένα παιχνίδι που λέγεται πετρεπόλεμος και έχει καθιερωθεί στα παλιά χρόνια. Κατά τα άλλα καθημερινώς βλέπαμε με χαρά την αγάπη να εκδηλώνεται στα πρόσωπα των παιδιών του χωριού μας. Κι αυτή η αγάπη νομίζω είναι πολυτιμότερη υποθεση, έχει βαθιές ρίζες στο χωριό. Αξίζει ακόμα ν' αναφέρουμε εδώ και τούτο το γεγονός. Ότι πολλά παιδιά σε ηλικία 10-15 χρόνων ήτανε υποχρεωμένα να αφήσουν (το χωριό, τα παιχνίδια τους συγγενείς, το σχολείο και τους φίλους), για να φύγουν για

δουλειά, για το μεροκάματα στα μεγάλα αστικά κέντρα π.χ. στην πολυκοσμη και πολύβοη Αθήνα. Η ζωή και η προσαρμογή στην Αθήνα ήτανε δύσκολη για όλα τα παιδιά. Γινόνταν, όμως ακόμη δυσκολότερη για τα ορφανά ανήλικα παιδιά που δεν είχαν κανέναν να τα προστατέψει. Τα ορφανά παιδιά έρχονταν στην Αθήνα μόνο με τα ρούχα που φορούσαν και κανένα ζευγάρι τσουράπια (κάλτσες μάλλινες, πλεγμένο από τη χήρα μάνα ή την ορφανή αδελφή). Κι όμως παρά τις δυσκολίες και τα ντράβαλα που συναντούσαν στην Αθήνα δεν τα βάζανε κάτω... Ήτανε παιδιά τετραπέρατα απ' αυτά που λέμε ατσίδες, όμως κι ευγενεικά και δουλευτάρικα και τίμια και φιλικά. Τα παιδιά ξεκίνησαν την επαγγελματική τους ζωή σε διάφορα μπακάλικά, ζαχαροπλαστεία της γειτονιάς. Η γειτονιά μεγάλωνε και μαζί της μεγάλωναν και αυτά. Και σιγά σιγά έγιναν αντράκια και φορτώθηκαν τις ευθύνες. Κι αυτό σήμαινε λαχτάρες, ξενύχτια και αγώνες. «Τι θα φάω, τι θα πιώ, τι θα στείλω στο χωριό». Και αστα να πάνε. Όμως τα παιδιά αυτά όπως είπαμε ήτανε δουλευτάρικα και επίμονα, κατάφεραν να ενώσουν τις δύο άκρες και να τα βγάλουν πέρα. Οφείλω να επισημάνω εδώ και το εξής ευχάριστο γεγονός. Πολλά παιδιά (ιδιαίτερα ορφανά) του χωριού βρίσκανε δουλειά, προστασία, ζεστασιά, θάρρος θα λέγαμε στη μεγάλη ταβέρνα της αγοράς των συγχωριανών μας Ζάρρου στην οδό Αθηνάς. Τέλος πρέπει να σημειωθεί ότι τα παιδιά του χωριού δουλεύοντας στην Αθήνα, είχαν δεθεί πιά με δυνατούς δεσμούς φιλίας και αγάπης αναμεταξύ τους.

Επίσης εκεί στην ξενιτιά στην Αθήνα, δημιουργήθηκε και μια άλλη αγάπη, η αγάπη για την γενέτειρά τους. Είχε γίνει πλέον συνήθεια και συνείδηση κάθε βράδυ, τα παιδιά (και οι μεγάλοι) περνούσαν από την ταβέρνα του Ζάρρου για να μάθουν νέα από το χωριό, από τους συγγενείς κλπ. Έτσι, όλα τα παραπάνω δείχνουν ότι όλοι οι χωριανοί μας μικροί και μεγάλοι ήτανε συσπειρωμένοι αναμεταξύ τους σαν ένας άνθρωπος μοιράζοντας την μπουκιά τους ο ένας με τον άλλο κλπ.

Γάμος και βαφτίσια

*«Κάθε τόπος και ζακόνι
κάθε μαχαλάς και τάξη»
(Λαϊκή παροιμία)*

Ο γάμος στο χωριό μας (όπως και στα άλλα χωριά της επαρχίας Κόνιτσας), ως παράδοση είναι μία κληροδοτημένη διδασκαλία από γενιά σε γενιά. Ο γάμος (όσο κι αν έχασε το πρωταρχικό του χρώμα από διάφορες παρεμβάσεις και απαιτήσεις που προβάλλει η πρόοδος), εξακολουθεί να διατηρεί μια ιεραρχία, που δίνει νόημα στη ζωή στο γλέντι, στο χορό, στο μεθύσι κλπ. Ο γάμος σαν μυστήριο για όλους τους ανθρώπους (χριστιανούς

μή χριστιανούς), η ιερά μορφή του, περικλείει μέσα του τη ζωή, τη χαρά, τη δημιουργία, το νόμο της ζωής.

Όλες οι προγαμήλιες τελετές: προζύμια, καλέσματα, κουλούρες, συμπεθεριά κλπ. σαν αποκορύφωμα έχουν το γάμο. Την τελετή του γάμου στο χωριό μας, που είναι και η πιο επιβλητική, μπορούν να παρακολουθήσουν και εκείνοι που δεν είναι καλεσμένοι.

Γίνεται στην κεντρική εκκλησία του χωριού «Αη Νικόλαος» κι ύστερα στην πλατεία, που κανείς δεν εμποδίζεται να χορέψει και να γλεντήσει όσο θέλει. Πρέπει να τονίσουμε ότι σύμφωνα με την παράδοση η Στέψη γίνεται μονάχα Κυριακή. Θα 'ταν πολύ παρεξηγήσιμο αν γινόταν άλλη μέρα. Γι' αυτό σαν θέλουν να ειρωνευθούν για κάτι, που δεν γίνεται σύμφωνα με τα καθιερωμένα, δηλαδή με τα έθιμα του χωριού λένε: «όλα τα καλά κι ο γάμος την Τετάρτη».

Προξενιό

Ο γάμος όπως τονίσαμε είναι μια πάρα πολύ σοβαρή, για τη ζωή του ανθρώπου πράξη. Γι' αυτό είχε και μια μακροχρόνια προετοιμασία. Ακολουθεί μια ορισμένη διαδικασία. Ας αρχίσουμε από το προξενιό.

Το προξενιό ήταν αναγκαίο στάδιο για το γάμο (είτε υπήρχε κάποιο αισθηματάκι μεταξύ των νέων, είτε όχι). Στο χωριό μας προξενιό γινόνταν από πρόσωπα και των δύο φίλων, κοινής όμως εμπιστοσύνης και εκτίμησης, ιδιαίτερα από γυναίκες είτε από συγγενείς του νέου. Κάθε προξενητής (μάλλον προξενήτρια) προσπαθούσε και από θέμα γοήτρου να φέρει σε αίσιο πέρας το προξενιό (συνοικέσιο) που αναλάμβανε. Το θεωρούσε τιμή του αν θέλετε. Αν συμφωνούσαν γινόταν κάποια συζήτηση για διάφορα γενικά θέματα, τι πρόκειται να δώσουν στη νύφει οι γονείς κλπ. Επακολουθούσε ύστερα το κέρασμα. Η υποψηφία νύφη κερνούσε όλους ούζο, ρακί και τηγανίτες. Πίνοντας δε αυτοί, έλεγαν τις ευχές: «Στεριωμένα νά 'ναι» και «καλά στέφανα». Αν οι γονείς είχαν κι άλλα παιδιά τους ευχόνταν και γι' αυτά λέγοντας «κι στ' ν' άλλων τ' παιδιών σας». Η νύφη και οι γονείς της βέβαια τους εύχονταν τα ίδια και για τα παιδιά τους.

Ένα άλλο τώρα που πρέπει να αναφέρουμε εδώ μια και μιλάμε για το προξενιό οι κοπέλλες (τσούπες), (όχι βέβαια όλες), παντρεύονταν σχετικά μεγάλες. Τα αίτια ήτανε διάφορα, αλλά σ' αυτό συνέβαλε και η εξής συνήθεια: οι γονείς τις τσούπες τις αρραβώνιαζαν, τις πάντρευαν κατά σειρά ηλικίας πρώτα η μεγαλύτερη, μετά η δεύτερη κλπ. Αν κάποιος νέος ζητούσε μια από τις μικρότερες, κανένας πατέρας δε δεχόταν να του τη δώσει. Έστω και αν ο νέος δεν ζητούσε προίκα. Και σ' αυτή την περίπτωση ο αφέντης (τον πατέρα λέγανε αφέντη) έλεγε: «δεν ξαραδιάζου ιγώ τις κοπέλις μου». Θεωρούνταν προσβολή αυτό για τις μεγαλύτερες αδελφές. Γι' αυτό το λόγο οι

γονείς δεν δέχονταν. Η συνήθεια αυτή είχε σαν αποτέλεσμα πολλές τσούπες σε ηλικία γάμου (17-20 χρόνων) να περιμέρουν μέχρι να ερχόταν η σειρά τους. Περιμένοντας όμως τα χρόνια περνούσαν. Επίσης πρέπει ιδιαίτερα να πούμε ότι το θέμα της ηλικίας των κοριτσιών δεν το πολυλάβαιναν υπόψη τους, οι νέοι του χωριού. Μόνο την ηθικότητα και λίγο την προίκα λάβαιναν υπόψη τους. Έχουμε και παραδείγματα που νέοι 20-25 χρονών έχουν πάρει γυναίκες ηλικίας 30 χρονών. Οι προξενητάδες μάλιστα με την πολυλογία που τους διέκρινε παρουσίαζαν το θέμα της διαφοράς της ηλικίας σαν προσόν. Ο προξενητής π.χ. έλεγε: «Θα παρ'ς μωρέ αντρογύναικα για ούλις τις δουλειές, κι όχι νιάνιαρο π' να μην μπουρείς να του κουμαντάρς» και άλλα τέτοια.

Αρραβώνας

Μετά το προξενιό αποφασίζονταν να γίνουν οι αρραβώνες. Έτσι κάποια μέρα (ή βράδυ) στο σπίτι της νύφης, γίνονταν οι αρραβώνες (σε στενότερο) είτε ευρύτερο κύκλο. Σ' αυτούς, όπως μας μολογάνε σήμερα οι γεροντότεροι της Οξυάς στα παλιότερα χρόνια καλούσανε και παπά ο οποίος αφού διάβαζε ευχές περνούσε αυτός τις βέρες. Όμως οι αρραβώνες μπουσανε να γίνουν και χωρίς παπά. Τις βέρες τις περνούσε ένας από τους συγγενείς των αρραβωνιασμένων. Στη συνέχεια λέγανε τις γνωστές ευχές: «Στεριωμένα να'ναι και καλά στέφανα» κλπ. Πριν τον επίσημο αρραβώνα ανταλλάσσονταν δώρα κι από τις δύο πλευρές. Οι αρραβώνες σπάνια διαλύοντα. Αλλά κι αν διαλύονταν, τα δώρα επιστρεφόταν.

Τέλος έχει σημασία ακόμη να τονίσουμε το γεγονός μάλλον να το φωνάξουμε, ότι πολλοί νέοι επηρεασμένοι από τις σημερινές συνθήκες ζωής πιθανόν να νομίσουν ότι όσοι αρραβωνιάζονταν εκείνα τα χρόνια έκαναν έπειτα και παρέα με την κοπέλλα. Λάθος όμως αυτό. Σε κανένα χωριό της Ηπείρου δε γινόταν τέτοιο πράγμα, όπως μας λέει ο Λάμπρος Κασελούρης (συγγραφέας της Ηπείρου). Ήτανε τόσο αυστηρά τα ήθη που απαγόρευαν αυτό. Οι κοπέλλες μάλιστα, που ήτανε τόσο σεμνές, απέφευγαν από ντροπή και την τυχαία ακόμη συνάντηση με τους αρραβωνιαστικούς τους. Στην περίπτωση που συναντιόνταν στο δρόμο, έλγαν βέβαια καλημέρα ο ένας στον άλλο, κατακοκκίνιζαν όμως και οι δυό τους από ντροπή. Συναντήσεις λοιπόν δεν είχανε τότε οι αρραβωνιασμένοι.

Οι επισκέψεις του γαμπρού στο σπίτι της νύφης δεν ήτανε πολύ συχνές. Αλλά και όταν πήγαινε συζητούσε με τους γονείς και τα αδέρφια της νύφης. Φυσικά ο γαμπρός έτρωγε λαγγιτές, πίττα, αυγά κλπ. Οι δυό τους ποτέ δεν πήγαιναν κάπου.

Έτσι κάτω από αυτές τις συνθήκες είναι περιττό όχι να μιλήσουμε, αλλά και να αναφέρουμε εδώ το θέμα προγαμιαίες σχέσεις. Οι κοπέλλες εκείνα τα χρόνια σ' όποια ηλικία και να παντρεύονταν έφταναν στο γάμο εντελώς

άσπιλες. Μεγαλύτερη προσβολή και ατίμωση για την οικογένεια της νύφης, αλλά και για όλο το συγγενικό της δεν υπήρχε από το να αποδεχθεί, πως η νύφη δεν ήταν παρθένα την ώρα που παντρεύτηκε. Αυτά τα λίγα για το προξενικό και τις αρραβώνες. Όπως αναφέρουμε ήδη για να φτάσουμε στο γάμο χρειάζεται να συντελεστούν και μερικές γαμίλιες πράξεις: Προζύμια, καλέσματα, κουλούρες και άλλες.

Προζύμια

Τα προζύμια είναι η πρώτη γαμήλια τελετή. Στο χωριό μας τα προζύμια γίνονταν ημέρα Παρασκευή. Το νερό που χρησιμοποιούσαν για τα προζύμια σύμφωνα με το έθιμο έπρεπε να το φέρουν βράδυ με αναμμένο δαδί από τρεις βρύσες, τραγουδώντας. Τα ξύλα για το ψήσιμο του παραδοσιακού ρεβυθιού (ψωμί από ψιλοκοσκινισμένο σιταρένιο αλεύρι, και με επιμέλεια καλοζυμωμένο σε επιθυμητό σχήμα) τ' φέρναν από το δάσος, επίσης πανηγυρικά τραγουδώντας.

Μόλις άρχιζε το κοσκίνισμα και το ζύμωμα έλεγαν διάφορες ευχές, να μας ζήσουν, «καλά στέφανα». Οι καλεσμένοι έριχναν μέσα στο αλεύρι χρήματα - κέρματα τραγουδώντας το παρακάτω τραγούδι: «Κέρνα μάναμ' κέρνα το γιό σου παξιμάδι». Τώρα ως αναφορά τα προζύμια στο σπίτι της νύφης γινότανε με τον ίδιο τρόπο όπως και του γαμπρού κλπ.

Καλέσματα

Άλλη γαμήλια τελετή που γίνεται μετά τα προζύμια είναι το κάλεσμα. Το κάλεσμα στο χωριό μας πάντα σύμφωνα με την παράδοση γίνεται ημέρα Παρασκευή. Το πρωί της Παρασκευής, συγγενείς του γαμπρού και της νύφης ξεχωριστά αναλαμβάνουν να κάμουν το κάλεσμα. Με μιά κόφα κρασί στολισμένη με λουλούδια, βασιλικό κλπ πηγαίνουν στα σπίτια κείνων που θα καλέσουν. Στο νοικύρη του σπιτιού προσφέρουν την κόφα με το κρασί λέγοντας: «Να είστι κουπιασμένοι στου γάμου τ' γαμπρού η τ' ς νύφης». Και ο προσκαλούμενος σαν πιεί μια γουλιά κρασί εύχεται καλορίζικα - καλά στέφανα. Αυτή είναι η επίσημη πρόσκληση για το γάμο δηλαδή το κάλεσμα στην Οξυά.

Προίκα

Ο θεσμός της προίκας αποτελούσε στα παλιά χρόνια το μεγαλύτερο πρόβλημα για τους γονείς που είχαν κορίτσια (τσούπες). Οι γονείς αγωνίζονταν χρόνια ολόκληρα κάνοντας οικονομίες μεγάλες για να τους ετοιμάσουν την προίκα. Γι' αυτό όσοι είχαν μόνο κορίτσια το θεωρούσαν ατύχημα στη ζωή. Οι χωριανοί μας λοιπόν τους αποκαλούσαν αυτούς φουκαράδες. «Κρίμα

οι φουκαράδες ουλού τσούπες έχουν». Για παρηγοριά επίσης τους έλεαν «Ας είνι μουρέ κουπέλις, να σας ζήσουν μονάχα, απ' αυτές θα πιείτε ένα ποτήρι νερό στα γεράματα». Στο χωριό μας για την ετοιμασία της προίκας αγωνίζονταν επίσης σκληρά οι τσούπες. Τη μέρα στο χωράφι και στα κατσίκια, το βράδυ στον αργαλειό με φώς το δαδί. Το εργχόχειρο ποτέ δεν τους έλειπε από τα χέρια, πλέκοντας κάλτσες (τσουράπια) για το γάμο τους. Στο χωριό μας για προίκα δίνουν διάφορες κουβέρτες, βελέντζες φτιαγμένες από μαλλί (από γιδοπρόβατα), υφασμένες στον αργαλειό με τα χέρια της νύφης. Επίσης δίνουν τσπούνες φλοκάτες κλπ. Όλο το προικιό το τοποθετούν στο λεγόμενο σεντούκι (μπαούλο). Την προίκα την περνούν την Κυριακή την ημέρα του γάμου. Την προίκα δεν την πέρνουν δωρεάν, πρέπει προηγουμένως να πληρώσουν τα παιδιά που κάθονται πάνω στην προίκα, σύμφωνα με το έθιμο όλα αυτά τα μικροέξοδα τα πληρώνει ο μπράτμος. Πάντα από ομολογίες ηλικιωμένων Οξυωτών στο χωριό μας οι συμπεθέρες και άλλοι συγχωριανοί δεν παραλείπουν να σχολιάσουν μεταξύ τους τα προικιά της νύφης (πολλά, λίγα, ωραία ή όχι κλπ) από τα είδη των προικιών και από τα κομμάτια κάθε είδους βγάζουν το συμπέρασμα, αν η νύφη είναι πλούσια, που την χαρακτηρίζουν νοικοκυρά.

Άσχετα με τον αριθμό των προικιών πολλά ή λίγα εξαρτάται από τα έχοντα του πατέρα της και από το ενδιαφέρον της μάνας της. Εκείνο που δεν μπορεί να λείψει από τα προικιά είναι το μπαούλο της νύφης, που οπωσδήποτε πρέπει να υπάρχει. Γι' αυτό η νύφη φροντίζει μόνη της για την αγορά.

Στεφανώματα πάρσιμο της νύφης

Την μέρα του γάμου την περιμένουν με αγωνία όχι μονάχα οι συγγενείς της νύφης και του γαμπρού και βέβαια πιο πολύ οι μελλονύμφοι αλλά κι ολόκληρο το χωριό. Γιατί δίδεται η ευκαιρία να τραγουδήσουν, να γλεντήσουν, να χορέψουν μα ως τόσο και να επιδειχθούν. Τότε τα κορίτσια θα δείξουν τη λυγερή κορμοστασιά τους, τα όμορφα πρόσωπά τους με τις μακρυνές πλεξούδες των μαλλιών τους, τα καινούργια φορέματα με κεντήματα έργα των χεριών τους. Αλλά και τ' αγόρια θα επιδείξουν τη λεβεντιά τους χορεύοντας τον τσάμικο και το συρτό χορό.

Τώρα θα πούμε λίγα λόγια για τις τελευταίες ετοιμασίες του γάμου. Ξύρισμα του γαμπρού, στόλισμα της νύφης, πάρσιμο της νύφης κλπ. Την Κυριακή το πρωί καλούσαν κουρέα να ξυρίσει το γαμπρό (αν στο χωριό δεν υπήρχε κουρέας τον ξύριζε ο μπράτμος), τραγουδώντας διάφορα τραγούδια. Μετά το ξύρισμα ο γαμπρός φορούσε τα γαμπριάτικα, βάζοντας πάνω του διάφορα φυλακτά για τα μάγια και το κακό μάτι. Εν τω μεταξύ στο σπίτι της νύφης την Κυριακή μέρα του γάμου κοπέλλες γνωστές και συγγενείς φρόντιζαν για το ντύσιμο και τον καλλωπισμό της νύφης. Βέβαια πάντα, αλλά πιο

πολύ την Κυριακή, έπρεπε να φαίνεται πιο όμορφη η νύφη. Συνήθως αυτές οι κοπέλλες ντύναν τη νύφη την τραγουδούσαν κιόλας συνηθισμένα τραγουδάκι σ' αυτή την περίπτωση ήτανε: «Κόρημ' γιατί τον αγαπάς τον ξένο τον λεβέντη. Τον αγαπάει η μάνα μου γι' αυτό τον αγαπών κι εγώ». Είτε «Κόρημ' γιατί στέκεις στολισμένη· με στόλισε η μάνα μου και στέκω στολισμένη» και διάφορα άλλα τραγούδια.

Επειτα ο γαμπρός με τους συγγενείς του ξεκινάνε να πάρουν τη νύφη από το σπίτι της. Εμπρός πήγαινε το μπαριακί στολισμένο με βασιλικό και διάφορα λουλούδια της εποχής, ακολουθούν τα όργανα και πιο πάνω το συμπέθεριό με το γαμπρό. Σαν φτάσει ο γαμπρός έβγαζε από την τσέπη του σακκακιού του ένα μήλο που γύρω γύρω ήτανε χωμένα ως τη μέση για να μην πέφτουν διάφορα νομίσματα της εποχής εκείνης. Το μήλο αυτό όπως ήταν το πέταγε πάνω από το σπίτι της νύφης. Πίσω από το σπίτι τα πιτσιρίκια περιμένουν να βρουν και να πάρουν τα λεφτά. Αλλά, άμα το μήλο δεν περνούσε το σπίτι τα πιτσιρίκια θεωρούσαν τον γαμπρό αδύνατο. Στη συνέχεια η νύφη φυλούσε τα χέρια των γονέων της και δακρυσμένη έφευγε μαζί με όλη εκείνη την πομπή γαμπρός, συγγενείς, συμπέθεροι για την εκκλησία. Η εκκλησία εκείνη την ημέρα της τελετής του γάμου είναι γεμάτη από κόσμο. Όλοι οι χωριανοί μας (σαν καλοί Χριστιανοί) άντρες και γυναίκες, μικροί και μεγάλοι, γέροι και νέοι πηγαίνουν στην εκκλησία. Ο παπάς του χωριού καλεί τους μελλόνυμφους να πάρουν θέση στη μέση της εκκλησίας, κάτω από τον πολυέλαιο. Πίσω από την νύφη και το γαμπρό ακολουθούν οι συγγενείς κλπ. Κατά την τελετή του γάμου, ιδιαίτερα όταν ο παπάς έλεγε, το χορό του Ησαΐα τότε όλος ο κόσμος έβρανε το ζευγάρι με ρύζι, ζαχαράτα κουφέτα, κι έδιναν όχι και λίγες στο κεφάλι του γαμπρού.

Επίσης πρέπει να πούμε ότι την ώρα της τελετής του γάμου ένα μικρό αγοράκι (συνήθως συγγενής) το φέρουν τρεις φορές γύρω από τα κεφάλια του γαμπρού και της νύφης. Κι όταν τελειώσει η στέψη σύμφωνα με το έθιμο του χωριού οι νιόπαντροι πηγαίνουν στο σπίτι τους, δηλαδή στο σπίτι του γαμπρού, όπου τους γίνεται πανυγηρική υποδοχή. Η νύφη προσκυνά μπροστά στην πόρτα του σπιτιού, φιλάει τα χέρια της πεθερά, πεθερού κλπ. Συνάμα η πεθερά στο κατώφλι του σπιτιού υποδέχοντας τη νύφη πάνω σε μια κουλούρα κάνει τρεις φορές το σημείο του σταυρού για το καλό και σπάει την κουλούρα σε κομμάτια για τους καλεσμένους. Εν τω μεταξύ οι καλεσμένοι πετούν ρύζι, ζαχαράτα, κουφέτα. Το τι γινότανε τότε στην αυλή δύσκολα περιγράφεται αυτό το ωραίο θέαμα, οι μικρούλιδες ιδίως πατόντας και σπρώχνοντας τους πάντες προσπαθούσαν να μαζέψουν ζαχαράτα. Έπειτα άρχιζε το φαγητό και το γλέντι. Στη διάρκεια του φαγητού οι καλεσμένοι έλεγαν χίλια δύο αστεία και χωρατά μεταξύ τους. Στην περίπτωση αυτή λοιπόν οι χωρατατζήδες είχαν το λόγο. Επίσης τη στιγμή που ο κάθε συμπέθερος είτε καλεσμέ-

νος έπινε το πρώτο ποτήρι κρασί έλεγε ευχές: «Να ζήσ' τε νιόγαμπρα», «καλή προκοπή», «και με γιούς» κλπ. Στρεφόταν μετά προς τον νουνό, λέγοντας «Να σ' ζήσουν νονέ και πάντα άξιος». Το φαγητό και το γλέντι συνεχιζόταν μετά στην πλατεία του χωριού με χορό και τραγούδια. Κατά την παράδοση πρώτη έσυρε το χορό η νύφη. Η νύφη χόρευε με χάρη και καμάρι. Το μαντήλι στο κεφάλι, το ροδοκόκκινο πρόσωπο τα δύο της μάτια που καλά καλά δεν φαινόταν μέσα στο μαντήλι της έδιναν ξεχωριστή ομορφιά. Ο γαμπρός βαστόντας την να χορεύει καμάρωνε για τον καλό της χορό, για το λυγερό κορμί της και την ομορφιά της. Το γλέντι συνεχιζόταν ως πολύ αργά τη νύχτα.

Ένα άλλο που πρέπει να αναφερθεί εδώ, και που θα μας βοηθήσει να σχηματίσουμε μία κάπως ολοκληρωμένη, εικόνα για τον Οξυώτικο γάμο είναι τα λεγόμενα πιστρόφια. Τα πιστρόφια γίνονταν την πρώτη τρίτη μετά το γάμο. Κι εδώ πρόκειται για φαγητό και μεγάλο γλέντι. Έτσι ο γαμπρός, η νύφη, ο κουμπάρος, μπρόατμος και άλλοι συγγενείς του γαμπρού επισκεπτόταν το πατρικό σπίτι της νύφης και γλεντούσανε όλη τη νύχτα. Η επίσκεψη αυτή λέγεται πιστρόφια.

Την άλλη από τον γάμο ημέρα, η ζωή στο χωριό παίρνει τον κανονικό της δρόμο, εκείνον που ακολουθεί κάθε εργάσιμη μέρα. Με το ξημέρωμα της, οι χωριανοί μας με τα ζευγάρια τους και με τα άλλα ζωντανά ξεκινούν για τις δουλειές στα χωράφια τους, στους κήπους τους κλπ., που θα γυρίσουν όπως πάντα το σούρουπο. Αυτά είχαμε να πούμε για το γάμο στο χωριό. Όπως θα έγινε αντιληπτό ο γάμος αποτελούσε παλιότερα χαρμόσυνο γεγονός για τους κατοίκους του χωριού. Τα ήθη και έθιμα που τηρούσαν στο θέμα του γάμου και άλλες τελετές που αναφερούμε μαρτυρούν ότι οι χωριανοί μας όπως και οι κάτοικοι των άλλων χωριών της περιοχής θεωρούν το γάμο με βάση τις Χριστιανικές αρχές ως το σοβαρότερο, αλλά και ωραιότερο πράγμα στη ζωή του χωριού.

Από τα έθιμα που αναφέρουμε ιδιαίτερα οι γαμήλιες τελετές λίγα πλέον τηρούνται σήμερα. Τ' άλλα όπως προαναφέραμε τα έχει σαρώσει η πρόοδος και το ρεύμα του πολιτισμού. Έτσι ότι θεωρείται σαν αποτέλεσμα της εξέλιξης όχι μονάχα αδιαμαρτύρητα το δέχονται οι συγχωριανοί μας (όπως φυσικά κι όλοι οι άλλοι Έλληνες), αλλά και σπεύδουν να συμμορφωθούν για να μην χαρακτηρισθούν καθυστερημένοι κι οπισθοδρομικοί.

Βαφτίσια

Νουνός ήταν σ' όλα τα παιδιά μιας οικογένειας όποιος στεφάνωνε. Ιδιαίτερα το πρώτο παιδί οπωσδήποτε έπρεπε να βαφτισθεί από τον ίδιο νονό για να ξεσταυρωθούν τα στέφανα.

Στο όνομα είχε προτίμηση και κρίση ο νουνός. Το συζητούσε βέβαια με

τους γονείς του μωρού και γνώριζε τα ονόματα των παππούδων και προγόνων και τα προτιμούσε. Αν όμως ζούσαν οι παππούδες δεν έβγαζαν τα ονόματά τους, γιατί το εξέταζαν. Τότε τα μωρά τα βάφτιζαν πολύ μικρά, μόλις 15 ημερώ, για να τα παίρνουν βαφτισμένα στα χωράφια να μη τα βαρέσει ίσκιωμα και τα δει κακό μάτι αβάφτιστα. Και στο σπίτι έπρεπε να είναι βαφτισμένο για να μείνει μόνο. Αν ήταν αβάφτιστο έπρεπε ν' αφήσουν τη σκούπα πίσω από τη σαρμάντζα ή τα μιτάρια από τον αργαλειό. Μέχρι να βαφτιστεί το μωρό το φώναζαν «Φίτζιο» ή «Φιτζιούλα», ώσπου να πάρουν τα κανονικά ονόματά τους.

Οι γονείς για να καλέσουν το νούνο έφτιαχνα μια κουλούρα. Έκαναν και μια για τον παπά που την έστελναν μ' ένα παιδί. Ο νούνος έκανε τραπέζι το Σάββατο το γιόμα και πήγαιναν τρία άτομα, οι πιό στενοί συγγενείς των γονιών του μωρού, με την κουλούρα για να καλέσουν έτσι το νούνο για τη βάφτιση. Την Κυριακή μετά τη Θεία Λειτουργία ξεκινούσαν από το σπίτι του μωρού μπροστά η μαμμή που ξεγέννησε και πρωτόπιασε το παιδί, όταν ήρθε στον κόσμο. Μαζί της ακολουθούσαν και οι κοντινοί συγγενείς. Πήγαιναν στην εκκλησία και περίμεναν τη νούνα.

Η νούνα ετοιμάζε στο σπίτι ζετσό νερό (ένα κακάβι), ένα μπουκάλι λάδι και τα ρουχαλάκια που τα 'ραβε μόνη της. Πάνω στα ρούχα έραβαν και στα δύο μέρη από μία δεκάρα, με κόκκινη κλωστή κι έναν κεντητο κόκκινο σταυρό.

Από το σπίτι της νούνας ξεκινούσαν για την εκκλησία η νούνα ή ο νούνος και μερικά άτομα (2-4) συγγενείς του νούνου. Έφταναν στην εκκλησία, έβαζαν το νερό στο χώρο των γυναικών (νάρθηκα) κι έβγαινε η νούνα στην πόρτα (που οδηγεί στον κυρίως ναό) κι έπαιρνε το μωρό από την μαμμή κι άρχιζε η βάφτιση. Η μάνα δεν επιτρεπόταν να πάει στην εκκλησία, αλλά μαζί με τον πατέρα έμεναν και περίμεναν στο σπίτι να τους πάνε τα σχαρίκια.

Ο παππας διάβαζε το παιδί στο γυναικείο (νάρθηκα) και η νούνα έλεγε το όνομα του μωρού με την προτροπή του παπά «'Ορσε νούνα τ' όνομα». Όταν η νούνα αναφωνούσε τ' όνομα, τα παιδιά, που περίμεναν με αγωνία, μόλις άκουγαν τ' όνομα, έτρεχαν όσο μπορούσαν πιό γρήγορα για να δούν ποιός θα πάει πρώτος. Αυτός θα ήταν νικητής και τυχερός, γιατί θα έπαιρνε ολόκληρη δραχμή ή και δίφραγκο για τα «σχαρίκια» που πήγε στους γονείς του μωρού. Οι άλλοι μετά θα έπαιρναν πενηντάλεφτα, εικοσάρες και δεκάρες.

Τα παιδιά αμέσως μετά γύριζαν στο προαύλιο της εκκλησίας και περίμεναν να τελειώσει η βάφτιση, για να πάρουν κι από το νούνο πενταροδεκάρες, πάλι με την ίδια σειρά προτεραιότητας. Μετά το τέλος της βάφτισης ο νούνος, έχοντας αγκαλιά το νεοβαφτισμένο, πήγαινε με τη νούνα μαζί και τους συγγενείς στο σπίτι των γονιών. Εκεί παρέδινε ο νούνος το παιδί στη μάνα του και της έλεγε: «Σ' αυτόν τον κόσμο στο παραδίνω, στον άλλον θα σου το ζητήσω. Να το φυλάξεις από φωτιά, από νερό, από γκρεμό κι από κάθε κακό».

Μετά κάθονταν όλοι, τους κερνούσαν λουκούμι και έβαζαν τηγανίτες. Όλοι έπαιρναν κι ευχιόνταν «Να τα ξένει τ' όνομα, να ζήσει, να μεγαλώσει». Ύστερα — οπωσδήποτε στο πρώτο παιδί — κρεμούσαν οι γονείς του μωρού από ένα ζευγάρι μάλλινες χειροποίητες κάλτσες στον ώμο του νούνου και της νούνας. Φεύγοντας κερνούσαν το παιδί ο νούνος, η νούνα κι από κοντά κι άλλοι κι εύχονταν.

Όσοι γονείς είχαν δυνατότητες έκαναν τραπέζι, τα λεγόμενα «μπουγανίκια». Τότε ο νούνος κι η νούνα θα 'καμαν ταβά και κλούρα κι οι συγγενείς μπουρέκια τηγανίτες. Έστρωναν τραπέζι, έτρωγαν όλοι μαζί στο σπίτι του μωρού, ευχιούνταν κι έφευγαν.

Τέλος πολλοί συγχωριανοί μας βοήθησαν πρόθυμα στην έρευνα για το γάμο και τα βαφτίσια. Αναφέρω μερικούς:

1. Παρασκευή Βενέτη (Πέθανε το Μάρτιο 1987)
2. Πολυξένη Λάζου
3. Ανδρονίκη Πορφύρη
4. Χρήστος Δ. Ζούκης.
5. Αλεξάνδρα Παπαστεργίου (πέθανε το 1985).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ:

**Καθηγητές, δάσκαλοι, Γιατροί, Στρατιωτικοί,
Μηχανικοί, Δικηγόροι, Υπάλληλοι, Φοιτητές κλπ.**

Αφού τελειώσαμε με το θέμα συνθήκες ζωής των χωριανών μας, θα δούμε τώρα κι ένα άλλο θέμα, επίσης βασικό: την πρόοδο που σημείωσαν οι συμπατριώτες μας στα γράμματα και τις τέχνες κλπ.

Η λειτουργία σχολείου στο χωριό ιδιαίτερα μετά την απελευθέρωση, αποτελεί απόδειξη ότι οι Οξυώτες παρ' όλο που ήτανε λίγοι και φτωχοί αντιλαμβάνονταν τη σημασία που είχε ένα σχολείο για τα παιδιά τους.

Από την παράδοση γνωρίζουμε ότι πρώτο σχολείο στο χωριό ήτανε το λεγόμενο «παλιό σχολείο» (η λέξη παλιό τα λέει όλα), και βρισκόταν εκεί που είναι σήμερα το κοινοτικό γραφείο. Το 1923 το παλιό σχολείο θεωρήθηκε τελείως ακατάλληλο και μεταφέρθηκε στο «Αμελικό» εκεί που είναι σήμερα το μνημείο του χωριού. Το 1927 άρχισε το κτίσιμο νέου σχολείου στο «περιβόλι». Το «νέο δημοτικό σχολείο» λειτούργησε στα προπολεμικά χρόνια στον πόλεμο και στη μεταπολεμική περίοδο.

Στο «παλιό σχολείο» οι συνθήκες μάθησης ήτανε άθλιες π.χ. σχεδόν όλα τα παράθυρα δεν ήτανε κλεισμένα με τζάμια, αλλά με χάρτους ή τσουβάλια. Για θέρμανση δεν γινόταν λόγος. Το τζάκι ή κάποια σόμπα στη μέση της αίθουσας ήτανε αδύνατο να θερμάνουν το χώρο, όπως ήτανε φυσικό. Τα παιδιά το βράδυ διάβαζαν, και έγραφαν τα μαθήματά τους με το λεγόμενο δαδί. Η μοναδική αίθουσα του «παλιού σχολείου» ήτανε διακοσμημένη με έναν τεράστιο Αϊτό. Αυτά τα λίγα για τα παλιά σχολεία του χωριού, που σε καμία περίπτωση δεν εκπληρώναμε την αποστολή τους. Τώρα, το νέο σχολείο παρ' όλο που δεν είχε εποπτικά μέσα (μετά το 1933-1935) άρχισε κάπως να τηρεί τους όρους, και να εκπληρώνει την αποστολή του σαν σχολείο. Οι μαθητές διδάσκονταν σ' αυτό ανάγνωση, γραφή, θρησκευτικά, ιστορία Ελληνική και παγκόσμια, συνοπτική γεωγραφία, αριθμητική και διάφορα άλλα χρήσιμα για τον κοινωνικό τους βίο. Αξίζει ακόμα να αναφερθεί για το νέο σχολείο ότι η μοναδική αλλά μεγάλη αίθουσα (χορούσε 6 τάξεις) ήτανε διακοσμημένη με τα πορτραίτα των Εθνικών μας ηρώων του 1821, μαζί και όλος ο ζωϊκός και φυτικός κόσμος. Επίσης το νέο σχολείο είχε έναν όμορφο και καλλιεργημένο κήπο, με διάφορα λουλούδια, φυτά και καρποφόρα δέντρα κι όλα αυτά τα φύτευαν, τα σκάλιζαν, τα πότιζαν αποκλειστικά οι μαθητές. Η κάθε τάξη είχε το δικό της κομμάτι κήπου, που έγραφε 1η τάξη, 3η τάξη κλπ.

Αν προσθέσω γυρίζοντας ακόμη γύρω από το θέμα καινούργιο σχολείο, ότι όλες οι γενιές που πέρασαν απ' αυτό το αγάπησαν ιδιαίτερα. Θυμάμαι ένα περιστατικό, όταν τον Οκτώβρη του 1940, οι Ιταλοί κατακτητές λεηλάτησαν το σχολείο και κάψανε όλα τα πορτραίτα των εθνικών μας ηρώων, τότε όλοι μας κλαίγαμε και δεν είναι αυτό τρόπος του λέγειν, είναι πραγματικότητα.

Τώρα θάθελα να πω, έστω και λίγα λόγια για τους δασκάλους που τοποθετήθηκαν κατά διαστήματα στο σχολείο του χωριού μας. Πρώτοι και βασικοί δάσκαλοι, που μάθαιναν τα παιδιά γράμματα δεν ήτανε χωριανοί μας. Λυπηρό βέβαια αυτό, αλλά δυστυχώς αυτή είναι η αλήθεια.

Κατά τις πληροφορίες, πρώτος δάσκαλος στο χωριό μας τοποθετήθηκε κάποιος Τσακίρης από τα χωριά του Ζαγορίου - Ιωαννίνων. Στα χρόνια που ο Τσακίρης διετέλεσε δάσκαλος, μαθητής του ήτανε ο Δημήτριος Κυπαρίσσης (πατέρας του Γ. Δ. Κυπαρίσσης). Λένε ότι όταν ο Τσακίρης σήκωσε τον συμπατριώτη μας Δ. Κυπαρίσση να πει το μάθημά του του έπεσε από την τσέπη μια χρυσή λίρα. Ο δάσκαλος παραξενεύτηκε, που άραγε ο μικρός να βρήκε τη λίρα; και ανέφερε αυτό το περιστατικό στους γονείς του. Στη συνέχεια για πολλά χρόνια διετέλεσε δάσκαλος στο χωριό μας ο Ευστάθιος Κοσκινάς από την Στράτιανη - Κονίτσης.

Αξίζει ακόμα να αναφερθεί ότι διετέλεσαν δάσκαλοι στο χωριό μας και οι παραπάνω: Στέφανος Ζωγράφος από τους Χιονάδες, Αδαμάντιος Ταμπούρης από τη Φούρκα Κονίτσης, Ζακόπουλος από Αμάραντο και στις δικές μου μέρες δάσκαλοι ήτανε ο Βασίλης Νούτσης από το Ασημοχώρι (Λισκάκι) και Μιχαήλης Στέκος από την Πυρσόγιαννη.

Τέλος στα χρόνια 1932-1933 διορίστηκε δάσκαλος στο χωριό ο συμπατριώτης μας Π. Α. Κυπαρίσσης, για τον οποίο θα γράψουμε αργότερα.

Τελειώνοντας, για τους ξένους δασκάλους, θάθελα να περάσω μερικές σκέψεις. Οι δάσκαλοι Ευστάθιος Κοσκινάς, Βασίλης Νούτσης είχαν μείνει πολλά χρόνια στο χωριό. Εργάστηκαν, δίδαξαν με ζήλο, μαθαίνοντας τα παιδιά γράμματα. Και οι δύο άφησαν πολύ καλό όνομα στο χωριό μας. Επίσης όλοι οι άλλοι δάσκαλοι εργάστηκαν με ζήλο. Το αν διαχώρισα εδώ τους δύο, το έκανα μόνο και μόνο επειδή είχαν υπερετήσει πολλά χρόνια στο χωριό.

Αυτά τα λίγα για τα σχολεία και τους μή χωριανούς δασκάλους. Στη συνέχεια θα δούμε την πρόοδο που σημείωσαν οι χωριανοί μας, στον τομέα των γραμμάτων και στις τέχνες. Αν κοιτάξουμε την ιστορία οι Οξυώτες έχουν κάποια κλίση στα γράμματα. Αυτό το γεγονός το αποδεικνύει ο μεγάλος αριθμός επιστημόνων και υπαλλήλων που έχει αποδείξει το χωριό μας π.χ. αυτό το μικρό χωριό δασκάλους μόνο έχει σήμερα 10-15' ενώ το 1940-19 δεν είχε σχεδόν κανέναν. Δύο είναι οι λόγοι που μας οδήγησαν στην απόφαση να αναφέρουμε εδώ τα ονόματα των επιστημόνων του χωριού μας. Ο

π ρ ώ τ ο ς λ ό γ ο ς είναι η μνήμη προς εκείνους τους Οξυώτες επιστήμονες που δεν ζούνε σήμερα. Δ ε ύ τ ε ρ ο ς λ ό γ ο ς είναι το γεγονός ότι πρέπει να γνωρίζουν οι μεταγενέστεροι την ρίζα τους, την καταγωγή τους. Αν υπάρχει και τ ρ ί τ ο ς λ ό γ ο ς αυτός είναι η μόνιμη και υποχρεωτική εγκατάσταση των επιστημόνων του χωριού σ' άλλα μέρη της πατρίδας μας, ακόμα και στο εξωτερικό. Λυπούμεθα πραγματικά διότι δεν μπορούμε να τους αναφέρουμε όλους. Όμως είναι χρέος των νέων του χωριού μας να συνεχίσουνε το παράδειγμα τους. Αρχίζουμε από τους δασκάλους:

1. Χ ρ ή σ τ ο ς Τ σ ί μ α ς του Γιάννη και της Γιαννούλας. Όπως μας λέει ο Κων/νος Τσίμας, ο Χ. Τσίμας ήτανε δάσκαλος στο γειτονικό χωριό Καντσικό σήμερα λέγεται Δροσοπηγή. Σαν δάσκαλος ο Χ. Τσίμας εργάστηκε αρκετά χρόνια. Ήτανε άνθρωπος πολύ μορφωμένος και καλλιεργημένος. Αλλά ο Χ. Τσίμας ήτανε άτυχος. Ερχόμενος στο χωριό μας από την εργασία του ήτανε υποχρεωμένος να περάσει το ποτάμι Πιατίλιατη. Περνώντας το ποτάμι κρυολόγησε πολύ σοβαρά και πέθανε από πνευμονία. Αυτά τα ολίγα γνωρίζουμε για τον συγχωριανό μας Χ. Τσίμα.

2. Α ν δ ρ έ α ς Κ υ π α ρ ί σ σ η ς του Νικόλαου και της Ευφροσύνης. Ο Ανδρέας γεννήθηκε στην Οξυά το 1981. Επίσης γνωρίζουμε ότι ο Α. Κυπαρίσσης είχε και τέσσερα αρσενικά τέκνα ονομαζόμενα: Θεμιστοκλής, Παντελής, Λουκάς και Παναγιώτης.

3. Χ ρ ή σ τ ο ς Γ α λ ά ν η ς του Δημητρίου και της Γιαννούλενας (το γένος Μυλωνά). Ο Χ. Γαλάνης γεννήθηκε στην Οξυά το 1884 και πέθανε επίσης στο χωριό το 1913. Ο Γαλάνης από πολύ μικρός γνώρισε τη φτώχεια και την σκληρή ζωή. Όμως παρά τις δυσκολίες ο Χ. Γαλάνης σπούδασε δάσκαλος στο Διδασκαλείο Ιωαννίνων. Σαν ιδιωτικός δάσκαλος εργαζότανε στο χωριό της Αλβανίας Σλιμνήτσα. Εκτός από την δασκαλική μόρφωση ο Χ. Γαλάνης ήτανε και ισχυρή φυσιογνωμία. Ήτανε γεμάτος πάθος και ήθος. Αναψώντας μύριους κινδύνους και κακουχίες. Ο Χ. Γαλάνης έδειξε θάρρος και δυναμισμό στη δουλειά του. Κατά κοινή ομολογία ο Γαλάνης διατηρούσε άγρυπνη την εθνική του συνείδηση, άσβεστη τη φλόγα της ελευθερίας. Γι' αυτό τον λόγο οι Τουρκοαλβανικές αρχές τον απόλυσαν από την δουλειά στο σχολείο. Ύστερα από όλα αυτά ο Χ. Γαλάνης ήτανε υποχρεωμένος να φύγει από την Σλιμνήτσα και να γυρίσει στο χωριό του. Αλλά τότε ο δρόμος του γυρισμού ήτανε δύσκολος, έπρεπε να περάσει βουνά, ρεματιές και ποτάμια. Έτσι περνώντας το ποτάμι Σαραντάπορο στη θέση Μέρτζιανη κρυολόγησε και αρρώστησε σοβαρά. Πέθανε σ' ηλικία 29 χρόνων το 1913 στον «Αηλιά» της Οξυάς.

4. Π α ν τ ε λ ή ς Κ υ π α ρ ί σ σ η ς του Ανδρέα. Γεννήθηκε στην Οξυά το

1. Ο Χ. Γαλάνης ήτανε πατέρας του Στυλιανού Γαλάνη, της Αλεξάνδρας Παπαστεργίου (πέθανε το 1985) και της Φωτεινής Πρίτση (πέθανε το 1944).

1914. Σπούδασε στο Διδασκαλείο Καστοριάς. Πρωτοδιορίστηκε δάσκαλος το 1936 στο χωριό Τράπεζα Κονίτσης. Επίσης ο Π. Α. Κυπαρίσσης φοίτησε στην Σχολή Εφέδρων Αξιωματικών Πυροβολικού. Ο Π. Κυπαρίσσης πήρε μέρος στο πόλεμο του 1940 με το βαθμό του ανθυπολοχαγού. Για τη δράση του στον αντιφασιστικό πόλεμο τιμήθηκε με μετάλλιο. Σαν αξιωματικός ο Παντελής σπούδασε στην Ανωτάτη Βιομηχανική Σχολή, και σε διάφορα κέντρα επιμόρφωσης στελεχών του Ελληνικού Στρατού. Ο Παντελής Κυπαρίσσης ήταν παντρεμένος, έχει και τρεις θυγατέρες. Πέθανε στην Αθήνα στις 27.12.1981 (το βιογραφικό σημείωμα για τον Κυπαρίσση είναι από την «Φωνή της Οξυάς»).

Στον καλλιτεχνικό χώρο του χωριού μας πρέπει να πούμε ότι έχουμε ένα λαϊκό ζωγράφο το Θάνο Βαδάση. Ο Βαδάσης γεννήθηκε από γονείς αγρότες Παναγιώτη και Αντιγόνη (το γένος Βενέτη) το 1945. Τα έργα του είναι αξιόλογα. Έχει πάρει βραβείο κλασσικής ζωγραφικής στα έργα του σε έκθεση στο Γράτσε Αυστρίας. Έχει οργανώσει εκθέσεις τόσο στον Ελληνικό χώρο όσο και σε χώρες του εξωτερικού π.χ. Αυστρία, Ουγγαρία, Καναδά, Γερμανία, Κύπρο κλπ. Επίσης πάνω στο ζωγραφικό έργο του Θ. Βαδάση έχουν γίνει πολύ καλές κριτικές τόσο από Έλληνες, όσο και από ξένους ειδικούς. Είναι πράγματι ο Θάνος Βαδάσης ένας ταλαντούχος Καλλιτέχνης, μαζί και καλός άνθρωπος. Ο Παντελής Κυπαρίσσης στην «Φωνή της Οξυάς» γράφει: «Ο Θάνος Βαδάσης έχει αξιοποιημένο και καθιερωμένο κύρος, που προσκομίζει τιμή στη γενέτειρα τέτοια που δεν είχαμε ποτέ ως τώρα. Η Οξυά γι' αυτό τον ευγνωμονεί». Ο Θάνος είναι παντρεμένος με την Σούλα (το γένος Βλάχου). Έχει και μια θυγατέρα την Αντιγόνη. Του Θάνου του πρέπει ευχαριστήρια και συγχαρητήρια.

Στρατιωτικοί

1. Νικόλαος Βενέτης του Γεωργίου και της Ειρήνης (το γένος Σάρρου), Ανθυπολοχαγός. Γεννήθηκε στην Οξυά το 1912. Ο Νικόλαος Βενέτης πήρε μέρος στον Ελληνοϊταλικό πόλεμο του 1940-1941.

2. Ευάγγελος Βενέτης του Μαργαρίτη και της Παρασκευής, Επιλοχίας. Ο Ευάγγελος Βενέτης πολέμησε με τον Ελληνικό στρατό για την απελευθέρωση της Θράκης το 1919. Επίσης πρέπει να τονίσουμε ότι ο Ε. Βενέτης υπηρετούσε σε ένα λόχο με τον Αντώνη Ζούνη από την Θεοτόκο. Ο Ευάγγελος Βενέτης είναι παππούς της Περσεφώνης του Πάντου Παπαχρήστου.

3. Επ. Παπαχρήστος του Γρηγορίου και της Μάρθας (το γένος Κουκουμπάνη) Ανθυπολοχαγός. Γεννήθηκε στην Οξυά το 1922. Ο Επ. Παπαχρήστος πολέμησε τους Γερμανούς και Ιταλούς κατακτητές στα μαύρα χρό-

νια της κατοχής 1940-1944. Ο Νόντας υπηρέτησε στο επιτελείο της ομάδας Μεραρχιών Μακεδονίας.

4. Α π. Παπαχρήστος ο παιδί του Γρηγόρη που ζούσε σαν πολιτικός πρόσφυγας στη Βουδαπέστη, όταν εκεί τον βρήκε ο θάνατος του 1981. Το όνομα που έφερνε στον απελευθερωτικό αγώνα ήταν ΤΣΑΚΑΛΩΦ. Ο Απ. Παπαχρήστος υπήρξε από τους πρώτους στον Όλυμπο με τον Άρη Βελουχιώτη και πήρε μέρος σε πολλές μάχες κατά των εχθρών της πατρίδας μας. Του απενεμήθει ο βαθμός του Ταγματάρχη.

5. Πέτρος Βαδάσης του Στέφανου και της Ειρήνης, ανθυπολοχαγός. Γεννήθηκε στην Οξυά το 1955.

6. Σταύρος Μαργαρίτης του Δημητρίου και της Θεοδώρας, Ανθυπολοχαγός Στρατού.

7. Δημήτριος Μ. Κυπαρίσσης Ανθυπολοχαγός στρατού.

Γράφοντας για την πρόοδο των συγχωριανών μας στα γράμματα και τις τέχνες πρέπει να πούμε λίγα λόγια για τους γιατρούς της Οξυάς.

1. Χαρίκλεια Παπαχρήστου του Αντώνη και της Ελένης. Η Χάρη όπως συνήθως τη λένε, είναι μια εξαιρετική επιστήμονας γιατρός Οδοντίατρος. Η Χάρη φοίτησε, στην Οδοντιατρική σχολή στο πανεπιστήμιο της Αθήνας (1962-1968). Η Χάρη από το 1969 εργάζεται σε ιδιωτικό Οδοντιατρείο στο Περιστερι Αττικής Ελληροπόντου 22.

2. Ευρυπίδης Παπαχρήστος του Ανδρέα και της Ευδοκίας. Ο Ευρυπίδης φοίτησε στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου της Αθήνας. Ο Ευρυπίδης σαν χειρουργός κάνει μεταπτυχιακές σπουδές στην Δυτική Γερμανία. Ο Ευρυπίδης γεννήθηκε στην Οξυά το 1953, είναι παντρεμένος με την Χριστίνα, έχει και δύο τέκνα την Ευδοκία και τον Στάθη.

3. Αφροδίτη Κυπαρίσση του Σωτήρη και της Θεοδώρας (το γένος Κουκουμπάνη). Γεννήθηκε στην Οξυά το 1933. Η Αφροδίτη σπούδασε Ιατρική στην Ρουμανία. Σήμερα είναι προϊσταμένη στο ΑΧΕΠΑ Θεσσαλονίκης.

Δικηγόροι

1. Απόστολος Κυπαρίσσης του Δημητρίου και της Αμαλίας (το γένος Κιουρή). Γεννήθηκε στην Οξυά το 1935. Τα πρώτα γράμματα ο Απόστολης τα έμαθε στο σχολείο του χωριού μας. Στην συνέχεια ο συγχωριανός μας έχοντας όρεξη για γράμματα σπούδασε Νομική στο Πανεπιστήμιο της

1. Το 1936 στο συνασπισμό των στρατοκρατών και των τζακιών ο λαός και το ΚΚΕ απαντούν με το δικό τους Παλλαϊκό Μέτωπο, που ήταν τότε η πιο αληθινή έκφραση του συσχετισμού των δυνάμεων της δημοκρατίας και της προόδου στον τόπο μας.

Αθήνας (1959-1964). Ο Αποστόλης Κυπαρίσσης δικηγόρει από το 1966 στα Δικαστήρια της Πρωτεύουσας. Είναι μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου. Είναι παντρεμένος έχει και δύο τέκνα.

Πριν περάσουμε στους μηχανικούς επιστήμονες και τεχνικούς πρέπει να πούμε λίγα λόγια για τους Πολιτικούς συμπατριώτες μας Στέφανο Γεωργίου Βενέτη και Μήτσο Παναγιώτη Παπαγιάννη.

1. Σ τ έ φ α ν ο ς Γ. Β ε ν έ τ η ς γεννήθηκε στην Οξυά το 1908. Ο Σ. Βενέτης τελείωσε την Ανωτάτη Εμπορική Σχολή. Διετέλεσε μεταπολεμικά νομάρχης Αιτωλοακαρνανίας. Δημοτικός σύμβουλος του Δήμου Αθήνας. Επίσης διετέλεσε γενικός γραμματέας του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας και υποψήφιος βουλευτής στο κόμμα του Καφαντάρη. Πέθανε στην Αθήνα το 1985.

2. Δημήτρης Παπαγιάννης του Παναγιώτη γεννήθηκε στην Οξυά το 1907. Στα παιδικά του χρόνια ήταν εμποροϋπάλληλος στην Πάτρα και αργότερα έγινε κτίστης.

Ο Δ. Παπαγιάννης από πολύ νέος γνωρίστηκε με το εργατικό και επαναστατικό κίνημα της χώρας μας. Αργότερα ο Παπαγιάννης προσχώρησε στις γραμμές του ΚΚΕ. Το 1936 ο Παπαγιάννης ήταν υποψήφιος βουλευτής του Παλλαϊκού Μετώπου¹ στην Πάτρα. Και για πολύ λίγους ψήφους δεν βγήκε βουλευτής. Και για αυτή του την πράξη ο Δ. Παπαγιάννης χωρίς καμία καταδίκη ρίχνεται από το Μεταξικό Φασισμό στην πιο βαρεία φυλακή που γνώρισε ποτέ κρατούμενος για πολιτικούς λόγους, στην Ακροναυπλία.

Ο Παπαγιάννης ήταν καλός, αλλά και πειστικός συζητητής, γι' αυτό και τον εκτιμούσε όλο το χωριό. Φυσικό ήταν ύστερα από τόσα βασανιστήρια, τόσους διωγμούς και εξορίες ο Δ. Παπαγιάννης ν' αρρωστήσει. Το 1948 έφυγε για θεραπεία στο εξωτερικό και από τότε χάθηκαν τα ίχνη του. Αναφέρω το παραπάνω περιστατικό για να δείξω ότι και σε κείνα τα δύσκολα χρόνια ήταν άνθρωποι ακόμα και απ' το χωριό μας που ξεχώριζαν για τις προοδευτικές ιδέες και πάλευαν γι' αυτές.

Επιστήμονες Μηχανικοί και Τεχνικοί

1. Ε π α μ ε ι ν ώ ν δ α ς Π α π α χ ρ ή σ τ ο υ παιδί του Γρηγόρη και της Μάρθας Αρχιτέκτων Μηχανικός Πολεοδόμος. Τέλειωσε τη Πολυτεχνική σχολή του Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης. Κάτοχος Vachelor of Science institute of technology New York. Εργάζεται ως ελεύθερος επαγγελματίας.

1. Το 1936 στο συνασπισμό των στρατοκρατών ο λαός και το ΚΚΕ απαντούν με το δικό τους Παλλαϊκό Μέτωπο, που ήταν τότε η πιο αληθινή έκφραση του συσχετισμού των δυνάμεων της δημοκρατίας και της προόδου στον τόπο μας.

2. Παναγιώτης Παπαϊωάννου του Δημητρίου και της Πολυξένης (το γένος Ανδρωνιάδη), γεννήθηκε στην Οξυά το 1937. Το 1948 με την μετακίνηση του πληθυσμού βρέθηκε στην Τσεχοσλοβακία. Εκεί ο Παπαϊωάννου σπούδασε στη Σχολή Αρχιτεκτόνων της Πράγας (1957-1963). Το 1965 επαναπατρίστηκε στην Ελλάδα, και από τότε εξασκεί το επάγγελμα του Αρχιτέκτονα - Μηχανικού στο Περιστερι οδός Δημητρακοπούλου.

3. Μενέλαος Κυπαρίσσης του Παναγιώτη και της Αλεξάνδρας γεννήθηκε στην Οξυά το 1914. Σήμερα είναι συνταξιούχος.

4. Γρηγόριος Παπαχρήστου του Επαμεινώνδα και της Ασπασίας γεννήθηκε στην Αθήνα το 1955. Ο Γρηγόρης σπούδασε πολιτικός μηχανικός σε ιταλικό Πολυτεχνείο. Σήμερα εργάζεται σαν ελεύθερος επαγγελματίας.

5. Σωτήρης Α. Τσίμας γεννήθηκε στην Αθήνα το 1955. Σπούδασε πολιτικός μηχανικός σε πανεπιστήμιο της Αμερικής.

Τεχνικοί

1. Αλέκος Βαδάσης παιδί του Θωμά και της Πολυξένης γεννήθηκε στην Οξυά το 1932. Σήμερα ο Αλέκος Βαδάσης είναι διευθυντής μηχανικός στην Χαρτοποιία Θράκης «Διάνα».

2. Βασίλης Κυπαρίσσης παιδί του Γεωργίου και της Ευανθίας γεννήθηκε στην Οξυά το 1932. Ο Β.Γ. Κυπαρίσσης τελείωσε την Σχολή ηλεκτρολόγων «ΠΑΛΜΕΡ» το 1959 και πήρε το πτυχίο του ηλεκτρολόγου - εγκαταστάτη. Σήμερα εργάζεται σαν ελεύθερος επαγγελματίας. Ο Β. Γ. Κυπαρίσσης είναι παντρεμένος με την Αθανασία (το γένος Βαδάση) έχει και δυο κόρες.

Χημικοί

1. Ευδοκία Πετσίνη (το γένος Πορφύρη) του Θανάση και της Ανδρονίκης, γεννήθηκε στην Οξυά το 1939. Το 1948 βρέθηκε στη Ρουμανία. Εκεί τελείωσε το 12τάξιο σχολείο και στην συνέχεια στην χημική Σχολή του Πολυτεχνείου (1959-1964). Μετά τον επαναπατρισμό της η Ευδοκία εργάζεται σαν χημικός μηχανικός είναι παντρεμένη με συμπατριώτη μας, τον Αχιλλέα Πετσίνη από την Πυρσόγιαννη.

2. Ελευθερία Ουδέρα (το γένος Πορφύρη) γεννήθηκε στην Οξυά το 1937. Το 1948 πήγε μαζί με την αδελφή της Ευδοκία στη Ρουμανία. Εκεί φοίτησε σε 12τάξιο σχολείο και στη συνέχεια σπούδασε στη σχολή Αδρευσης του Πολυτεχνείου Ιάσιο Ρουμανίας (1960-1965). Σήμερα η Ελευθερία εργάζεται σαν μηχανικός Χημικός στη Ρουμανία. Είναι παντρεμένη με Ρουμάνο και έχει δύο αρσενικά παιδιά.

3. Β α σ ί λ η ς Α ν τ ω ν ι ά δ η ς του Φώτη και της Ιφιγένειας (το γένος Ζούκη), γεννήθηκε στην Οξυά το έτος 1953. Σπούδασε χημικός Μηχανικός στο Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Σήμερα εργάζεται σαν χημικός στην Ε.Κ.Ο. Θεσσαλονίκης.

4. Χ α ρ ά λ α μ π ο ς Παπαχρήστου του Βασιλείου. Σπούδασε στη Χημική Σχολή στο Πανεπιστήμιο της Πάτρας.

Και τώρα ας προχωρήσουμε στους καθηγητές, δασκάλους. Γιατί πιο πάνω γράφουμε για τους Δημοδιδασκάλους:

1. Σ τ α ύ ρ ο ς Μ α ρ γ α ρ ί τ η ς του Δημητρίου και της Θεοδώρας (το γένος Ζούκη) γεννήθηκε στην Οξυά το 1949. Ο Σταύρος σπούδασε στη φυσικομαθηματική σχολή στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας (1968-1973). Σήμερα ο συγχωριανός μας εργάζεται σαν καθηγητής στο Αρσάκειο. Είναι παντρεμένος με την Δέσποινα (το γένος Καπογιάννη) έχει δύο παιδιά.

2. Π ά ν ο ς Κ υ π α ρ ί σ σ η ς του Μενέλαου και της Σοφίας (το γένος Παπαχρήστου). Γεννήθηκε στην Οξυά το 1944. Σπούδασε στη Μαθηματική Σχολή του Πανεπιστημίου της Αθήνας (1962-1967). Επίσης τέλειωσε την Δραματική Σχολή του Καρόλου Κούν. Σήμερα εργάζεται ως καθηγητής. Ο Πάνος έχει γράψει και μερικές ποιητικές συλλογές.

3. Α θ α ν α σ ό π ο υ λ ο ς Κ ω ν / ν ο ς του Αποστόλη και της Ελένης (το γένος Ζάρρου). Γεννήθηκε στην Οξυά το έτος 1943. Σπούδασε στη Βελλά Ιωαννίνων και πήρε πτυχίο του Δασκάλου το έτος 1963. Σήμερα εργάζεται ως δάσκαλος - καθηγητής στο Κολλέγιο Αθηνών (Κάντζα Αττικής). Είναι παντρεμένος με την Ελένη (το γένος Αντωνιάδη) έχει δύο παιδιά.

4. Α θ α ν α σ ό π ο υ λ ο ς Α ν τ ώ ν ι ο ς του Αποστόλη και της Ελένης. Γεννήθηκε στην Οξυά το έτος 1948. Σπούδασε στη Βελλά Ιωαννίνων και πήρε πτυχίο του δασκάλου το έτος 1968. Σήμερα εργάζεται σαν καθηγητής στα εκπαιδευτήρια ΚΩΣΤΕΑ-ΓΕΙΤΟΝΑ στην Παλλήνη Αττικής. Είναι παντρεμένος με την Ευαγγελία (το γένος Σακαρδέλη), έχει και δύο παιδιά.

5. Τ σ ί μ α ς Δ η μ ή τ ρ ι ο ς του Ανδρέα και της Ευαγγελίας (το γένος Νταλιάνη). Γεννήθηκε στην Οξυά το έτος 1955. Σπούδασε στην Βελλά Ιωαννίνων και πήρε πτυχίο του Δασκάλου το 1976. Σήμερα εργάζεται ως δάσκαλος-καθηγητής στο 28ο Δημοτικό Σχολείο Περιστερίου. Είναι παντρεμένος με την Φωτεινή (το γένος Σταματοπούλου) και έχει δύο παιδιά.

6. Φ ρ ε ι δ ε ρ ί κ η Μ π ί ζ ο υ του Παναγιώτη και της Ελένης (το γένος Τσίμα). Γεννήθηκε στην Οξυά το έτος 1953. Σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου της Αθήνας (1972-1976). Η Φρειδερίκη έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στη Γαλλία (δύο χρόνια). Είναι παντρεμένη με τον Δημήτρη Τζιά.

7. Α σ π α σ ί α Μ π λ έ τ σ α (το γένος Μαργαρίτη) του Δημητρίου και της Θεοδώρας. Γεννήθηκε στην Οξυά το έτος 1951. Σπούδασε στην Παιδαγωγ-

γική Ακαδημία Ιωαννίνων (1969-1972). Υπηρετεί σαν δασκάλα στο Κουκλέσι Ιωαννίνων.

8. Χ α ρ ά λ α μ π ο ς Δ. Μ π ί ζ ο ς γεννήθηκε στην Οξυά. Σήμερα ο συμπατριώτης μας είναι αγρονόμος μηχανικός και ζει σαν πολιτικός πρόσφυγας στην Τσεχοσλοβακία.

9. Α ι κ α τ ε ρ ί ν η Παπαχρήστου. Θυγατέρα του Επαμεινώνδα και της Ασπασίας. Σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης και έλαβε πτυχίο Γαλλικής Φιλολογίας. Σήμερα διδάσκει σε φροντιστήρια της Αθήνας.

10. Α γ ά θ η Τ σ ι μ α κ ί δ η (κόρη του Αντ. Κυπαρίσση) τελείωσε την Πάντειο. Σχολή το 1975. Σήμερα εργάζεται σαν υπάλληλος στο ταμείο συντάξεων Δημοτικών Υπαλλήλων.

11. Ι ο υ λ ί α Κυπαρίσση (κόρη Αντ. Κυπαρίσση) τελείωσε την Νηπιαγωγική Ακαδημία Καρδίτσας.

12. Ι ω ά ν ν α Παπαχρήστου θυγατέρα του Γεωργίου και της Ελπινίκης Παπαχρήστου. Τελείωσε τη Σχολή Λογιστών της Αθήνας.

13. Ν ί κ ο ς Β ε ν έ τ η ς του Γεωργίου. Γεννήθηκε στην Οξυά το 1910. Ο Βενέτης είναι πτυχιούχος Ανωτάτης Εμπορικής. Εργαζότανε ως γενικός Λογιστής στην επιχείρηση «Κεράνη». Σήμερα ο Ν. Βενέτης είναι συνταξιούχος.

Τέλος γράφοντας για την πρόοδο των συγχωριανών μας στα γράμματα και στις τέχνες θα έπρεπε να πούμε και δυό λόγια και για εκείνους τους Σελτσιώτες που δεν σπούδασαν ειδικά σε τεχνικές σχολές, αλλά με την εργατικότητα τους παρά τη φτώχεια και τις χίλιες δυό δυσκολίες που αντιμετώπιζαν στη ζωή τους, καταφέρανε να γίνουνε σήμερα χωρίς υπερβολή θα λέγαμε μεγάλοι τεχνίτες, καλοί μηχανικοί και υπεύθυνοι άνθρωποι.

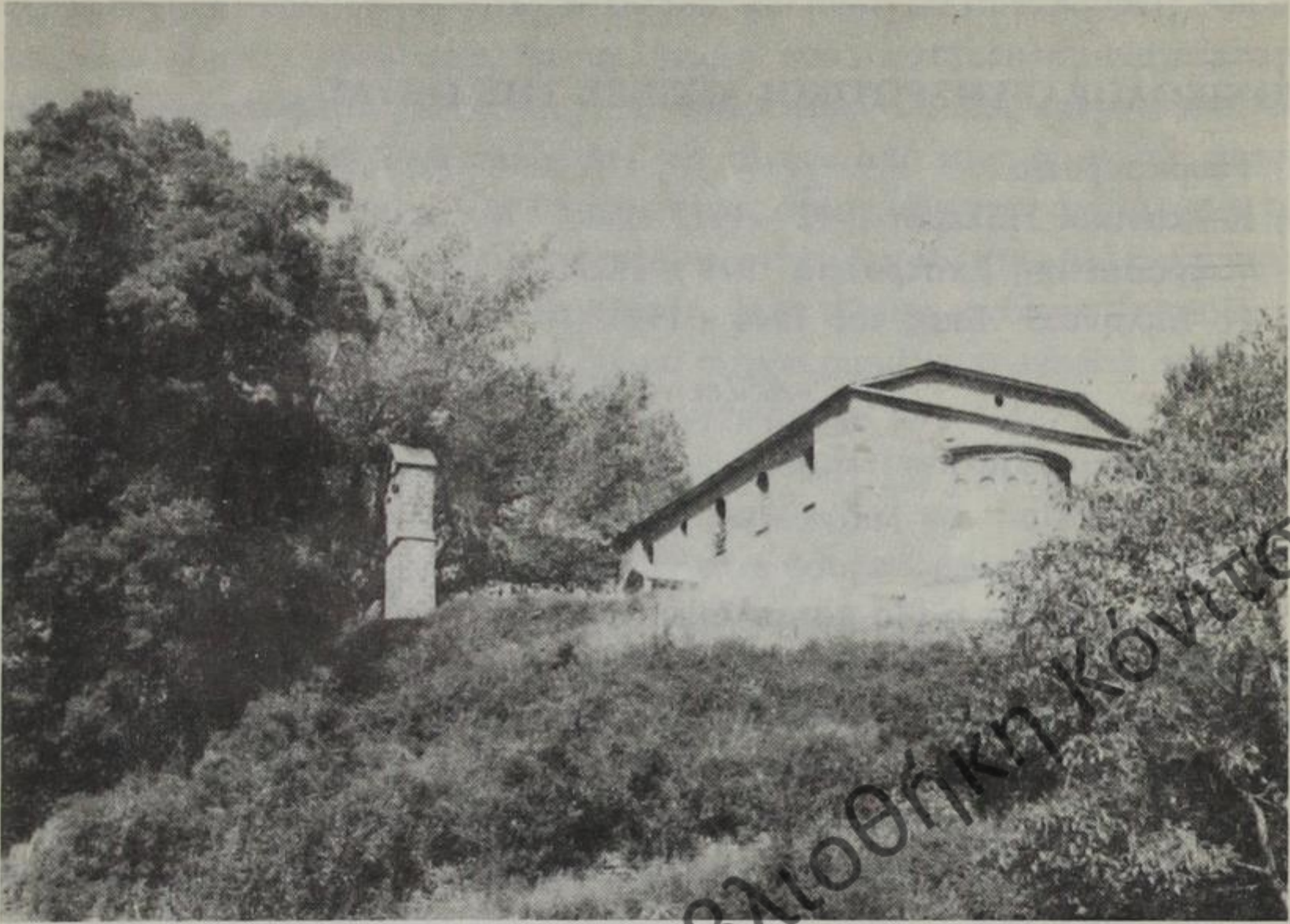
Πρώτα πρώτα θα αναφέρουμε το συνεργείο αυτοκινήτων των αδελφών Κώστα και Αντώνη Ανδρονιάδη του Δημητρίου.

Δεύτερο συνεργείο είναι του Σπύρου Ανδρονιάδη του Βασιλείου.

Ανάμεσα στους τεχνίτες πρέπει να αναφέρουμε και τον Νίκο Θ. Πορφύρη που είναι ένας καλός υδραυλικός - μηχανικός.

Έτσι όλοι οι παραπάνω αναφερθέντες τεχνίτες χωρίς δίπλωμα μπορούμε να πούμε ότι είναι πολύ αξιέπαινοι για την πρόοδο που σημείωσαν ο καθένας στον τομέα του.

Άγιος Νικόλαος
Κεντρική - ενόρια εκκλησία της Οξυάς

Πανηγύρι στο χωριό

ΕΘΝΙΚΟΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΟΞΥΑΣ

- α) Τουρκοκρατία
- β) Βαλκανικοί Πόλεμοι 1912 - 1913
- γ) Μικρασιατική Εκστρατεία 1919 - 1922
- δ) Το Ελληνικό Έπος του 1940 - 1941

*«Αξίζει να πέσει αγωνιζόμενος για την Πατρίδα»
«ΟΜΗΡΟΣ»*

Τουρκοκρατία

Πολλές φορές η βία καταπλάκωσε τούτον το τόπο. Πολλές φορές τον πάτησε τον κατάκλεψε, τον ξεπούλησε. Τα ονόματα Πέρσες, Ρωμαίοι, Τούρκοι, Σταυροφόροι, Βενετσιάνοι, Ιταλοί, Γερμανοί είναι διάφορα πρόσωπα της ίδιας δύναμης της βίας. Κι η ιστορία ενός λαού γράφεται με τους Εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες, με την αντίσταση των δυνάμεων της Ελευθερίας, της ανεξαρτησίας που ξεσηκώνονται και πολεμάνε τους κατακτητές τις δυνάμεις της βίας.

Από την ιστορία, που διδάσκει τα πάντα γνωρίζουμε ότι σ' όλα τα μαύρα χρόνια (1453-1821) της Τουρκικής σκλαβιάς οι Έλληνες δεν συμβιβάστηκαν ποτέ, μα ποτέ με τους κατακτητές. Οι Έλληνες με κάθε τρόπο και με κάθε μέσο πολεμούσαν τους Τούρκους. Έτσι στα χρόνια εκείνα ο Ελληνικός λαός βρισκόταν επί ποδός πολέμου. Ποιός Έλληνας δεν θυμάται από τα σχολικά θρανία την περίφημη την αθάνατη και λεβέντικη Ελληνική κλεφτουριά.

Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε ότι οι εχθροί του λαού μας τους κλέφτες τους αποκαλούσαν ληστές, με σκοπό να τους ταπεινώσουν. Αλλά έγινε κάτι άλλο, οι κλέφτες αποκαλούσαν οι ίδιοι, και με περηφάνεια τον εαυτό τους κλέφτη. Για την ιστορία πάντως σημειώνουμε ότι οι κλέφτες όταν χαιρετίζονταν μεταξύ τους δεν έλεγαν «καλή μέρα» αλλά «καλό βόλι». Με αυτό ήθελαν να σκοτώσει το βόλι ή τον εχθρό ή τον ίδιο τον κλέφτη, όταν κινδύνευε να αιχμαλωτισθεί κλπ. «Είναι γλυκός ο θάνατος από το βόλι, φίλοι, γλυκιά η ανδραγαθία στη μάχη, όποιος βρεί το θάνατο στη μάχη θα δοξαστεί τραγουδούσαν οι κλέφτες».

Ιδιαίτερα μεγαλύτερη δράση η κλεφτουριά είχε στα ηπειρωτικά βουνά. Κι αυτό γιατί η φτώχεια και η ορεινή τοποθεσία ευνόησαν την ανυποταξία και κλέφτικη ζωή.

Στα χωριά της Πίνδου και στις γύρω περιφέρειες στα λεγόμενα κλεφτοχώρια από πολύ νωρίς οι ανυπόταχτοι άρχισαν να πληθαίνουν αφού άλλη διέξοδος δεν υπήρχε γι' αυτούς. Οι κλέφτες έκαναν τολμηρές επιδρομές

εξολόθρευσαν τους κατακτητές σε ενέδρες και ανοιχτές συγκρούσεις. Με τον καιρό οι κλέφτες απόχτησαν τέτοια δύναμη, που ο κατακτητής αναγκάστηκε νάρθε σε συνεννόηση μαζί τους, γιατί είχαν γίνει ο φόβος και ο τρόμος των Τούρκων. Πρέπει εδώ να πούμε ότι για κανένα από τους ηρωικούς αυτούς ανθρώπους, τους κλέφτες, δεν υπήρχε έλεος όταν πιάνονταν αιχμάλωτοι των Τούρκων. Η μανία του κατακτητή εναντίον των δεν εύρισκε άλλη ικανοποίηση παρά την δια μαρτυρίων θανάτωση. Η εκτέλεση γινότανε δημοσία για παραδειγματισμό. Και τώρα ας δούμε συγκεκριμένα τι κάνανε εκείνα τα χρόνια της Τουρκικής σκλαβιάς οι συγχωριανοί μας.

Κατά πληροφορίες οι Οξυώτες, όπως όλοι οι Ηπειρώτες, όλοι οι Έλληνες δεν ανέχθηκαν τη σκλαβιά της Τουρκοκρατίας και τις πιέσεις των κοτσαμπάσηδων και γι' αυτό κατέφυγαν στις βουνοκορφές του Γράμμου και των άλλων βουνών.

Εδώ πρώτα πρώτα πρέπει να αναφέρουμε τα ονόματα δύο γενναίων ανδρών, δύο επαναστατών θα λέγαμε της Οξύας, που ποτέ δεν συμβιβάστηκαν με τους Τούρκους κατακτητές, και με κάθε μέσου πολέμουσαν τους Τούρκους μέχρι το τέλος της ζωής τους. Αναφέρουμε τα ονόματα:

Απόστολος Παπαχρήστος (ήτε Ζλούμης). Ο Απόστολος ήτανε πατέρας του Γιαννάκη και του Γρηγόρη Παπαχρήστου. Και δεύτερος συγχωριανός μας ήτανε ο Λάζαρος Αθανασόπουλος.

Σύμφωνα με τις πληροφορίες των αδελφών Επαμεινώνδα και Ανδρέα Παπαχρήστου και του Απόστολη Αθανασόπουλου μαθαίνουμε ότι αυτοί οι δύο συγχωριανοί μας μαζί με άλλους δύο συμπατριώτες: τον Χαράλαμπο Αδάμο και τον Νίκο Αδάμο αδελφια από το γειτονικό χωριό της Κονίτσης Ζέρμα (σήμερα Πλαγιά) και τον Λώλη από την Βούρμπιανη συγκρότησαν μια γερή ανταρτική και ανυπότακτη θα λέγαμε ομάδα. Αργότερα στην ομάδα προσχώρησε και κάποιος Ηπειρώτης με το όνομα Πρεβεζιάνος. Η παραπάνω ομάδα είχε συγκρουστεί πολλές φορές με τους Τούρκους κατακτητές της επαρχίας. Π.χ. η μάχη - έφοδος για την εξόντωση του Τούρκικου φυλακείου στο χωριό Πυρσογιάννη, στο σπίτι του Σούρλα, (συνεργάτη των Τούρκικων αρχών). Παρά το ότι το σπίτι του Σούρλα, ήτανε μανδρωμένο ολογύρως με τοίχο ύψους 2-3 μέτρα, ο Λάζαρος Αθανασόπουλος και ο Πρεβεζιάνος μπήκανε κρυφά μέσα στην αυλή του Σούρλα και σκότωσαν 5 Τούρκους φύλακες. Το χαρακτηριστικό είναι ότι τα παληκάρια αυτά πάνω στα πτώματα των Τούρκων έγραψαν τα παρακάτω: «Παστουρμά Σούρλα σου βάλαμε, έλα τώρα στην Σέλτση να θερήσεις τα σιτάρια σου και τα λέμε».

Εδώ θα κάνουμε μια μικρή παρένθεση για να εξηγήσουμε γιατί ο Σούρλας έπρεπε να θερήσει τα χωράφια στη Οξυά. Όπως γνωρίζουμε οι Σουρλέοι είχανε αγοράσει στο χωριό μας χωράφια στη θέση «Αλητόπια». Όμως μετά τα γνωστά γεγονότα στη Πυρσογιάννη οι Σουρλέοι αναγκάστηκαν να πωλή-

σουν τα κτήματά τους. Κράτησαν ένα αμπέλι στο Κρέστο. Το αμπέλι αυτό λέγεται σήμερα το αμπέλι του Ν. Σούρλα.

Συνεχίζουμε την καταγραφή της δράσης της κλέφτικης ομάδας της Οξυάς με αρχηγό τον συμπατριώτη μας Αποστόλη Παπαχρήστο. Γράφοντας για τα ηρωικά κατορθώματα της ομάδας πρέπει ν' αναφέρουμε ακόμα ένα ιστορικό γεγονός, ένα ηρωικό κατορθώμα, θα λέγαμε αυτή τη φορά μέσα στην Σέλτση. Το παραθέτουμε έτσι όπως μας το είπε ο Ανδρέας Παπαχρήστος. Όταν ένα βράδυ ήλθαν οι Τούρκοι στο χωριό μας είπανε στον Πρόεδρο του χωριού (Πρόεδρος τότε ήτανε ο Δημήτρης Μαργαρίτης, παππούς του Παπαμήτσου) να τους κανονίσει κονάκια (καταλλήματα). Τότε ο πρόεδρος ήτανε υποχρεωμένος να εκτελέσει την διαταγή των Τούρκων, φώναξε τον αγροφύλακα να κανονίσει τα κονάκια, κατά την κρίση του αγροφύλακα κλπ. Ο Αποστόλης Παπαχρήστος ο οποίος όπως είπαμε ήτανε ο φόβος και ο τρόμος για τους Τούρκους στο χωριό κατέβηκε αυτή τη φορά μόνος του. Στο μαγαζί του Λία Τσίμα τυχαία συνάντησε τη Λάμπραινα Τσίμα (Τάνα) αφού της έσβησε το δαδί της είπε: «μη φοβάσαι είμαι ο Ζλούμης. Όμως θέλω να μου πεις που είναι ο ντραγάτης. Η Τάνα του είπε ότι πήγε κάμποσους Τούρκους για κατάλυμα στους Παναγιωταίους και θα γυρίσει πάλι από εδώ. Γυρίζοντας ο ντραγάτης τον άρπαξε από τον λαιμό ο Αποστόλης και τον πρόσταξε να τον ακολουθήσει. Τον πήγε στο Τσερακλή το μπατασάδικο και τον κρέμασε στο δέντρο. Εδώ πρέπει να τονίσουμε ότι πάνω στο πτώμα ο Αποστόλης έγραψε ότι τα ίδια περιμένουν όλους όσους συνεργάζονται με τους Τούρκους. Υπογραφή Ζλούμης. Διαβάζοντας το σημείωμα αυτό οι Τούρκοι κάλεσαν όλους τους άνδρες να γράψουν με τα χέρια τους ότι έγραφε το σημείωμα. Διαπίστωσαν έτσι ότι κάπως μοιάζει ο γραφικός χαρακτήρας του συγχωριανού μας Θ. Αντωνιάδη με του Παπαχρήστου. Τότε οι Τούρκοι συνέλαβαν τον Αντωνιάδη και τον εξόρισαν στην Αλβανία. Σύμφωνα με τα στοιχεία το περιστατικό αυτό έγινε το 1891 περίπου.

Στην συνέχεια ο Αποστόλης Παπαχρήστος, ο Λάζαρος Αθανασόπουλος και οι συντρόφοι τους δώσανε και άλλες μάχες πολλές με τους Τούρκους κατακτητές. Αλλά δυστυχώς οι Τούρκοι κατόρθωσαν φυσικά με την βοήθεια των προδοτών και συνεργατών τους να τους συλλάβουν και να τους εξοντώσουν όλους. Έτσι το Λάζαρο Αθανασόπουλο και τον Πρεβεζιάνο τους πιάσανε ζωντανούς στο γειτονικό χωριό Λισκάτσι στο σπίτι του Χολέβα. Οι Τούρκοι τους σκότωσαν δημόσια στην πλατεία του χωριού. Ο δε Αποστόλης Παπαχρήστος και Χαράλαμπος Αδάμος πέσανε σε ενέδρα στο βουνό Αρίνα, την ώρα που πηγαίναμε στα σπίτια τους. Ο Χ. Αδάμος πήγαινε στη Ζέρμα και ο Αποστόλης στη Σλάντα¹. Έτσι την τύχη των συμπολεμιστών τους είχανε ο

1. Από την Σλάντα καταγότανε η γυναίκα του Αποστόλη Παπαχρήστου με τον όνομα Παναγιώτα. Είτε Ποστόλενα κλπ.

Αποστόλης και Χαρ. Αδάμος, τους κόψανε τα κεφάλια και τα πήγανε στα χωριά τους Οξυά και Ζέρμα. Εδώ πρέπει να τονίσω ότι εάν του Χ. Αδαμού κόψανε μόνο το κεφάλι του συμπατριώτη μας Αποστόλη Παπαχρήστου κόψανε και τα χέρια. Αφού τα εκθέσανε στην πλατεία του χωριού φωνάζανε όλους τους χωριανούς να τα αναγνωρίσουμε. Όλοι όμως αρνήθηκαν. Τότε φώναξαν τη γυναίκα του Αποστόλη η οποία στο αντίκρουσμα λυποθύμησε και τότε οι Τούρκοι τη στείλανε με τα δύο μικρά παιδιά της, Γιάννη και Γρηγόρη στο Μπεράτη της Αλβανίας...

Ακόμη δύο λόγια για τους ήρωες αυτούς. Ο λεγόμενος Πρεβεζιάνος και ο Λάζαρος Αθανασόπουλος ήτανε ανύπανδροι. Ο Αποστόλης όπως φαίνεται είχε τακτικό λημέρι μια βρύση στα ρόγγια. Και γι' αυτό σήμερα τη βρύση αυτή οι χωριανοί μας την ονόμασαν βρύση του Αποστόλη, για να θυμούνται τ' όνομά του. Τέλος, πρέπει να προσθέσουμε ότι είναι κοινώς παραδεκτό πως οι συγχωριανοί μας εκτιμώντες την ανδρεία, την ανυποταξία, τον ηρωισμό και την λεβεντιά αυτών των παλληκαριών τους έβγαλαν και τραγούδια, τραγούδια βγαλμένα από την ψυχή των Σελτσιτών:

Ο Λάμπρος δεν μας φάνηκε
τούτο το καλοκαίρι λαμπράκι μου.
Μα είπαν πως τον σκότωσαν ψηλά
μες την αρίνα παιδάκι μου.
Δεν ήτανε και έρημος είχε
και τον Αποστόλη.

Τρία ντουφέκια τους ερήψανε
τα τρία αράδα, αράδα παιδάκι μου.

Να και το τραγούδι του Λάζαρου Αθανασόπουλου:

Λάζομ' δεν έκανες καλά που πήγες
στο Χολέβα παιδάκι μου.
Στο σπίτι να κοιμηθείς και να
καλοδειπνήσεις Λεβέντη μου.
Στους Τούρκους σας παρέδωσε και
σαν αρνιά σας σφάζανε παιδάκι μου.

Τέλος το τραγούδι του Λώλη:

Λώλη μου, καπετάνιε μου,
και πρώτο παλληκάρι, που 'χες
τους πέντε ξακουστούς και
θέριζες τους Τούρκους.

Αυτά είναι τα τραγούδια της περήφανης κλεφτουριάς, τραγούδια των Ελλήνων πατριωτών που έδωσαν τα πάντα για την λευτεριά και την ανεξαρτησία της Ελλάδας. Τραγούδια αστόλιστα και πραγματικά.

Είναι χρέος μας παντοτεινό να τους μνημονεύουμε και να τους θυμόμα-

στε. Γιατί ποτίσανε με αίμα τη γή μας. Αίμα ανδρών και γυναικών για να μείνει η Ελλάδα ανεξάρτητη. Σ' αυτό τον τόπο γυναίκες και άνδρες κρατούσαν μαζί το καριοφύλι και την κούνια. Είμασταν πάντοτε ελεύθεροι, ποτέ προσκυνημένοι. Κανενός δεν γίναμε τσιφλίκι..

Βαλκανικοί πόλεμοι 1912-1913

Θα Επιχειρήσομε τώρα με την ίδια πάντα συντομία να δούμε μιὰ άλλη περίοδο της Νεώτερης Ιστορίας της Ελλάδας και ιδιαίτερα της Ηπείρου. Όπως είναι ιστορικά γνωστό με τους δύο Βαλκανικούς Πολέμους 1912 και 1913 απελευθερώθηκαν από τον Ελληνικό Στρατό πολλά εδάφη στη Βόρεια Ελλάδα, μαζί και της ιδιαίτερης πατρίδας μας Ηπείρου.

Έτσι στις 21 Φεβρουαρίου 1913 ο Ελληνικός Στρατός μπήκε στην πόλη των θρύλων και των παραδόσεων τα Γιάννενα.

Η 21η Φλεβάρη 1913 ήτανε μέρα θριάμβου και μεγάλης Νίκης του Ελληνικού Στρατού. Επίσης πρέπει να τονίσουμε με έμφαση ότι η 21η Φλεβάρη δικαίωσε τους Εθνικούς πόθους, δεκάδων χιλιάδων σκλαβομένων Ηπειρωτών, μαζί και Οξυωτών θα λέγαμε, για λευτεριά. Εδώ παραθέτουμε, ένα ξακουστό τραγούδι που πάντα υπογραμμίζει το στόμα του Ηπειρωτικού λαού:

Τα πήραμε τα Γιάννενα
μάτια πολλά το λένε,
όπου γελούν και κλαίνε
Το λέν οι κτύποι, οι βροντές
το λένε κι οι καμπάνες,
το λένε κι χαρούμενες
οι μαυροφορεμένες μάννες.

Επίσης πρέπει να τονίσουμε, στην ιστορική μάχη του Μπιζανίου και την απαλευθέρωση των Ιωαννίνων πήρανε μέρος σαν εθελοντές πολλοί Οξυώτες. Να μερικά ονόματα: Χρήστος Πορφύρης, Θεμιστοκλής Αντωνιάδης του Χρήστου και της Ειρήνης (το γένος Νικολαΐδη). Ο Θεμιστοκλής ήτανε γιός του Χρήστου Αντωνιάδη (Παπαχρήστου). Γνωρίζουμε ότι ο Θεμιστοκλής ήτανε Ζαχαροπλάστης στο επάγγελμα. Πέθανε μακριά από το χωριό του στην Κορυτσά.

Νικόλαος Τσίμας του Χαράλαμπου (1888 - 1946), Ηλίας Τσίμας του Χαραλάμπους Αποστόλης Τσίμας (1888 - 1927), Ηλίας Κυπαρίσσης του Κων/νου και της Αγαθής. Γρηγόριος Παπαχρήστου του Αποστόλη (1888-1952). Πέθανε στην Ουγγαρία. Στην μάχη για την απελευθέρωση των Ιωαννίνων και γενικά στους Βαλκανικούς πολέμους πήρανε μέρος και άλλοι πολλοί συγχωριανοί μας. Αλλά δεν γνωρίζουμε τα ονόματά τους.

Έτσι οι Βαλκανικοί πόλεμοι, ήτανε πόλεμοι που υπερασπίστηκαν το δίκαιο αίτημα για την Εθνική αποκατάσταση εκατομμυρίων αλυτρώτων Ελλήνων, μαζί και χιλιάδων Ηπειρωτών γενικά και ιδιαίτερα Γιαννιωτών.

Μικρασιατική Εκστρατεία 1919 - 1922

Μετά το θρίαμβο και τη νίκη του Ελληνικού στρατού στους Βαλκανικούς Πολέμους 1912 - 1913 ήρθαν χρόνια δύσκολα και σκληρά για το Ελληνικό Έθνος, μαζί και όλον τον Ελληνισμό. Είναι ο πόλεμος της Μικράς Ασίας, στον οποίο ο Ελληνισμός πέρασε μαύρες μέρες.

Εκείνο που αξίζει και πρέπει να θυμούνται όλοι οι Έλληνες για την Μικρασιατική καταστροφή είναι το ότι οι διωγμοί, οι βιαιότητες των Ελλήνων στην Μικρασιατική τραγωδία εφαρμόστηκαν βάσει μακροχρονίου σχεδίου. Και δεύτερο είναι ότι ο Ελληνικός στρατός οπλίσθηκε από τον κληρονομικό του εχθρό και στην συνέχεια εγκαταλείφθηκε στην φοβερή εκδίκησή του. Τα θύματα των Ελλήνων στο πόλεμο αυτό έφθασαν στον απίστευτο αριθμό των 2.300.000 απ' τα οποία τα 1.500.000 ήτανε οι πρόσφυγες που διώχθηκαν από τους τόπους τους. Η Μικρασιατική καταστροφή ήταν ένα εθνικό τραύμα που η νεώτερη Ελλάδα θυμάται ακόμη τους πόνους του.

Αυτά σε γενικές γραμμές. Τώρα ας δούμε συγκεκριμένα το ρόλο των Οξυωτών σ' αυτόν τον πόλεμο. Ήδη έχουμε γράψει, πως η μικρή Οξυά σε όλους τους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες της νεώτερης Ελλάδας πάντα πρωτοστατούσε. Έτσι και αυτή τη φορά πολλοί συγχωριανοί μας πολέμησαν και διακρίθηκαν για το θάρρος και την ανδρεία τους. Επίσης το χωριό μας σ' αυτόν τον πόλεμο έδωσε θύματα, είχε αιχμαλώτους, τραυματίες αγνοούμενους κλπ. Αλλά όλα αυτά με την σειρά τους.

Πρώτα - πρώτα θεωρούμε υποχρέωσή μας ν' αναφέρουμε τα ονόματα συγχωριανών μας που έπεσαν για την ανεξαρτησία της Πατρίδος μας και γενικά του Ελληνισμού, αλλά και ότι άλλα βιογραφικά στοιχεία και πληροφορίες έχουμε για έναν τουλάχιστον πρόχειρο κατατοπισμό για τον καθένα. Η ιστορία τους αξίζει να γραφτεί. Ας είναι και με δύο λόγια. Γιατί αυτοί οι άνθρωποι είχανε δυναμικό χαρακτήρα και ψυχικό σθένος. Αναφέρουμε τα ονόματα των νεκρών στον Πόλεμο της Μικράς Ασίας.

1. **Ε υ θ ύ μ ι ο ς Γ α λ ά ν η ς**² του Δημητρίου και της Γεωργούλας, γεννήθηκε στην Οξυά το 1895, και έπεσε ηρωικά μαχόμενος ενάντια στους Τούρκους σ' ένα χωριουδάκι στην Προύσσα της Τουρκίας το 1922. Όπως μας λέει ο συμπολεμιστής τους Θ. Γαλάνης, Α. Ζούκης, ο Θύμιος πολέμησε με ζήλο και προθυμία τους Τούρκους, σαν αληθινός πατριώτης που ήτανε. Ο

2. Ο Θύμιος Γαλάνης είναι θείος του Στυλιανού Γαλάνη, αδελφός του πατέρα του.

Θύμιος ήτανε γενναίος μαχητής, υπηρετούσε στην 7η Μεραρχία. Τέλος ο Α. Ζούκης μίλησε για τον Θύμιο Γαλάνη με πολύ συγκίνηση και βαθύ σεβασμό.

2. Χρήστος Κυπαρίσσης του Νικολάου και της Ευφροσύνης γεννήθηκε στην Οξυά το 1891. Ο Χρήστος σαν φλογερός και τολμηρός πατριώτης που ήτανε έπεσε ηρωικά μαχόμενος κατά των Τούρκων στις 29 Αυγούστου στη Μικρά Ασία.

3. Ζγολόμης Θωμάς του Κων/νου και της Ευγενίας, γεννήθηκε στην Οξυά το 1893. Ο Θωμάς πάντα με πληροφορίες του Α. Ζούκη, έπεσε ηρωικός μαχόμενος κατά των Τούρκων στη θέση «Τραπεζωϊδή λόφο» της Μικράς Ασίας, το 1922.

4. Νικόλαος Ζούνης (1895-1922) από τον οικισμό της Κοινότητας Οξυάς, Θεοτόκο (πρώην Φιτόκο). Ο Ζούνης επίσης έπεσε με απaráμιλλο θάρρος πολεμώντας τους Τούρκους στη Μικρά Ασία το 1922. Ο Ν. Ζούνης σύμφωνα με τις πληροφορίες του Αναστ. Ζούκη σκοτώθηκε την ίδια ημέρα με τον συγχωριανό μας Χρήστο Κυπαρίσση στις 29 Αυγούστου 1922. Πρέπει ακόμα να τονίσουμε ότι ο οικισμός Θεοτόκος έχασε ακόμα ένα παλληκάρι στον πόλεμο της Μικράς Ασίας, τ' όνομά του είναι Γεώργιος Δ. Ζούνης (γεν. 1901-1922).

Έτσι, ο Θύμιος Γαλάνης, Θωμάς Ζγολόμης, Χρήστος Κυπαρίσσης, Νικόλαος Ζούνης και Γεώργιος Ζούνης έπεσαν ηρωικά για δύο ταυτόσημες έννοιες: την Ελευθερία και την Ελλάδα. Αυτοί οι συγχωριανοί μας σφράγισαν την ζωή τους με τον υψηλότερο θάνατο, που συγκίνησε ακόμα και τους εχθρούς. Έδειξαν αυτοθυσία και τόλμη.

Τιμή και δόξα σ' όλους. Πάντα η Οξυά η γενέτειρά τους θα μιλά για τα λαμπρά τους κατορθώματα.

Στον πόλεμο της Μικράς Ασίας είχαμε και τραυματίες.

1. Παντελής Βενέτης του Αντωνίου γεννήθηκε στην Οξυά το 1888 (του λένε και Μητρονάσιο). Ο Παντελής Βενέτης εκείνα τα δύσκολα χρόνια της Μικρασιατικής τραγωδίας ήτανε νοσοκόμος. Το 1922 τραυματίστηκε στο δεξί του πόδι, στο όρος όπως μας είπε ο ίδιος «Σογιού» της Μικράς Ασίας. Τέλος η δράση του Π. Βενέτη σαν νοσοκόμου και οι υπηρεσίες του στάθηκαν ανεκτίμητες για την Πατρίδα. Πέθανε το 1985.

2. Χρήστος Ζούκης του Αποστόλου και της Ελένης (το γένος Τσίμα). Γεννήθηκε το 1894 στην Οξυά. Τον Αύγουστο του 1922 τραυματίστηκε πολεμώντας τους Τούρκους με σθένος στη θέση «Τραπεζωϊδή Λόφο» κλπ.

3. Αριστείδης Ζούνης του Αποστόλη και της Αργυρώς

---

3. Ο Ζγολόμης Θωμάς ήτανε αδελφός της Ευθαλίας Αθανασοπούλου (της Λάμπρενας Βασίλη).

γεννήθηκε στον οικισμό Θεοτόκο το 1894. Φαντάρος πήγε το 1918. Ο Αριστ. Ζούνης πήρε μέρος στον πόλεμο της Μ. Ασίας στην μεγάλη μάχη που έδωσε τραυματίστηκε βαρεια. Ο Αριστ. Ζούνης νοσηλεύτηκε σε διάφορα νοσοκομεία της Ελλάδας. Τέλος ο Αριστ. Ζούνης υπηρετούσε στο 25ο Σύνταγμα, 2ο τάγμα, 3ος λόχος. Αυτά μας είπε ο ίδιος που τον συναντήσαμε στο σπίτι του, όταν ακόμα ζούσε το 1985, στον νέο οικισμό της Θεοτόκου. Επίσης ο οικισμός της Θεοτόκου στον πόλεμο της Μ. Ασίας, σύμφωνα με τις πληροφορίες του Παναγιώτη Α. Ζούνη και του Θεόδωρου Δ. Ζούνη έχει και έναν αγνοούμενο τον Ευθυμίου Αποστόλη του Γιαννούλη και της Αλεξάνδρας. Ο Ευθυμίου γεννήθηκε στην Θεοτόκο το 1899. Ο Αποστ. Ευθυμίου ήταν αδελφός του Κων/νου Ευθυμίου (Κωστιοφιοκιτή).

Τραυματίας στον πόλεμο της Μ. Ασίας είναι επίσης και ο Αναστάσιος Ζούκης του Αθανασίου και της Αναστασίας. Ο Ζούκης γεννήθηκε στην Οξυά το 1900. Ο Α. Ζούκης είναι ο μοναδικός από τους επιζώντες συγχωριανούς μας που θυμάται πολύ καλά όλα τα γεγονότα, τις περιπέτειες που υπέφερε στην Μ. Ασία. Ο μπάρμπα Τάσος έζησε όλες τις κλιμακώσεις της τριχρονής Μικρασιατικής εκστρατείας στην 7η Μεραρχία. Όλο το διάστημα συνέχεια έτυχε να είναι στην πρώτη γραμμή του πολέμου - Αφιόν - Καραχισάρ - Κιουτάχια: Εσκι Σεχέρ, και στην μεγάλη επιχείρηση «Σαγγάριος» στο «Γόρδιο Δεσμό».

Για να γίνει, αγαπητέ αναγνώστη, πιο κατανοητή η σημασία και τα δραματικά γεγονότα της επιχείρησης «Σαγγάριος» πρέπει να δούμε σε χονδρές γραμμές τη γεωγραφική εικόνα της περοχής. Ο Σαγγάριος είναι το μεγαλύτερο ποτάμι της Ασίας. Ο Σαγγάριος πηγάζει από τα βουνά του κεντρικού υψιπέδου κάπου ανάμεσα στο Εσκι Σεχέρ, - Κιουτάχια - Αφιόν Καραχισάρ, και τραβάει προς τ' ανατολικά. Όταν φτάσει στις παρυφές της «Αλμυράς Ερήμου» κάνει καμπή προς τα βόρεια περνώντας το Γόρδιον χύνεται στην Μαύρη Θάλασσα.

Ρωτήσαμε τον Μπάρμπα Τάσο όταν το συναντήσαμε στην Οξυά είναι δύσκολος στο πέρασμα ο σαγγάριος ποταμός; Είναι μας λέει ο Ζούκης πολύ δύσκολος. Όταν τον περάσαμε τον Αύγουστο του 1922, η κάψα ήταν αβάσταχτη, πνιχτική: ρούχα, ψωμί, πρόσωπο, στόμα όλα ήτανε πασπαλισμένα από την ψιλή κίτρινη αχνόσκονη του «Σαγγαρίου της Αλμυράς Ερήμου». Ένας άλλος ποταμός Πουρσάκ, συνεχίζει με δάκρυα στα μάτια από την συγκίνηση ο Ζούκης ακολουθώντας τον Σαγγάριο στην ίδια κατεύθυνση συναντά και χύνεται μέσα στο Σαγγάριο. Ακριβώς στο σημείο αυτό της συμβολής των δύο ποταμών δημιουργείται ένα απέραντο τέλμα, και ο Σαγγάριος είναι εκεί πέρα βατός. Γι' αυτό το λόγο και η στρατηγική σημασία για τις επιχειρήσεις του Ελληνικού στρατού προς τα εσωτερικά της Τουρκίας κλπ.

Αυτή την έννοια έχει και ο μύθος του «Γόρδιου Δεσμού». Δηλαδή όποιος καταλαμβάνει το Γόρδιο ήτανε και κύριος της Περιοχής. Ο Μεγαλέξανδρος τραβούσε να κόψει και έκοψε το δεσμό κι έτσι ανηφόρησε για την Άγκυρα. Όμως οι απόγονοι του Μεγαλέξανδρου από το «Γόρδιο Δεσμό» πήρανε την αντίστροφη μέτρηση όπως μας λέει και ο ποιητής: «ριχτήκαμε χωρίς ανασασμό, πάλι να λύσουμε το «Γόρδιο Δεσμό». Χιλιάδες τόσε εκατό, χέρι με χέρι είκοσι μέρες και δεν το πετύχαμε. Θα τον κόβαμε πάλι αν είχαμε μαχαίρι, μαχαίρι δεν είχαμε.».

Στη μεγάλη επιχείρηση «Σαγγάριος» για το λύσιμο του Γόρδιου δεσμού τραυματίστηκε σοβαρά ο Μπάρμπα Τάσος. Νοσηλεύτηκε σε διάφορα νοσοκομεία της Αθήνας, Θεσ/νικης, Ιωαννίνων κλπ. Το Ελληνικό κράτος εκτιμώντας τις υπηρεσίες του στον πόλεμο της Μ. Ασίας σαν ανάπηρος που είναι του έδωσε σύνταξη. Σήμερα ο Α. Ζούκης με τα '87 του χρόνια ζει στο χωριό Οξυά.

Πήρανε μέρος στον πόλεμο της Μ. Ασίας και πολλοί άλλοι συγχωριανοί μας. Θα αναφέρουμε εδώ μερικούς:

1. Κουκουμπάνης Θωμάς γεννήθηκε στην Οξυά το 1891. Ο Θωμάς ήτανε γιός του Μήτσου Κουκουμπάνη. Ο Μήτσος Κουκουμπάνης ήτανε πρώτος εξάδελφος του Γιαννούλη Κουκουμπάνη του μεγάλου και πρώτου ευεργέτη της Οξυάς.

2. Ανδρωνιάδης Ηλίας του Θωμά και της Ευανθίας, γεννήθηκε στην Οξυά το 1899 και πέθανε το 1954. Ο Ανδρωνιάδης σε μια απο τις Μάχες της Μικράς Ασίας αιχμαλωτίστηκε. Έμεινε αιχμάλωτος στο Εσκή Σεχήρ 9 ολόκληρους μήνες. Ο Ηλίας ήταν καλός αφηγητής και ιδιαίτερα όταν αφηγούνταν τις περιπέτειές του από την εκστρατεία στη Μικρά Ασία και ιδίως μετά την αιχμαλωσία του, ήταν σε θέση να συναρπάξει τους ακροατές του, που μπορούσαν ακούγοντάς τον να ξενυχτήσουν.

3. Ανδρωνιάδης Δημήτριος του Νικολάου (1895 - 194*) Μήτσος Σπανός - τον λέγανε στο χωριό του.

4. Ζάρρος Βασίλης του Γιάννη (1897 - 1963) Ζαχαροπλάστης το επάγγελμα.

5. Γρηγόριος Ζάρρος του Χαραλάμπους και της Ειρήνης (1899 - 1833) επίσης Ζαχαροπλάστης. Ο Ζάρρος Γρηγόριος ήτανε πατέρας του Χρήστου που διαμένει στην Κόνιτσα.

6. Βαδάσης Ευάγγελος του Νικολάου και της Ευδοκίας. Ο Βαδάσης γεννήθηκε στην Οξυά το 1900 και πέθανε στη Λάρισα το 1980.

7. Τσίμας Σωτήρης του Δημητρίου και της Βασιλικής, γεννήθηκε στην Οξυά το 1897 και πέθανε το 1980.

8. Τσίμας Αγγελής του Δημητρίου γεννήθηκε στην Οξυά το 1900.

9. Γ ρ η γ ό ρ ι ο ς Π α π α χ ρ ή σ τ ο ς του Αποστόλη και της Παναγιώτας γεννήθηκε στην Οξυά το 1888 και πέθανε το 1952 στο χωριό Μπελογιάννη στην Ουγγαρία.

10. Μ π ί ζ ι ο ς Δ η μ ή τ ρ ι ο ς του Παναγιώτη.

Το έπος του 1940 και η κατοχή 1941 - 1944

Όπως οι Βαλκανικοί πόλεμοι (1912-1913) η Μικράσιατική τραγωδία 1922, έτσι και ο νικηφόρος αντιφαστικός Ελληνο-Ιταλικός πόλεμος του 1940, μαζί και η μετέπειτα Εθνική αντίσταση του λαού κατά των Γερμανών 1941 - 1944 αποτελούν από κάθε άποψη σταθμό στους Εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες του Ελληνικού Έθνους. Ο μεγάλος αγώνας που ξεκίνησαν στ' αλβανικά βουνά οι Έλληνες στρατιώτες συνεχίστηκε με το κίνημα Εθνικής Αντίστασης.

Στα χρόνια κείνα δοκιμάστηκαν όλα τα δεινά: πόλεμος δυστυχία, πείνα, εκτελέσεις, κατοχή και τέλος και εμφύλια σύραξη. Όπως λέει ο ποιητής «Η φασιστική βία πέρασε πάνω από αίμα: χωριά, βουνά, δρόμοι, γεφύρια, σπίτια παντού ταμπούρια αιματοποτισμένα, παντού πληγές ανοιχτές παντού ερείπια που καπνίζουν».

Το έτος του 1940 και η Εθνική αντίσταση παραμένουν στην μνήμη του Ελληνικού λαού στην ιστορική τους διάσταση. Ύστερα από τις παραπάνω γενικές παρατηρήσεις θα θέλαμε τώρα να δώσουμε μία σύντομη εικόνα για την παρουσία και τις θυσίες των χωριανών μας στον πόλεμο του 1940 και στην Εθνική Αντίσταση 1941 - 1944. Γιατί πολλά πέρασαν οι συμπατριώτες μας στο διάστημα της σκληνισμένης εχθρικής γερμανικής κατοχής.

Όπως προαναφέραμε και πιο πάνω η ζωή στο χωριό ήτανε φτωχή και δύσκολη. Όμως το 1939 - 1940 στις παραμονές του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου άρχισε να γίνεται δυσκολότερη η ζωή.

Ο πρώτος φόβος μπήκε στα κόκκαλα των χωριανών όταν το καλοκαίρι του 1939 η Ιταλία μπήκε στην Αλβανία. Το 1940 όλοι οι στρατεύσιμοι του χωριού καλούνται στο στρατό, σύμφωνα με τα διακριτικά ψηφία που είχανε τ' απολυτήρια. Το χωριό βρέθηκε στο τέλος του Οκτώμβρη στην πρώτη γραμμή του μετώπου. Με εντολή των στρατιωτικών αρχών όλα τα γυναικόπεδα εγκατέλειψαν το χωριό και τα σπίτια. Έβλεπες μια ατέλειωτη γραμμή από κόσμο, γυναίκες, μικρά παιδιά, ζώα φορτωμένα με τα υπάρχοντα να κατευθύνονται προς το χωριό Καντσικό (Δροσοπηγή σήμερα) χωρίς κανένα νόημα.

Ύστερα από μία εβδομάδα ταλαιπωρημένοι από την βροχή και το κρύο ξαναγύρισαν στο χωριό στα σπίτια τους. Εν τω μεταξύ οι Ιταλοί είχανε καταλάβει όλα τα χωριά: Ασημοχώρι, Βούρμπιανη μαζί και την Οξυά. Ο Λόχος του Καντάρα με έδρα την Βούρμπιανη οπισθοχωρώντας είχε φτάσει

πιά στο Εφταχώρι. Και ύστερα από λίγες μέρες ανασυγκροτήθηκαν οι μονάδες του ελληνικού στρατού στην περιοχή μας και πέρασαν στην επίθεση με λόγχες σ' όλο το μέτωπο της Πίνδου. Έτσι οι Ιταλοί άρχισαν άτακτα να υποχωρούν. Όμως ο φόβος των κατοίκων του χωριού μας δυνάμωνε, γιατί δεν ήξεραν τι μπορεί να κάνει ένας εχθρικός στρατός που υποχωρεί. Οι Ιταλικές αρχές έμειναν αδιάφοροι στο δράμα των χωριανών μας που πέθαιναν από την πείνα. Οι Ιταλοί ήθελαν μόνο το χωριό να τους εφοδιάζει με τρόφιμα πολυτελείας: βούτηρο, αυγά, κόττες, σφαχτά. Και αυτό το πετυχαίναμε μόνο με την απειλή των όπλων. Έτσι σε μία επιδρομή στο χωριό μας το καλοκαίρι του 1941 σκότωσαν δύο βλάχους σκινήτες. Έναν στο βουνό και τον άλλον στο χωριό μπροστά στον κήπο τον Γαλανεϊκό. Όμως πρέπει να τονίσουμε ότι είναι τιμή σε όλους τους απλούς χωριανούς που δεν υπέκυψαν στους εκβιασμούς των Ιταλών. Ο Ελληνικός στρατός κυνηγώντας τους Ιταλούς ήρθε στο χωριό μας. Ο πόλεμος συνεχιζότανε. Ακριβώς στη φάση αυτή του πολέμου άντρες γυναίκες (ιδιαίτερα γυναίκες) του χωριού μας ενωμένοι με τους φαντάρους μας, φορτωμένοι πυρομαχικά ακολουθούσαν την πορεία του Ελληνικού στρατού, με παραπολλές κακουχίες, με αγωνία κλπ.

Αυτή η ενότητα του λαού και στρατού στις μέρες εκείνες ήτανε το κάτι άλλο, κάτι πολύ μεγάλο. Αυτή η ενότητα λαού και στρατού έγραψε την Λαμπρή Εποποιΐα στην Πίνδο και Αλβανία. Όπως μας λέει το ποιητής: «Το ψυχικό μεγαλείο κείνων των ημερών έφτανε την τραγικότητα. Η νίκη της Πίνδου που την ανεβάζει στην ιερότητα του Ολύμπου δε θα μπορούσε να γίνει χωρίς την βοήθεια των γυναικών της Ηπείρου, που στάθηκαν δίπλα στους άνδρες στον πόλεμο αυτό».

Αν θυμάμαι καλά το Γενάρη του 1941 κάτω από αφάνταστες καιρικές δυσκολίες πολλές γυναίκες του χωριού μας (δεν αναφέρω ονόματα) ξεκινούσαν μπροστά από το Αμελικό λυγισμένες στα δύο από το βάρος της κάσας των πυρομαχικών για την κορυφή της Πάντρας 1500 - 2000 μέτρα ψηλά και σε άλλα κορφοβούνια του Γράμμου που όλα τότε φώναζαν ΟΧΙ.

Ακόμα οι γυναίκες μας κουβαλώντας πολεμοφόδια και τραυματίες φαντάρους έφτασαν μέχρι την Κορυτσά, Αρσεκα, Μοράβα, ονόματα πολύ γνωστά στη μνήμη του λαού μας. Γι' αυτό όταν οι ιστορικοί μιλάνε και γράφουνε για τη γυναίκα της Πίνδου, μέσα είναι και η προσφορά της Οξυώτισσας γυναίκας. Μία και μιλάμε για τη γυναίκα της Οξυάς θα πούμε ακόμα δυό λόγια για τα βασικά γνωρίσματά της, σαν παρένθεση.

Τις γυναίκες της Οξυάς, και γενικά όλης της Ηπείρου όπως μας λέει ο Λάμπρος Κασελούρης, όπως κι αν τις δείς, είτε σαν μητέρες είτε σαν συζύγους είτε σαν κόρες, είτε σαν αδελφές σε κυριεύει ένας απέραντος θαυμασμός. Οι γυναίκες του χωριού μας σ' όλες τις περιστάσεις και εναντιότητες της ζωής είναι ακλόνητος συμπαραστάτης των συζύγων τους. Το μεγαλύτερο

βάρος της οικογένειας το σήκωναν οι γυναίκες (ιδιαίτερα όταν οι άντρες πήγαιναν ταξίδια ή στον πόλεμο) συνέχιζαν μόνες τους τις δουλειές τους. Έτσι η γυναίκα ήταν η σπονδυλική στήλη του σπιτιού. Ήταν σύζυγος, μητέρα κλπ. Η γυναίκα έγνεθε το μαλλί και ύφαινε το ύφασμα. Έκοβε και έραβε τα ρούχα. Διατηρούσε τις τροφές για τις δύσκολες μέρες του χειμώνα. Η γυναίκα ζύμωνε φούρνιζε μαγειρεύε, έπλενε έκανε χίλια δυό πράγματα για την άνεση και την ευτυχία της οικογένειας.

Τέλος εκτός από την νοικοκυροσύνη, καθαριότητα εργατικότητα, τάξη, οι γυναίκες της Οξυάς έχουν την αντίληψη του χρέους της Εντιμότητας απέναντι στο σύζυγο. Η παραβίαση του χρέους αυτού είναι άγνωστη. Ούτε από ελαφρότητα, ούτε από εκδίκηση ούτε από ιδιοτροπία, ούτε από ασυνειδησία και από κακή αγωγή μπορεί να παρασυρθούν σε τέτοια ποταπότητα. Αυτός είναι κανόνας για τις Οξυώτισσες.

Τώρα πριν περάσουμε στο θέμα Εθνική Αντίσταση και Κατοχή, θα αναφέρουμε μερικά ονόματα συγχωριανών μας που πολέμησαν ηρωικά σε διάφορες μάχες: Τεπελένι, Αυλώνα, Πίνδο.

1. Δ η μ ή τ ρ ι ο ς Ζ ο ύ κ η ς του Βασιλείου και της Ελένης γεννήθηκε στην Οξυά το 1908 (σήμερα κάτοικος Ναούσης). Τον Οκτώμβρη του 1940 ο Ζούκης υπηρετούσε στα τάγματα προκαλύψεως (τάγμα Δ. Κανταρά, 1ος λόχος, φυλάκειο αριθμ. 23 στο χωριό Χιονάδες). Τον Δ. Ζούκη τον συναντήσαμε στο σπίτι του στη Νάουσα. Να τι μας είπε για τις πρώτες μέρες του πολέμου. Τα τάγματα προκαλύψεως έκαναν επιβραδυντικό πόλεμο, υποχωρητικό αγώνα. Και μόνο η αποτελεσματική αντίσταση των τμημάτων προκαλύψεως συγκράτησε την επίθεση των Ιταλών, ώσπου να φτάσει ο κύριος όγκος των Ελληνικών δυνάμεων. Έτσι λοιπόν η ηρωική αντίσταση των τμημάτων καλύψεως όχι μόνο συγκράτησαν την επίθεση των Ιταλών εισβολέων, αλλά και διεθνώς διέψευσε όλες τις διακηρύξεις του Ιταλού δικτάτορα για στρατιωτικό περίπατο στην Αθήνα.

2. Γ ε ώ ρ γ ι ο ς Π ρ ί τ σ η ς του Δημητρίου και της Βασιλικής, γεννήθηκε το 1910. Γ. Πρίτσης πήρε μέρος στην μάχη του «Αηλιά» της Φούρκας Κονίτσης με το ξακουστό Τάγμα του Κ. Δαβάκη, Νοέμβριο 1940. Να τι μας είχε πει ο πλέον μακαρίτης. «Η μάχη κράτησε τέσσερα ολόκληρα μερόνυχτα. Έτρεμε όλη η Ήπειρος, θ' αντέξει ο Κ. Δαβάκης; Θα κρατήσει; Παρά το γεγονός ότι ο συσχετισμός των δυνάμεων με τους Ιταλούς ήτανε ένας προς πέντε, όχι μόνον κράτησε αλλά στη συνέχεια έκανε και αντεπίθεση που τσάκισε την μεραρχία των Αλπινιστών, μόνο με δύο μισοτσακισμένα τάγματα και τέσσερα ορειβατικά πυροβόλα». (Ο Γ. Πρίτσης πέθανε το 1985). Έτσι οι φασίστες του Μουσολίνι αναγκάστηκαν ύστερα από τόσες δόξες στην γειτονική Αλβανία και αλλού σε μία θλιβερή και ετέρμονη υποχώρηση. Στη μάχη του «Αηλιά» νίκησε ο ψυχισμός του Ελληνικού στρατού και λαού. Η πίστη προς την Πατρίδα είναι όπλο φοβερότερο και από το σπαθί.

Επίσης στον πόλεμο 1940 - 1941 ολόψυχα και γενναία πολέμησαν τους Ιταλούς κατακτητές σε διάφορες επιτυχείς μάχες κι άλλοι συγχωριανοί μας όπως:

1. Παναγιώτης Βαδάσης του Αθανασίου και της Αγαθής. Ο Βαδάσης γεννήθηκε στην Οξυά το 1912. Πέθανε στην Αθήνα το 1979.

2. Σωκράτης Πορφύρης του Βασιλείου γεννήθηκε στην Οξυά το 1911. Ήτανε τραυματίας στον πόλεμο του 1940.

3. Στυλιανός Γαλάνης του Χρήστου και της Ελένης (το γένος Παπαγιάννη). Γεννήθηκε στην Οξυά το 1912. Επίσης τραυματίας του 1940.

4. Αντώνιος Παπαχρήστος του Χρήστου και της Χαρίκλειας. Γεννήθηκε στην Οξυά το 1907. Πέθανε το 1972 στο Περιστέρι Αττικής.

5. Θωμάς Κυπαρίσσης του Χαραλάμπου και της Δέσπωσης. Γεννήθηκε στην Οξυά το 1908. Πέθανε το 1949.

6. Μενέλαος Κυπαρίσσης του Παναγιώτη και της Αλεξάνδρας (το γένος Βλάχου). Γεννήθηκε στην Οξυά το 1914.

7. Αριστοτέλης Κυπαρίσσης

8. Θανάσης Μαργαρίτης του Ζήκου και της Ευδοκίας.

9. Διονύσης Κολέτσης του Ανδρέα και της Ειρήνης, γεννήθηκε στην Οξυά το 1907 και πέθανε το 1962.

10. Απόστολος Βενέτης του Ανδρέα και της Ειρήνης, γεννήθηκε στην Οξυά το 1916. Σήμερα κάτοικος Ιωαννίνων.

11. Παντελής Παπαχρήστος του Δημητρίου και της Ελένης, γεννήθηκε στην Οξυά το 1918. Σήμερα συνταξιούχος.

12. Απόστολος Παπαχρήστος του Γρηγορίου και της Κων/νας.

13. Παναγιώτης Τσίμας του Δημητρίου και της Βασιλικής. Γεννήθηκε στην Οξυά το 1910. Σήμερα συνταξιούχος.

14. Γιάννης Ζούνης του Γεωργίου απ' τη Θεοτόκο.

Έτσι όλοι οι αναφερθέντες και μη συγχωριανοί μας στα χρόνια του περήφανου ΟΧΙ του Ελληνοϊταλικού πολέμου στάθηκαν όρθιοι, ανάμεσα σε μύριους κινδύνους πολέμησαν σαν ήρωες με συνέπεια και θάρρος. Τέλος πρέπει να τονίσουμε ότι από κοντά πίσω από το στρατό μας, ρίχτηκαν όλοι οι άλλοι συμπατριώτες μας, βοήθησαν με ότι είχανε και δεν είχανε.

Όμως ο αγώνας κατά των Ιταλών είχε και θυσίες. Γιατί όταν κανείς ξεσηκώνεται για μια εξέγερση, για μια πατριωτική έξαρση θα είχε και θυσίες. Έτσι, η Οξυά έχει και αυτή τις θυσίες της. Έχει παιδιά που έδωσαν ότι πολύτιμο είχανε, τη ζωή τους, για την ελευθερία και ανεξαρτησία αυτού του τόπου.

Αναφέρω τα ονόματα:

1. Σ τ α ύ ρ ο ς Τ σ ί μ α ς του Νικολάου και της Βασιλικής. Γεννήθηκε στην Οξυά το 1913. Ο Σταύρος από μικρός μπήκε στη βιοπάλη. Στα 14 χρόνια του τελείωσε το σχολείο της Βούρμπιανης. Το 1930 - 1940 εργαζότανε σαν ράφτης Ανδρικών ενδυμάτων στου Χρυσικόπουλου Οδός Πανεπιστημίου στην Αθήνα, και μετά στη Λάρισα. Το 1940 με τον Ελληνοϊταλικό πόλεμο επιστρατεύτηκε στο ορειβατικό πυροβολικό (3ος λόχος, 2ο τάγμα). Δυστυχώς μετά από τέσσερεις μέρες από την κήρυξη του πολέμου στις 2 Νοεμβρίου 1940 ο Σταύρος έπεσε ηρωικά μαχόμενος στη θέση Κάτω Σούδενα στην περιοχή του Καλπακίου. Το όνομα Καλπάκι έχει συνδεθεί με τις πρώτες μάχες του ελληνικού στρατού. Στην περιοχή αυτή οι Έλληνες κατόρθωσαν ν' ανακόψουν την προέλαση των Ιταλών. Ο Σταύρος έχει και έναν γιό τον Γιάννη Τσίμα, σήμερα πρόεδρος της κοινότητας.

2. Α θ α ν ά σ ι ο ς Α θ α ν α σ ό π ο υ λ ο ς του Χαραλάμπου και της Ευθαλίας (το γένος Ζγολόμη). Ο Θανάσης γεννήθηκε στη Οξυά το 1923. Ο Θανάσης Αθανασόπουλος έχασε τη ζωή του το 1948 στον εμφύλιο πόλεμο. Ο Θανάσης, ήτανε τίμιο, παλικάρι, διαλεχτός και ντόπρος άνθρωπος. Είναι τρισσέγγονο του Λαζάρου Αθανασόπουλου, τον οποίο όπως είπαμε τον σκότωσαν οι Τούρκοι περίπου το 1880 - 1885.

Όπως γνωρίζουμε ο Ελληνοϊταλικός πόλεμος τελείωσε με νίκη του Ελληνικού λαού μέσα στην Αλβανία. Όμως ο ελληνικός στρατός ήτανε υποχρεωμένος να υποχωρήσει. Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι η υποχώρηση αυτή ήτανε για τους Έλληνες η πιο οδυνηρή πράξη που μπορεί να φυλάξει μοίρα σε νικητή στρατό.

Ο Μουσολίνι αφού γνώρισε τη μεγαλύτερη ήττα της Ιταλικής ιστορίας αναγκάστηκε χωρίς ντροπή να ζητήσει τη βοήθεια του συνεταιρίου του για να γονατίσουν οι δυο μαζί ένα λαό άπειρες φορές μικρότερο. Όμως η Ελλάδα στάθηκε επίσης όρθια ενάντια και στην νέα βία. Τη στιγμή που ίσα ίσα όλα τα κράτη της Ευρώπης (πλην της Σοβ. Ένωσης) προσκυνούσαν τρομαγμένα τη δύναμη του Γερμανο-Ιταλικού φασισμού.

Τώρα θα δούμε πιά ήτανε η κατάσταση στο χωριό τον καιρό της κατοχής, το Φθινόπωρο του 1941 όλοι οι άντρες που ήτανε στρατιώτες μετά την υποχώρηση βρέθηκαν στο χωριό. Το χωριό την περίοδο αυτή ήταν γεμάτο από κόσμο, κι από προβλήματα, και δυσκολίες. Γιατί σχεδόν από όλα τα σπίτια έλειπε το ψωμί. Ήταν καιρός που έπρεπε όχι μόνο να έχουν σπείρει τα χωράφια αλλά και να αγοράσουν σιτάρι για το Χειμώνα. Αλλά έμπαινε το ερώτημα με τι λεφτά; Η δραχμή είχε χάσει την αξία της. Τα χρήματα της Κατοχής κανένας έμπορος δεν τα έπερνε. Έτσι δημιουργήθηκε η ανάγκη της ανταλλαγής είδος με είδος. Τότε άρχισαν οι χωριανοί μας (κάθε ηλικία) με τα ζώα ή φορτωμένοι με λάδι, αλάτι, σαπούνι (από Παραμυθιά Γουμενίτσα) να πηγαίνουν στα χωριά της δυτικής Μακεδονίας που ήτανε ξεκομμένα από τα

κέντρα εφοδιασμού και να τα ανταλλάσουν με καλαμπόκι, το οποίο έπρεπε να το φέρουν πχ από την Καστοριά φορτωμένοι στο χωριό. Εδώ θα φέρουμε ένα παράδειγμα ανταλλαγής είδος με είδος για να δει ο αναγνώστης το βάθος της μαρτυρικής ζωής των συγχωριανών μας, εκείνα τα δύσκολα χρόνια. Έτσι η ανταλλαγή αρχικά γινότανε μία οκά αλάτι τέσσερις οκάδες καλαμπόκι, μετά έγινε μία αλάτι δύο καλαμπόκι. Αυτό το μαρτύριο σύρε έλα φορτωμένος διαρκούσε 4-5 μερόνυχτα, σε όλη σχεδόν τη διάρκεια της Κατοχής.

Επίσης στα δύσκολα χρόνια της Κατοχής (πολυμελής οικογένειες) αναγκάζονταν με σπαραγμένη την καρδιά να βγάζουν από το κατώι (σταύλο) τα γιδοπρόβατα και να τα πουλάνε για λίγο καλαμπόκι, λίγα φασόλια κλπ. Και αυτό το κάνανε για να μην πεθάνουν τα παιδιά από την πείνα. Και πραγματικά όλες οι οικογένειες του χωριού δεν άφησαν τα παιδιά τους να πεινάσουν και να δυστυχήσουν. Αυτό το γεγονός το έχουμε τονίσει πολλές φορές. Ακόμα πρέπει να τονίσουμε ότι την περίοδο αυτή ταυτόχρονα με τα χωριά της δυτικής Μακεδονίας οι χωριανοί μας άρχισαν να πηγαίνουν λάδι, ρούχα και σε διάφορες πόλεις (Κορυτσά, Αρσέκα) της Αλβανίας. Πράγματι οι γείτονές μας Αλβανοί, στάθηκαν πολύ κοντά σ' εκείνες τις δύσκολες μέρες. Μας βοηθούσαν με ότι μπορούσαν. Συνάμα οι Αλβανοί (που οι ίδιοι ήτανε θύματα της Ιταλικής Κατοχής), γνώριζαν τις περήφανες νίκες του Ελληνικού στρατού ενάντια στους Ιταλούς επιδρομείς, που ήτανε κοινός εχθρός του Ελληνικού και Αλβανικού λαού.

Τα ταξίδια των χωριανών μας στην Αλβανία, φυσικά γινότανε παράνομα. Συνήθως έμπαιναν από κάποιο βουνό χαράδρα κλπ. Αυτό το πράγμα οι Ιταλικές αρχές δεν το έβλεπαν με καλό μάτι. Γι αυτό τακτικά οι Ιταλοί άμα εύρισκαν φυλάκιζαν (προσωρινά) Έλληνες που κυκλοφορούσαν παράνομα στην Αλβανία. Ένας άλλος επίσης κίνδυνος για τους χωριανούς μας στην Αλβανία ήτανε οι διάφοροι κλέφτες, άρπαγες που έπερναν από τους δυστυχημένους συμπατριώτες μας το ψωμί, το λάδι κλπ. Τέτοιο θύμα περιστατικού έπεσε και ο συγχωριανός μας Στέφανος Βαδάσης, στο χωριό Γραμουστά όπου του πήραν ότι έφερνε από την Αλβανία για τα παιδιά του. Λένε ότι ο μακαρίτης πλέον ήρθε στο χωριό με άδεια τα χέρια κλαίγοντας από την στεναχώρια του.

Την ίδια εποχή (στην κατοχή δηλαδή) οι Ιταλο-γερμανικές αρχές στην περιοχή μας έψαχναν να βρουν στηρίγματα, συνεργάτες-καταδότες κλπ. Δεν ξέρουμε για άλλα χωριά, όμως στο δικό μας χωριό τέτοιου είδους προτάσεις δεν καρποφόρησαν. Οι χωριανοί μας βλέποντας τους Ιταλούς σαν κατακτητές προτίμησαν να πολεμάνε τον εχθρό, μαζί και τη φτώχεια, την πείνα, παρά να συνεργαστούν με τους Ιταλούς. Όμως παρ' αυτά και από το χωριό μας δεν έλειψαν μερικοί μικρο-εκβιασμοί και απειλές σε βάρος μερικών χωριανών των οποίων αφαιρέθηκαν πολύτιμα αντικείμενα, τρόφιμα και άλλα πολλά πράγματα.

Εδώ γεννιέται το ερώτημα. Ποιό ήταν το φρόνημα των κατοίκων του χωριού μας; Η αλληλεγγύη και το υψηλό ηθικό ανάμεσα στους χωριανούς ήταν το βασικό φρόνημα. Αξίζει να σημειώσουμε πως αν ένα σπίτι είχε λίγο αλεύρι με μεγάλη ευχαρίστηση το μοίραζε σ' άλλες οικογένειες. Εδώ νομίζω βρίσκεται και το βαθύτερο νόημα που είχανε δώσει στη ζωή στα χρόνια εκείνα οι χωριανοί μας. Γι' αυτό αντέξανε, τα βγάλανε πέρα και ζήσανε και πολεμήσανε τον κατακτητή μ' όλη τους την δύναμη. Αυτή είναι η μία όψη του νομίσματος που λεγότανε τότε κατοχή ή Έθνική Αντίσταση.

Είναι καιρός τώρα να δούμε και την άλλη πλευρά του νομίσματος. Τα πάθη, τον αγώνα τις θυσίες των χωριανών μας ενάντια στο Φασισμό.

Στα δύσκολα χρόνια του 1941 - 1944 οι συγχωριανοί μας, όπως όλοι οι Έλληνες δεν είχαν άλλη σκέψη, άλλο σκοπό στη ζωή τους παρά μόνο να συμβάλλουν στο τσάκισμα του φασισμού. Στα μαύρα χρόνια της κατοχής εκδηλώθηκαν τα καλύτερα χαρακτηριστικά των συγχωριανών μας.

Κανένας Οξυώτης μικρός και μεγάλος δεν έμεινε αργός με σταυρωμένα τα χέρια. Σχεδόν όλο το χωριό έδωσε τα πάντα για τη λευτεριά του τόπου μας. Οι μεγαλύτεροι εντάχθηκαν στις γραμμές του ΕΑΜ. Στον ΕΛΑΣ μόνιμο με συναίσθηση ευθύνης υπηρετούν 17 συγχωριανοί μας. Και στην ΕΠΟΝ όλοι οι νέοι από 17 χρονών. Αυτοί οι μικροί Επονίτες, τα αγόρια και τα κοριτσόπουλα στα χρόνια της Γερμανικής σκλαβιάς περνούσαν άφοβα χιονισμένες ερημιές, βουνά και γκρεμούρια να να φέρουν λόγου χάρη την είδηση ή το σημείωμα από χωριό σε χωριό και από οργάνωση σε οργάνωση. Να σημειωθεί εδώ ότι η οργάνωση του ΕΑΜ στο χωριό δεν ήτανε ακέφαλη. Πολιτικός υπεύθυνος της οργάνωσης ήτανε ο Β. Χ. Παπαχρήστος, στρατιωτικός υπεύθυνος ο Ηλίας Κ. Κυπαρίσσης και στέλεχος ο Θ. Β. Πορφύρης. Επίσης η οργάνωση του ΕΑΜ στο χωριό είχε και δικαστικό υπεύθυνο με λαϊκό δικαστήριο λαϊκή αυτοδιοίκηση. Πρόεδρος του λαϊκού δικαστηρίου ήτανε ο σημαντικώτης μας Μήτσος Βαδάσης.

Σκοπός όλης της παραπάνω εξιστόρησης για την γνήσια προσφορά των Οξυωτών στους Εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες της πατρίδας είναι:

- 1) να δεί και να νοιώσει ο κάθε συγχωριανός μας σημερινός και αυριανός με τι τίμημα, κέρδισαν παρόντες και απόντες τον τίτλο του αγωνιστή και μαχητή της Εθνικής ανεξαρτησίας και κοινωνικής λευτεριάς και προόδου.
- 2) Για να αντλούμε δύναμη, εθνικό φρόνημα και θάρρος από τις ηρωικές πράξεις των συγχωριανών μας για την πατρίδα.
- 3) Να μαθαίνουμε την αλήθεια, την ιστορία της πατρίδας μας, όπως είναι παλιά και πρόσφατη, όλες τις σελίδες της, ακόμη και τις πιο μελανές αλλά και τις λαμπρές.

Αν αγαπητέ αναγνώστη, κοιτάξουμε γύρω μας και μετρήσουμε τις άδειες θέσεις ως την απελευθέρωση, και από την απελευθέρωση ως σήμερα, θα

δούμε πως λείψανε πολλοί Οξυώτες, πως είναι πολύ ακριβά πληρωμένη η Ελευθερία μας.

Επίσης αν κοιτάξουμε γύρω θα δούμε ακόμη τι μεγάλο κακό είναι ο Εθνικός διχασμός. Ας ψάξουμε ο καθένας μας να ξαναβρούμε το καλλίτερο κομμάτι του εαυτού μας.

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ

Οκτώμβρης 1944. Ήρθε η χιλιάκριβη λευτεριά. Οι ξένοι κατακτητές κυνηγημένοι από τους λαούς της Ευρώπης, ιδιαίτερα από το σοβιετικό στρατό, αναγκάστηκαν να φύγουν απ' την πατρική μας γή. Το χωριό μας, όπως και τ' άλλα χωριά της Κόνιτσας ήτανε κυριολεκτικά ρημαγμένο και οι χωριανοί μας, κατακουρασμένοι, ταλαιπωρημένοι αλλά με αίσθημα ενθικής περηφάνειας για το καθήκον τους απέναντι στην πατρίδα. Όπως ήδη έχουμε γράψει απ' το χωριό μας 17 απ' τα παιδιά του ήταν στο ΕΛΑΣ. Οι υπόλοιποι ήταν εφεδροελασίτες. Την περίοδο αυτή το χωριό μονιασμένο προσπαθεί να χτίσει τη ζωή του, να εξασφαλίσει τουλάχιστον το ψωμί για την οικογένειά του.

Η καλλιέργεια του βουνού δυναμώνει και όλοι πέφτουν με τα μούτρα για να τσαπίσουν όλες τις άκρες και τις πλαγιές στο βουνό, γιατί η αποδοτικότητα του είναι πολύ ικανοποιητική.

Μπαίνουμε στο 1945. Σχεδόν σ' όλη την Ελλάδα επικρατεί ένα οξυμένο πολιτικό κλίμα, φορτωμένο με συλλήψεις, τρομοκρατία δολοφονίες κλπ. Αυτό το κλίμα έστω και αδύνατο μεταφέρεται και στο χωριό μας. Παρά το ότι στο χωριό γινότανε μια πατριωτική προσπάθεια ενότητας και συμφιλίωσης, μεταξύ των κατοίκων του. Μια καταραμένη μέρα στις 22 Ιούνη 1945, δυνάμεις της αθωκοφυλακής δολοφονούν, στην πλατεία του χωριού τρία παιδιά. Το αίμα των αθώων παιδιών έβαψε το σοκκάκι της Γαλάνως.

Αγαπητέ αναγνώστη είναι δύσκολο να βρεις λέξεις που ν' εκφράζουν την θλίψη που κυρίευσε τους χωριανούς κείνο το βράδυ, όταν απρόοπτα βρεθήκανε μπροστά σε μία απίστευτη, τραγική θα λέγαμε κατάσταση. Όλοι νοιώσαμε μαζί με τις οικογένειες των θυμάτων λύπη, που έσφιγγε την καρδιά μας. Τρεις νεκροί, τρεις νεκροί, τι άλλο να προσθέσουμε.

Εδώ θεωρούμε υποχρέωση ν' αναφέρουμε τ' ονόματα των παιδιών σαν ελάχιστο φόρο τιμής.

1. Ευριπίδης Παπαχρήστος του Γρηγορίου και της Ελένης (1927 - 1945).
2. Δημήτριος Παπαχρήστος του Ιωάννη και της Ειρήνης (1932 - 1945).
3. Νικόλαος Πορφύρης του Δημοσθένη και της Δημητρούλας (1938 - 1945).

Δυστυχώς άλλα βιογραφικά στοιχεία δεν έχουμε, παρά το ότι ο χαμός των παιδιών έγινε στα δικά μας χρόνια. Ήτανε παιδιά της ηλικίας μας.

Για την δολοφονία αυτή κανένας, μα κανένας απ' τους χωριανούς μας δεν φέρνει ούτε την παραμικρή ευθύνη. Υπεύθυνοι είναι αυτοί που καλλιεργούσαν συστηματικά την εμφύλια σύρραξη, και ιδιαίτερα οι Άγγλοι. Η δολοφονία των παιδιών ήτανε αρκετή για μια ανασφάλεια και ένα κακό σημάδι για το τι θα ακολουθούσε.

Έτσι οι χωριανοί μας με την κακή προαίσθηση ότι θα ακολουθήσουν άσχημες μέρες άρχισαν σιγά - σιγά να φεύγουν από το χωριό για τις πόλεις. Καινούργιο σημάδι για το τι μας περίμενε, ήταν το γεγονός ότι στις 16 Σεπτέμβρη 1946 αντάρτικες ομάδες, χτυπούν το σταθμό χωροφυλακής Πυρσόγιαννης. Απελευθερώνουν πάνω από 50 πολιτικούς κρατούμενους ανάμεσά τους και δύο συμπατριώτες μας. Κάτω από δύσκολες μέρες φτάσαμε στην 1η Δεκέμβρη 1946 στο όργιο που ονομάστηκε «Δημοψήφισμα». Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι χωριανός μας ήταν ο ψηφοφόρος που είχε το θάρρος να διαμαρτυρηθεί ότι από τις κάλπες έλειπαν τα ψηφοδέλτια για τη δημοκρατία που είχαν ρίξει οι Οξυώτες. Και αυτός ο χωριανός μας ήταν ο Γιάννης Ζούνης. Το αναφέρω αυτό το γεγονός για να δείξω τα δημοκρατικά αισθήματα που είχαν στην πλειοψηφία τους οι χωριανοί μας Αυτή η ενέργεια του Γιάννη Ζούνη ήτανε αρκετή να δυναμώσει το μίσος της χωροφυλακής απέναντι στην Οξυά.

Όλα αυτά τα παραπάνω γεγονότα δείχνουν ότι και ουσιαστικά για το χωριό μας άρχισε ο εμφύλιος πόλεμος, που επιτάχυνε το άδειασμα του χωριού μας από άντρες, που βρισκόταν ακόμα στο χωριό. Σ' όλο αυτό το διάστημα το χωριό περνάει τραγικές μέρες. Στόχος των δεξιών, οι αριστεροί, στόχος των αριστερών, οι δεξιοί, με αποτέλεσμα στις 16 Μάρτη 1947, οι αριστεροί να βάλουν φωτιά στο σπίτι του προέδρου του χωριού Κοσμά Βαδάση. Φυσικά αυτό το δυσάρεστο γεγονός είχε άσχημες εντυπώσεις στο χωριό. Αν και το μίσος μεγάλωνε όμως οι χωριανοί μας στο σύνολο έδειξαν ψυχραιμία και πατριωτισμό χωρίς να 'χουμε αντίποινα κι ο ένας να προφυλάγει τον άλλον.

Στις 22 του Μάη 1947 οι αντάρτες του ΔΣΕ χτυπούν τα φυλάκια του στρατού στη Βούρμπιανη που τελικά την κατάλαβαν. Τώρα βρισκόμαστε για τα καλά μέσα στον εμφύλιο πόλεμο. Το κύμα βίας των συλλήψεων και των εξοριών μεγαλώνει, μαζί και η επιστράτευση μερικών χωριανών μας από τους αντάρτες τον Απρίλιο του 1947. Το καλοκαίρι του 1947 έγινε, αποκλεισμός της κυκλοφορίας των χωριανών μας. Γιατί στην Αγία Τριάδα είχε εγκατασταθεί τμήμα στρατού με διοικητή το λοχαγό Βήτο. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα η ζωή στο χωριό να πάρει στρατιωτική μορφή με περιορισμούς σβύσιμο των φώτων. Τελικά τον Αύγουστο του 1947 ο λόχος του Βήτου αναγκάζεται να εγκαταλείψει το χωριό, γιατί την εποχή εκείνη ο στρατός εγκατέλειπε

όλον τον χώρο της Πίνδου. Και εδώ δυστυχώς δεν λείπουν τα θύματα. Ο Βασίλης Γ. Παπαχρήστος πέφτει θύμα από τους αντάρτες χωρίς καμία δικαιολογημένη και στοιχειωθετημένη αιτία.

Οι κάτοικοι που είχαν μείνει στο χωριό περνούσαν δύσκολες μέρες, λόγω του αποκλεισμού, γιατί τους λείπαν όλα τα στοιχειώδη και είδη πρώτης ανάγκης: ψωμί, αλάτι, λάδι, ρύζι κλπ. Παρ' όλα αυτά οι χωριανοί δεν έχασαν το κουράγιο τους. Οι υπηρεσίες που προσφέρουν στα τμήματα του ΔΣΕ είναι μεγαλύτερες από τις δυνάμεις τους. Η μάχη για την κατάληψη της Κόνιτσας (25 Δεκέμβρη 1947) από το ΔΣΕ είχε ανεβάσει στο έπακρο την ένταση των προσπαθειών όλων γενικά των κατοίκων των χωριών της επαρχίας.

Όμως η Κόνιτσα δεν καταλήφθηκε από τους αντάρτες. Το ηθικό των χωριών άρχισε να πέφτει και να τραβάει μακριά η μέρα λήξης του εμφυλίου πολέμου. Και πάλι η ζωή με όλες τις δυσκολίες συνεχιζόταν στα χωριά. Αλλά άρχισαν να διαγράφονται στον ορίζοντα την άνοιξη του 1948 πιο δύσκολες μέρες για τους κατοίκους του χωριού και των άλλων χωριών της περιοχής. Γι' αυτό το λόγο η καθοδήγηση του ΔΣΕ μάζεψε τα παιδιά των χωριών εθελοντικά και τα 'στελε στις Λαϊκές χώρες για προστασία και μόρφωση. 60 παιδιά βρέθηκαν στην διασπορά από το χωριό μας. (Απρίλης 1948). Αυτό το γεγονός είχε φυσικά θετικές, αλλά και οδυνηρές συνέπειες. Θετικές είναι ότι τα στα παιδιά αυτά δόθηκε η δυνατότητα να μορφωθούν. Αρνητικές ήταν γιατί με τη διασπορά, δύο παιδιά χάθηκαν και πολλά με το πέρασμα του χρόνου μεγάλωσαν, παντρεύτηκαν και έμειναν για πάντα στις χώρες που τα φιλοξένησαν, με την νοσταλγία πάντα να γυρίζουν στην Πατρίδα. Παράλληλα οι σφοδρές μάχες ανάμεσα στους αντάρτες και του στρατού συνεχιζόταν με μεγάλη ένταση πχ Καμενικ, Κλέφτη, Πουλιάνα κλπ. με αποτέλεσμα οι αντάρτες να αφήσουν όλο το Γράμμο (20 Αυγούστου 1948) και να περάσουν στο Βίτσι (Μακεδονία). Τώρα ο άμαχος πληθυσμός από πολλά χωριά της Κόνιτσας πέρασαν στην Αλβανία πχ οι χωριανοί μας βρίσκονται όλοι συγκεντρωμένοι στη Σκόρδα, μοιράζοντας τη χαρά και τη λύπη μαζί. Από την Αλβανία πολλοί χωριανοί μας βρέθηκαν στην Ουγγαρία, Ρουμανία κλπ. Κάτω από δύσκολες συνθήκες μεταφοράς και ζωής. Αλλά πάντα με τον καύμο να γυρίζουν στην πατρίδα, κοντά στους δικούς τους. Το 1953, ύστερα από 4 χρόνια ζωής στην Λαϊκή Δημοκρατία της Ουγγαρίας σε πολλούς χωριανούς μας δόθηκε η ευκαιρία να ξαναγυρίζουν στο χωριό. Όμως μερικοί συμπατριώτες μας δεν γύρισαν ποτέ στο χωριό, αφήνοντας για πάντα τα κόκκαλά τους μακριά από την Οξυά πχ στην Ουγγαρία. Τώρα, πόσοι είναι η απόσταση από την Οξυά ως τη Βουσαπέστη το ξέρουν πολλοί συγχωριανοί μας ζώντας εκεί σαν πολιτικοί πρόσφυγες. Εκτός από τον Γρηγόρη Παπαχρήστο και το γιό του Αποστόλη που προαναφέραμε πιο πάνω ότι πέθαναν μακριά από την Οξυά. Αναφέρουμε τα ονόματά τους: Ευθαλία Αθανασοπούλου το

γένος Ζγολόμη. Σύζυγος του Χ. Αθανασόπουλου, Αγλαΐα Βενέτη σύζυγος Π. Βενέτη, Μέλπω Ζούνη (το γένος Κυπαρίσση). Η Μέλπω είναι αδελφή του Μενελάου και Χαραλάμπου Κυπαρίσση, Χρήστος Κων/νου Λάζος (1937 - 1968) γιός της Πολυξένης Λάζου Ευδοκία Παπαχρήστου (3 χρόνων πέθανε το 1951). Η Ευδοκία ήτανε θυγατέρα της Αντωνένας Παπαχρήστου. Στασινή Βαδάση του Νίκου και της Θανάσενας, Αντρέγενα Κολέτση, Όλγα Παπαχρήστου σύζυγος του συμπατριώτη μας Απ. Παπαχρήστου. Η Όλγα κατάγεται από το γειτονικό Ασημοχώρι. Τέλος πέθανε έξω και η Καλλιόπη Πορφύρη, μητέρα του Θανάση και Σωκράτη Πορφύρη.

Το 1953 - 1954 δεν επαναπατρίστηκαν όλοι οι χωριανοί μας που βρίσκονται στις λαϊκές χώρες. Μακριά από την πατρίδα έμειναν οι οικογένειες που εθελοντικά είχαν τοποθετηθεί με το αριστερό δημοκρατικό κίνημα, αυτοί που ήτανε ενταγμένοι στις του ΔΣΕ ως το τέλος. Αυτές οι οικογένειες επαναπατρίστηκαν μετά την μεταπολίτευση του 1974. Όσοι επαναπατρίστηκαν βρήκαν ανοιχτές τις αγκαλιές από όλους τους συγχωριανούς, πράγμα που δείχνει κι εδώ τον υψηλό πατριωτισμό που διέκρινε και διακρίνει τους χωριανούς μας και την επιθυμία όλων μας, ο τόπος να μην ξαναδοκιμάσει τέτοιες δύσκολε εποχές. Όμως υπάρχουν χωριανοί μας που παραμένουν ακόμα στην ξενητεία για διάφορους προσωπικούς λόγους με ζωντανή τη λαχτάρα για την πατρική γή.

Μια που μιλάμε για τρίχρονη εμφύλια σύρραξη (1946 - 1949) χρέος μας είναι να αναφέρουμε τ' ονόματα κείνων των συγχωριανών μας που άδικα χάθηκαν στα χρόνια του εμφύλιου πολέμου, χωρίς καμιά πρόθεση να κατηγορήσουμε κανέναν.

Τρεις χωριανοί μας: Γιαννάκης Παπαχρήστος, η Ασπασία Μαργαρίτη και ο Βασίλης Γ. Παπαχρήστος εκτελέστηκαν από τους αντάρτες, χωρίς κανένα απολύτως λόγο. Αυτοί είναι θύματα ανεξήγητης μεσαλοδοξίας.

Επίσης το 1949 στο χωριό Πυρσόγιαννη σκοτώθηκαν από βλήματα πυροβολικού ο Χρήστος Απ. Ζούκης (Παπαζούκας), Αθηνά Ζάρρου (το γένος Παπαχρήστου) (1901 - 1949) και η συμπατριώτισσα μας Σοφία Βαδάση (το γένος Βενέτη) (1914 - 1949).

Αναφέρθηκαν όλα αυτά τα παραπάνω γεγονότα του εμφύλιου πολέμου όπως: αλληλοσκοτωμοί, καταστροφές, εκδικήσεις κι άλλες καταστροφικές πράξεις που σε κάνουν να θλίβεσαι για να βγάλει ο καθένας μας το συμπέρασμα του από τον εμφύλιο πόλεμο.

Τα επίσης τραγικά γεγονότα του εμφύλιου πολέμου είναι ένα μάθημα για τις συνέπειες που έχει κάθε εμφύλιος πόλεμος. Η Εθνική ενότητα, η ομόνοια κι η αγάπη μέσα στο κράτος είναι το πιο πολύτιμο αγαθό, που πρέπει να γίνεται κάθε θυσία να το φυλάτουν. Επίσης αγαπητέ αναγνώστη διαβάζοντας τα παραπάνω για τον εμφύλιο πόλεμο θα λυπηθείς, αλλά θα διδαχθείς πολλά.

Τώρα, λίγα λόγια επίσης για το τι έγινε, πως συνεχίζανε τη ζωή οι χωριανοί μας μετά τον εμφύλιο πόλεμο.

Με το τέλος του εμφυλίου

Όλοι προσπαθούν να ξαναφτιάξουν το νοικοκυριό τους και να συμμαζέψουν τις διασκορπισμένες οικογένειές τους, μια δουλειά που έγινε όχι μόνο με δυσκολίες αλλά και με πολύ πόνο, γιατί αυτοί που γύρισαν στο χωριό βρήκαν ένα χωριό κυριολεκτικά κατεστραμμένο, αλλά και ρημαγμένο. Έλειποαν τα αγαπημένα πρόσωπα του σπιτιού τους, έλειπαν οι συγγενείς έλειπαν οι χωριανοί τους. Παντού έβλεπαν κρεμάδες, πολλές απ' τις οποίες υπάρχουν ακόμη και σήμερα και μας θυμίζουν θλιβερές μέρες της περιόδου του εμφυλίου.

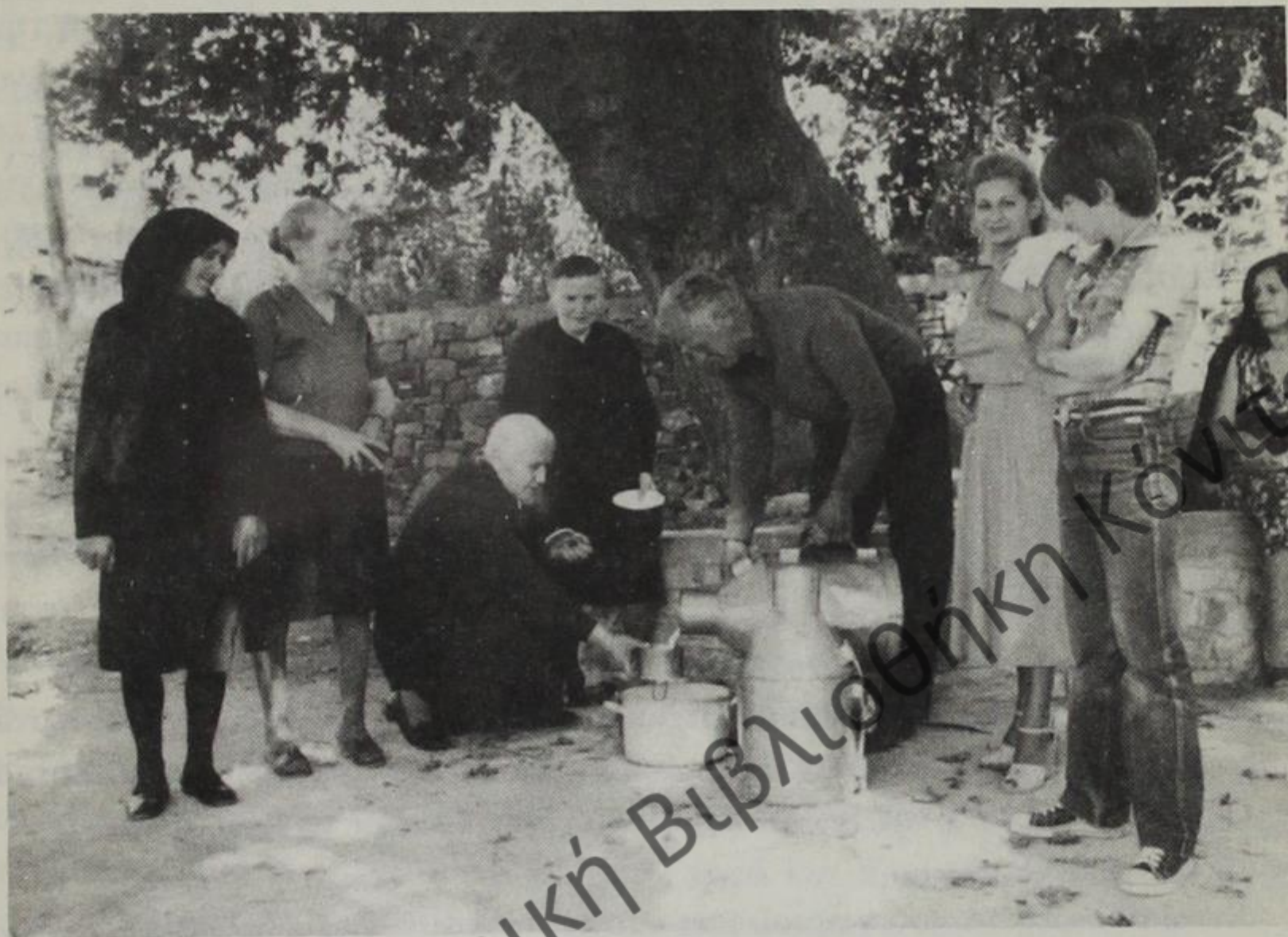
Εκείνο όμως που πρέπει να τονιστεί εδώ, είναι η ομοψυχία που επικράτησε τόσο ανάμεσα σ' εκείνους που βρέθηκαν μακριά απ' την πατρίδα σ' όλες σχεδόν τις σοσιαλιστικές χώρες, όσο και ανάμεσα σε κείνους που ήταν στην Ελλάδα. Όπου κι αν βρίσκονταν ρωτούσαν να μάθουν τι κάνουν οι άλλοι χωριανοί, όπου κι αν βρίσκονταν, κι όλοι ήταν ανημερωμένοι για την τύχη και τη ζωή των συμπατριωτών τους.

Δικαιολογημένα τα θύματα του εμφυλίου να δημιουργούν μίσση για τους αντιπάλους τους, όμως στο χωριό επικράτησε μια ομοψυχία, που αυτή η ομοψυχία τιμάει όλους τους συγχωριανούς μας.

Σιγά - σιγά άρχισαν να χτίζονται τα σπίτια, να μαζεύονται οι χωριανοί, να σπέρνονται οι κήποι και λίγα χωράφια. Με το πέρασμα του χρόνου το χωριό εκσυγχρονίζεται. Φτάνει το ηλεκτρικό φως, τα ψυγεία και αργότερα η τηλεόραση. Αρχίζουν ναρχονται και οι πολιτικοί πρόσφυγες. Η ομοψυχία εκδηλώνεται και σ' αυτούς που τους αγκαλιάζουν με χαρά, συγκίνηση και αγάπη. Έτσι πάλι το χωριό παίρνει ζωή, αλλά οι ανάγκες της ζωής ανάγκασαν πολλούς χωριανούς μας ν' αφήσουν το χωριό και να στήσουν αλλού σπίτι, εκεί που μπορούν να ζήσουν, στην πολυτάραχη ζωή, που περνούμε σήμερα. Το χειμώνα που τα προπολεμικά χρόνια το χωριό έμοιαζε με ένα μελίσσι πολύβοο γιατί, ο κάθε χωριανός όπου κι αν βρίσκονταν φρόντιζε να πάει το χειμώνα στο χωριό να περάσει τις γιορτές κοντά στην οικογένεια του και με όλους τους χωριανούς, τώρα το χωριό το χειμώνα είναι σχεδόν έρημο. Οι λίγοι χωριανοί που μένουν εκεί είναι σχεδόν όλοι ηλικιωμένοι και δύσκολα βλέπει ο ένας τον άλλο. Αυτοί που μπορούν να πάνε το χειμώνα στο χωριό απ' τις πολιτείες, πάνε για λίγες μέρες και γρήγορα φεύγουν γιατί τους αναγκάζουν οι ανάγκες της ζωής να φύγουν. Ευτυχώς που το μοναδικό μέσο επικοινωνίας, το τηλέφωνο, ταχτικά το χρησιμοποιούν σχεδόν όλοι, να μάθουν νέα απ' το χωριό: τι καιρό κάνει εκεί, δηλαδή δεν παύουν να έχουν ψυχική σύνδεση με το χωριό κι ας μην έχουν κανένα δικό τους εκεί.

Το καλοκαίρι η όψη του χωριού αλλάζει. Όσοι έχουν κάποιο δικό τους εκεί, στέλνουν τα παιδιά τους να περάσουν εκεί τις διακοπές και σιγά - σιγά αρχίζουν να πηγαίνουν όλοι στο χωριό και να κάθονται όσο μπορεί ο καθένας ανάλογα με τις ανάγκες και τις δυνατότητες που έχει.

Το γάλα της ημέρας, τώρα από τον κτηνοτρόφο

ΟΙ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Σε κεντρικό σημείο του χωριού, πάνω από το κοινοτικό γραφείο βρίσκεται η κεντρική ενοριακή εκκλησία της Οξυάς «Άγιος Νικόλαος». Στον Άγιο Νικόλαο εκκλησιάζονται οι Οξυώτες. Ο περιβόλος της εκκλησίας χρησιμοποιούνταν σαν νεκροταφείο και κοιμητήριο του χωριού. Μια παράδοση λέει ότι ο Άγιος Νικόλαος κτίστηκε το 1864 με δαπάνες κάποιου Κ. Σελτσιώτη, αλλά άλλη παράδοση λέει ότι το έκτισαν ο Θανάσης Βαδάσης και ο Νικόλαος Ζάρρος κλπ.

Η εκκλησία Άγιος Νικόλαος όπως είναι γραμμένο κτίστηκε τον Ιούλιο του 1857. Είναι το αρχαιότερο από τα χρονολογημένα μνημεία του χωριού. Ο Άγιος Νικόλαος είναι λιθόκτιστος, έχει διαστάσεις 12×10. Το δάπεδο της εκκλησίας είναι στρωμένο με πλάκες. Ο Άγιος Νικόλαος δέχεται εικόνες, δωρεές κλπ. Τέλος είναι ο βουβός μάρτυρας όλων των γεγονότων της Οξυάς.

Η καμπάνα του Αγίου Νικολάου (Αφήγηση Πολυξένης Λάζου)
 «Παλιά το χωριό μας δεν είχε καμπάνα ούτε καμπαναριό. Είχαμε μόνο σήμαντρο, κρεμασμένο στο χαγιάτι του αι-Νικόλα, αυτό που είναι τώρα στην Αγία Παρασκευή. Αργότερα δύο αδέρφια τα παιδιά της Κώσταινας Βαδάση από το σόι των Ανδρωνιάδηδων (Σπανέους) από την Ρουμανία, έστειλαν την καμπάνα που έχουμε η οποία και ζυγίζει εξήντα (60) οκάδες. Στην αρχή την κρέμασαν εκεί που ήταν ο σήμαντρος. Αργότερα το χωριό αποφάσισε να χτίσει το σημερινό καμπαναριό. Σύμφωνα με πληροφορίες το καμπαναριό το έχτισαν οι παρακάτω χωριανοί μας: Νάσος Μπαντάσης (Βαδάσης) πατέρας του Κώστα Βαδάση (Καλαντζή) Δημήτριος Τσίμας (Μητσο-Τίμας), Νικόλαος Ζάρρος (Νικολάζαρος), Χ. Ζάρρος, (Λαμπροζάρρος) και ο Απόστολος Ζούκης (παππούς του Απ. Χ. Ζούκη). Τέλος πρέπει να πούμε ότι στο καμπαναριό είναι γραμμένα τα παρακάτω: «Εν Ιωαννίνοις δια χειρός Ιωάννου και Βασιλείου Γεωργίου Τσαραπλανήτην».

Η καμπάνα μας καλούσε και καλεί και θα καλεί, όλους τους χωριανούς μας με τη μεταλλική φωνής της σε ώρες προσευχής ή σε χαρές ή σε στιργμές πένθους βλιβερές.

Ἅ γ ι ο ς Δ η μ ῆ τ ρ ι ο ς

Ο Ἅγιος Δημήτριος είναι επίσης κεντρική εκκλησία του χωριού. Κατά πληροφορίες ο «Ἅγιος Δημήτριος» είναι και η πιο αρχαιότερη εκκλησία της Οξυάς. Γύρω από τον Ἅγιο Δημήτριο βρίσκονταν το πρώτο-πρώτο νεκροταφείο της Οξυάς.

Στην περιφέρεια του χωριού μας υπάρχουν και άλλες εκκλησίες. Λόγου χάριν ανατολικά του χωριού περίπου 300-500 μέτρα είναι κτισμένη η «Ἅγία Παρασκευή» που πανηγυρίζει στις 26 Ιουλίου. Κατά πληροφορίες την Αγία Παρασκευή την έκτισε ο Λάζος Αθανασόπουλος. Τα αδέρφια Απόστολος και Δημήτριος Ανδρωνιάδης το 1923 ανέλαβαν τη συντήρηση της εκκλησίας. Από την Αγία Παρασκευή, χωματόδρομος πάνω σε μία ωραία κορυφογραμμή οδηγεί στο όμορφο εκκλησάκι Ἅ γ ι ο ς Χ α ρ ᾶ λ α μ π ο ς. Τον Ἅγιο Χαράλαμπο με την μορφή του βρίσκεται σήμερα τον έκτισαν με δαπάνες δικές τους τα αδέρφια Κων/νος και Παναγιώτης Τσίμας.

Από την κορυφογραμμή ο χωματόδρομος συνεχίζεται. Από τον Ἅγιο Χαράλαμπο σε απόσταση λίγων εκατοντάδων μέτρων βρίσκεται ένα γραφικό εκκλησάκι η Ἀ γ ί α Τ ρ ι ᾶ δ α. Η εκκλησία είναι κτισμένη σ' ένα γραφικό τοπίο που φαίνεται εμ μεγαλοπρέπεια απ' όλα τα σημεία του ανοικτού ορίζοντα. Η παλαιά εκκλησία της Αγίας Τριάδας που καταστράφηκε στον εμφύλιο ήτανε περιτριγυρισμένη με πολύ μεγάλες γέρικες βελανιδές, που κόπηκαν για καταφύγια στην περίοδο του εμφυλίου πολέμου. Η Αγία Τριάδα στη σημερινή μορφή κτίστηκε πρόσφατα το 1982 με δαπάνη και προσωπική εργασία των συγχωριανών μας. Εδώ πρέπει να τονίσω ότι όλοι οι χωριανοί μας

έδωσαν το όβολό τους, άλλοι πολλά άλλοι λίγα. Σ' όλους αξίζουν συγχαρητήρια, ιδιαίτερα σε όσους έδωσαν μεγάλα ποσά ή έκαναν μεγάλες υλικές προσφορές ή δούλεψαν αφιλοκερδώς για το κτίσιμο της Αγίας Τριάδας.

Επίσης πολύ όμορφα και γραφικά εκκλησιάκια βρίσκονται και πιο πάνω από το χωριό βορειοανατολικά. Πρώτα-πρώτα είναι ο Άγιος Αθανάσιος ο οποίος επιβλητικά δεσπόζει πάνω από την Οξυά. Ο Άγιος Αθανάσιος όπως και οι άλλες εκκλησίες είναι μικρής χωρητικότητας και παλιός. Τον «Αη-Θανάση» τον έκτισαν οι Οξυώτες Ηλίας Βαδάσης, Αποστόλης Ανδρωνιάδης και Νικόλαος Μπίζος, με δαπάνες του Χρήστου Ανδρωνιάδη (Χρήστος Σπανός). Σήμερα τον Άγιο Αθανάσιο συντηρεί ο ανηψιός του Χρήστου Δημήτρης Ανδρωνιάδης (Τάκης Σπανός).

Συνεχίζοντας τον δρόμο μας προς τ' Αλητόπια και το Βρωμονέρι μέσα σε μια όμορφη πλαγιά με βελανιδιές και άλλη πρασινάδα βρίσκεται το εκκλησάκι Άγιος Γεώργιος. Ο Αη-Γιώργης είναι επίσης μία από τις πιο παλιές εκκλησίες του χωριού. Πριν καταστραφεί η εκκλησία είχε αγιογραφίες στη νότια πλευρά της, που αν συντηρούνταν μέχρι σήμερα θα είχαν μεγάλη αξία. Στην σημερινή του μορφή κτίσθηκε το 1958, είναι μικρών διαστάσεων και μικρής χωρητικότητας. Λένε ότι ο Αη Δημήτρης στις 26 Οκτώμβρη μαζί με τον Αη Γιώργη στις 23 Απριλίου είναι τα δύο συνοράτα του χρόνου. Τέλος αξίζει να πούμε και λίγα λόγια για τον Προφήτη Ηλία της Οξυάς. Ο Αη Λιάς είναι κτισμένος στην κορυφή του ομώνυμου υψώματος, που φημίζεται για τα κρύα νερά και πρασινάδα από έλατα, και πεύκα. Όπως και οι άλλες εκκλησίες ο Αη Λιάς είναι μικρών διαστάσεων και μικρής χωρητικότητας.

Έτσι συνολικά στο χωριό μας έχουμε 8 εκκλησίες και πέντε εικονίσματα: στον Κρέτσο, στα σύνορα Βούρμπιανης, στην Παλιοχέργινα, στην Αγία Παρασκευή, στον Αη Γιώργη και στα σύνορα της Θεοτόκου.

Ας σημειωθεί εδώ και το γεγονός ότι για να κτιστούν όλες αυτές οι εκκλησίες και τα κονίσματα, φαίνεται ότι οι Οξυώτες ήταν και είναι άνθρωποι θεοσεβούμενοι. Όλες οι εκκλησίες κατά πληροφορίες έχουν κτιστεί το 19ο αιώνα.

Ιερείς

Πνευματικοί αρχηγοί του χωριού μας σε παλαιότερη εποχή και σήμερα ήτανε κατά περιόδους οι παρακάτω συγχωριανοί μας:

Πρώτα-πρώτα πρέπει ν' αναφέρουμε τ' όνομα του συγχωριανού μας Σεβασμιότατου Μητροπολίτη Θηβών και Λειβαδιάς Νικόδημο (Γκρεκό).

Στη συνέχεια Ιερείς του χωριού μας ήτανε οι παρακάτω:

1. Αποστόλος Γρεκός Όταν έγινε παπάς ονομάστηκε Παπαποστόλης. Είχε δύο γιούς το Γιάννη και το Γιώργο.

2. Γ ι ά ν ν η ς Γ ρ ε κ ό ς. Όταν έγινε παπάς ονομάσθηκε Παπαγιάννης. Ο δε Γιώργος Γρεκός έφυγε από το χωριό στην Αθήνα. Από τον Γιώργο Γρεκό προέρχονται οι σημερινοί Γρεκοί: Νικόδημος Μητροπολίτης, και ο Λευτέρης Γρεκός. Όπως βλέπουμε το επάγγελμα του ιερέα στην οικογένεια των Γρεκών συνεχίστηκε για πολλά χρόνια. Ο Παπαγιάννης ήτανε παππούς του Δ. Παπαγιάννη.

3. Θ ω μ ά ς Α ν δ ρ ο ν ι ά δ η ς (ή Παπαθωμάς). Ο Παπαθωμάς ήτανε πατέρας του Ηλία Ανδρονιάδη. Ο Παπαθωμάς κατά πληροφορίες που έχουμε δεν λειτούργησε καμμία φορά στην Οξυά. Ο Παπαθωμάς πέθανε μακριά από την Οξυά στο Χαρτούμ του Σουδάν το 1917. Άλλη πληροφορία μας λέει ότι ο Παπαθωμάς πέθανε στην Αίγυπτο το 1920.

4. Χ ρ ή σ τ ο ς Α ν τ ω ν ι ά δ η ς (Παπαχρήστος). Ο Παπαχρήστος πέθανε στην Οξυά το 1936. Ο Παπαχρήστος ήτανε πατέρας του Πέτρου Αντωνιάδη. Τέλος από τις κουβέντες που κάναμε στο χωριό πολλοί μας είπανε ότι ο Παπαχρήστος ήτανε από τους λίγους ιερωμένους και εκτιμώνταν πολύ στο χωριό και στα γύρω χωριά της Κονίτσης.

5. Χ ρ ή σ τ ο ς Ζ ο ύ κ η ς του Αποστόλη και της Ελένης γεννήθηκε το 1892 και πέθανε το 1949. Ο Παπαζούκας στην αρχή της λειτουργικής του σταδιοδρομίας ιερούργησε στο χωριό Κλεδουναουστά - Κονίτσης (1933-1936). Στην Οξυά ο Παπαζούκας ιερούργησε στα χρόνια 1936-1949.

6. Φ ώ τ ι ο ς Α ν τ ω ν ι ά δ η ς του Αντωνίου. Γεννήθηκε στην Οξυά το 1912. Ο Παπαφώτης σπούδασε στη Σχολή Βέλλα Ιωαννίων. Το 1952 έγινε ιερέας ο Παπαφώτης από το 1953 ιερούργει στην Οξυά και σ' άλλα χωριά της γύρω περιοχής.

7. Δ η μ ή τ ρ ι ο ς Μ α ρ γ α ρ ί τ η ς του Χρήστου και της Ασπασίας. Γεννήθηκε στην Οξυά το 1920. Ο Παπαμήτσος επίσης τελείωσε το εκκλησιαστικό φροντιστήριο στη σχολή Βέλλα Ιωαννίνων το 1952. Από το 1953 ο ιερέας Παπαμήτσος ιερούργει στο χωριό Βούρμπιανη Κονίτσης Ηπείρου.

Πρόεδροι

Στην Κοινότητα Οξυάς έχουν προεδρεύσει κατά καιρούς πολλοί συγχωριανοί μας. Θα προσπαθήσουμε να τους αναφέρουμε όλους σ' ένα ιστορικό σχήμα. Φυσικά όσο είναι δυνατό. Σύμφωνα με τα στοιχεία και τις πληροφορίες που έχουμε πρώτος πρόεδρος επί Τουρκοκρατίας (Μουχτάρ) ήτανε ο Δ η μ ή τ ρ ι ο ς Μ α ρ γ α ρ ί τ η ς (πατέρας του Χρήστου Μαργαρίτη). Ο Μαργαρίτης ήτανε πρόεδρος γύρω στο 1888-1890. Ο πρώτος Πρόεδρος Δ. Μαργαρίτης πέθανε στην Οξυά το 1917. Επίσης επί Τουρκοκρατίας διετέλεσε πρόεδρος της κοινότητας Οξυάς και Α θ α ν ά σ ι ο ς Ζ ο ύ κ η ς του Γεωργίου και της Θεοδώρας. Ο Α. Ζούκης πέθανε το 1913. Ο

Αθανάσιος Ζούκης ήτανε πατέρας του Ανασ. Ζούκη. Γνωρίζουμε επίσης ότι πρόεδροι της κοινότητάς μας διετέλεσαν και οι παρακάτω συμπατριώτες μας:

1. Νικόλαος Βαδάσης Ο Νικόλαος ήτανε πατέρας του Κοσμά Βαδάση.
2. Χαραλάμπος Τσίμας του Νικολάου (1860-1925).
3. Βασίλειος Ζούκης του Γεωργίου (1880-1935). Ο Βασιλακζούκας όπως λέγανε τ' όνομά του στην τρεχάμενη λαλιά μας. Ο Β. Ζούκης ήτανε πατέρας του Τάκη και Στέφανου Ζούκα.
4. Αντώνιος Βενέτης του Γεωργίου (πατέρας του Π. Βενέτη).
5. Μαργαρίτης Βενέτης. Πέθανε στην Οξυά το 1930.
6. Απόστολος Κυπαρίσσης. Πέθανε στην Οξυά το 1932. Ο Απόστολος Κυπαρίσσης ήτανε πατέρας του Μήτσου Κυπαρίσση.
7. Ηλίας Τσίμας του Χαραλάμπους (1890-1948).
8. Δημήτριος Β. Ζούκης με αντιπρόεδρο τον Αντώνη Γκουντή (1886-1946).
9. Κοσμάς Βαδάσης του Νικολάου και της Ευδοκίας. Γεννήθηκε στην Οξυά το 1902 και πέθανε στην Κόνιτσα το 1968.
10. Χρήστος Μαργαρίτης του Δημητρίου (1881-1980).
11. Αναστ. Ζούκης
12. Αντώνιος Κυπαρίσσης
13. Πασχάλης Βαδάσης
14. Γεώργιος Πρίτσης
15. Πολύκαρπος Κυπαρίσσης.

Σήμερα που γράφεται το βιβλίο, πρόεδρος της κοινότητας Οξυάς είναι ο Ιωάννης Τσίμας του Σταύρου που εκλέγεται για δεύτερη φορά κατά σειρά.

ΤΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Λίγα λόγια για το νεκροταφείο. Πάντα κατά πληροφορίες το σημερινό είναι το τρίτο κατά σειρά. Το πρώτο ήτανε στον περίγυρο του Αγίου Δημητρίου, και το δεύτερο στον Άγιο Νικόλαο. Το σημερινό νεκροταφείο που έγινε το 1911, βρίσκεται ανατολικά του χωριού σε απόσταση 200-300 μέτρα.

Πρώτος νεκρός που ενταφιάστηκε στο νέο νεκροταφείο ήτανε ο Τρύφωνας Κυπαρίσσης (γιός του Γεωργίου Κυπαρίσση ή Γιώργου Τζούλλα).

Δεύτερος νεκρός ήτανε το 1912 η Αθηνά του Λάμπρου Βαδάση. (Η Αθηνά Βαδάση ήτανε αδελφή του Λάμπρου Αθανασόπουλου).

Τρίτος νεκρός το 1913 ήτανε ο πατέρας του Αναστασίου Ζούκη, Αθανάσιος Ζούκης (1883-1913).

Τέλος το κοιμητήριο που υπάρχει σήμερα έγινε με δαπάνες του Απόστολου Βενέτη.

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ ΟΞΥΑΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ «Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ»

Όπως ήδη έχουμε γράψει πιο πάνω πολλοί συγχωριανοί μας μη βρίσκοντας δουλειά στην Τουρκοκρατούμενη ορεινή και άγονη Ήπειρο και γενικά στον Ελλαδικό χώρο ήτανε υποχρεωμένοι να φύγουν προς όλα τα σημεία του ορίζοντα αναζητώντας δουλειά.

Έτσι μιιά ομάδα Σελτσιώτες ψάχνοντας για το μεροκάματο βρέθηκε κάποια μέρα στην Αφρική και συγκεκριμένα στο Χαρτούμ του σημερινού Σουδάν. Είναι αυτονόητο ότι οι σκληρές συνθήκες εργασίας στην ξενιτειά, η άσβεστη φλόγα και η αγάπη για την πατρίδα και τέλος η προοδευτικότητα που διέκρινε του Σελτσιώτες, ήτανε η αιτία για δημιουργία στο Χαρτούμ μια γερή εταιρεία. Αργότερα η εταιρεία αυτή κατόρθωσε να γίνει η βάση για την δημιουργία συλλόγου με την επωνυμία «Φυλεκπαιδευτική Αδελφότης Σέλτσης της Ηπείρου ο Άγιος Νικόλαος» το 1907. Κύριος σκοπός της Αδελφότητος ήτανε πρώτα η συσπείρωση των ξενητεμένων συγχωριανών μας και δεύτερος σκοπός ήτανε η ενίσχυση του χωριού ο' ότι είχε ανάγκη. κλπ.

Η Ίδρυση της φιλεκπαιδευτικής Αδελφότητος Σέλτσης χαιρετίσθηκε με ενθουσιασμό από όλους τους συγχωριανούς μας. Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχουμε πρέπει να τονίσουμε ότι εμπνευστής της ιδέας για την ίδρυση της Φιλεκπαιδευτικής Αδελφότητος ήταν ο Βασίλης Πορφύρης του Δημητρίου και πολλοί άλλοι.

Από αφηγήσεις Οξυωτών μαθαίνουμε ότι στο Χαρτούμ βρισκότανε ολόκληρες οικογένειες λόγω χάριν: Τα τέσσερα αδέρφια Βαδάσης, Πέτρος, Αθανάσιος, Αντώνιος και Ηλίας. Τα πρώτα εξαδέλφια Νικόλαος και Αλέξιος Βαδάσης.

Στο σημερινό Χαρτούμ είχε μεταναστεύσει και το Ζαράδικο σόι: Τα αδέρφια Σπύρος και Αριστείδης. Τα εξαδέλφια Νικόλαος και Χαράλαμπος Ζάρρος. Στο Χαρτούμ ήτανε και το Πορφυέϊκο σόι: Νικόλαος Πορφύρης, Βασίλης Πορφύρης, Χρήστος και Ανδρέας Πορφύρης. Στο Χαρτούμ ήτανε και το Χαρισέϊκο σόι: Χρήστος Χαρίσης, Νικόλαος Χαρίσης, Χαρίκλεια Χαρίση. Καθώς και τα αδέρφια Παπαχρήστου Χαράλαμπος και Χρήστος. Να τι μας γράφει ο Γεώργιος Κυπαρίσσης του Δημητρίου για την δραστηριότητα των Σελτσιωτών στο Χαρτούμ:

«Η αδελφότητα ιδρύθηκε στην ψυχή των Σελτσιωτών στο Χαρτούμ το 1907. Εκεί οι πατεράδες μας μετανάστευσαν και εργάσθηκαν αρκετά χρόνια. Όλοι τους με το ψυχικό συναίσθημα που είχαν, με τον ενδιαφέρον τους προς το χωριό σκεφτήκανε τις ανάγκες της Σέλτσης. Και με το στέρημά τους έφτιαξαν τα παρακάτω έργα στο χωριό. Ξενώνα, το Αμελικό που βρισκότανε στη σημερινή θέση του ηρώου. Έφεραν νερό με σιδηροσωλήνες στο χωριό

και το σπουδαιότερο και ωφελιμότερο έργο ήτανε το χτίσιμο του σχολείου της Οξυάς».

Τον Αύγουστο του 1934 σε γενική συνέλευση των μελών της αδελφότητος έγινε αλλαγή στην επωνυμία της Αδελφότητος από Σέλτση σε Οξυά. Έτσι διάδοχος εκείνης της φιλεκπαιδευτικής εταιρίας είναι ο σημερινός σύνδεσμος της Αδελφότητος Οξυάς «Αγιος Νικόλαος».

Από νομικής πλευράς για την διαδοχή εξεδόθη η υπ' αριθμόν 4216/1934 απόφαση πρωτοδικείου Αθηνών. Εδώ πρέπει να τονίσουμε ότι διοικητικό Συμβούλιο που εξελέγει στην γενική συνέλευση του Συλλόγου το 1934 αποτελούνταν:

1. Γεώργιος Κυπαρίσσης Πρόεδρος
2. Θανάσης Πορφύρης Γραμματέας
3. Απόστολος Α. Βενέτης μέλος του Δ. Σ.
4. Απόστολος Ανδρονιάδης μέλος του Δ. Σ.
5. Θωμάς Α. Βαδάσης μέλος του Δ. Σ.

Από πληροφορίες που έχουμε ο Σύλλογος για αρκετά χρόνια είχε πάψει να λειτουργεί. Το 1960 ύστερα από σοβαρές προσπάθειες και ενέργειες του συγχωριανού μας Βασίλη Ζάρρου αποφασίστηκε η επαναλειτουργία του συλλόγου. Έτσι ο πρώτος καθιερωμένος πατροπαράδοτος χορός του Συλλόγου έγινε με έξοδα του Βασίλη Ζάρρου. Στο χορό του επαναλειτούργημένου συλλόγου παραβρέθηκαν πολλοί σπιπατριώτες μας.

Ο Σύλλογος μας σήμερα αριθμεί 135 περίπου μέλη. Ο Σύλλογός μας έχει αναπτύξει σήμερα από την ίδρυσή του μεγάλη δραστηριότητα. Θα αναφέρουμε εδώ εντελώς χονδρικά μερικά από τα σύγχρονα έργα του συλλόγου.

1. Διάνοιξη Δρόμου ως την Αγία Τριάδα.
2. Διάνοιξη Δρόμου ως τον Αη-λιά.
3. Διάνοιξη Δρόμου στον πάνω Μαχαλά (Από τα Κέδρα ως τα Παπαχρηστάϊκα).
4. Τσιμεντόστρωση πλατείας.
5. Τσιμεντόστρωση κεντρικών δρόμων του χωριού.
6. Επέκταση της «Γεροντικής Γωνιάς» με προσθήκη νέας αίθουσας και αποθήκης.
7. Κατασκευή αίθουσας για εγκατάσταση κοινοτικού τηλεφώνου.
8. Έναρξη κατασκευής κοινοτικών αφοδευτηρίων.
9. Τσιμεντόστρωση διαδρόμου στην είσοδο του Κοινοτικού Γραφείου.
10. Κατασκευή τοίχου (λιθόκτιστου) ως το Αϊ-Δημήτρη και τσιμεντόστρωση του δρόμου προς πέρα Μαχαλά.
11. Κατασκευή τοίχου μεταξύ Κοινοτ. Γραφείου και Αϊ-Νικόλα.
12. Πρόσφερε μεγάλο χρηματικό ποσό για να μεταφερθούν δύο κολώνες ΔΕΗ, που εμποδίζουν την κυκλοφορία μεγάλων οχημάτων μέσα στο χωριό.

Χειμωνιάτικο τοπίο της Οξιάς

13. Πρόσφερε σωλήνες (500 μέτρων περίπου) για την μεταφορά νερού από το Σεπέτο στο χωριό.

14. Αγόρασε υλικά για την περιφραγή της δεξαμενής ύδρευσης στα Συμπήγαδα.

15. Τέλος το λεγόμενο Μπέντ (δρόμος για τον πάνω Μαχαλά).

Αυτά είναι τα πιο σοβαρά έργα που πραγματοποίησε ο Σύλλογος την τελευταία δεκαετία. Και άλλα πολλά έργα μπορεί να κάνει ο Σύλλογος αν υπάρχει ενότητα. Η ενότητα κάνει την Δύναμη. Ο Σύλλογός μας χρειάζεται την ενότητα και αγάπη. Γι' αυτό αδιστακτα πρέπει να του την προσφέρουμε. Ο καθένας μας να συνδράμει χωριστά και όλοι μαζί αντάμα ανάλογα με τις οικονομικές και πνευματικές δυνάμεις σαν θέλουμε να τον καμαρώσουμε και να καυχόμαστε γι' αυτόν.

Ποιοί διετέλεσαν πρόεδροι των εκάστοτε Δ.Σ. του Συλλόγου:

1. Αθανασόπουλος Απ. Κων/νος
2. Μαργαρίτης Δ. Σταύρος
3. Πορφύρης Β. Σωκράτης.
4. Κυπαρίσσης Δ. Γεώργιος.
5. Κυπαρίσσης Α. Παντελής.
6. Ζούκης Χ. Ιωάννης.
7. Ανδρονιάδης Απ. Νικόλαος.
8. Κυπαρίσσης Π. Χαράλαμπος.
9. Παπαχρήστου Γ. Επαμεινώνδας.
10. Μαργαρίτης Ζούκης.

Σήμερα που γράφεται το βιβλίο πρόεδρος του Δ.Σ. είναι ο Αντώνιος Κυπαρίσσης.

ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ ΚΑΙ ΓΕΡΟΝΤΟΤΕΡΟΙ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Γράφοντας για τους ευεργέτες και δωρητές της Οξυάς πρώτα και ιδιαίτερα πρέπει ν' αναφερθούμε στο πρόσωπο ενός μεγάλου και πρώτου ευεργέτη του Γιαννούλη Κουκουμπάνη. Η ψυχή του Κουκουμπάνη ήτανε πλημμυρισμένη από αγάπη προς το χωριό του την Σέλτση. Και την αγάπη την εκδηλώνει με έργα και με πράξεις που τιμούν τους Ηπειρώτες. Ο Γ. Κουκουμπάνης τιμώντας τη γενέτειρά του άφησε ένα κληροδότημα στην Πάτρα.

Ο Παντελής Κυπαρίσσης στο συνοπτικό ημερολόγιο 1972 σχετικά με τον Γιαννούλη Κουκουμπάνη γράφει: «Το Ηπειρώτικό του δαιμόνιο της ευεργεσίας και της οικονομίας ενισχυμένο με τη νοσταλγία του χωριού και της επικείμενης απελευθέρωσής του έκανε να κληροδοτήσει στα παιδιά του σχολείου το σπίτι του που είχε με αιματηρές οικονομίες φτιάξει στην Πάτρα». Πρέπει ακόμα να σημειωθεί ότι την περιουσία του, το στέγημά του ο Γιαν-

νούλης Κουκουμπάνη τ' αφήνει στο σχολείο του χωριού. Αυτή η πράξη αποτελεί απόδειξη ότι ο Κουκουμπάνης αντιλαμβανόταν τι σημασία είχαν τα γράμματα, όχι μόνο για τη μόρφωση, αλλά και για την διατήρηση του Εθνικού πολιτισμού μαζί και συνείδησης των συμπατριωτών μας. Το ότι ο ίδιος ήτανε αγράμματος δεν έχει σημασία. Ο Κουκουμπάνης έβλεπε μοροστά και δεν τον απασχολούσε μόνο το παρόν. Τέτοιοι Άνθρωποι σαν τον Γιαννούλη Κουκουμπάνη πραγματικά τιμούν το χωριό μας.

Βιογραφικά στοιχεία δεν γνωρίζουμε για τον Γιαννούλη Κουκουμπάνη εκτός από το ότι γεννήθηκε στην Οξυά και πέθανε στην Πάτρα το 1893-94. Επίσης ήτανε παντρεμένος με την Χάιδω (το γένος Θεοδώρου) με την οποία απέκτησε δύο γιουούς: τον Αντώνιο Κουκουμπάνη (1876-1935) και τον Νικόλαο Κουκουμπάνη. Ο δε Αντώνιος Κουκουμπάνης ήτανε παντρεμένος με την Ευφροσύνη (το γένος Ανδρονιάδη). Ο Αντώνιος είχε τρία παιδιά τον Παύλο Παπαστεργίου (1905-1936), την Μάρθα (μητέρα του Νώντα Παπαχρήστου, και της Σοφίας Κυπαρίσση) πέθανε το 1923-24, και τέλος την Άννα Ράππου που διαμένει στην Βούρμπιανη κλπ.

Τώρα αξίζει να παρακολουθήσουμε εδώ μερικά αποσπάσματα από την διαθήκη του Γιαννούλη Κουκουμπάνη (αριθ. 45702) που είναι γραμμένη στην Πάτρα στις 25 Απριλίου 1893 ημέρα Κυριακή. Η διαθήκη έγινε ενώπιον του Συμβολαιογράφου Ιωάννη Σταυρόπουλου, μάρτυρες Ε. Λαγγούσης, Λάμπρος Παπασημακόπουλος και Γ. Α. Μπιρσιμετόπουλος: «ότι μείνει από την περιουσία μου, αφού λάβουν τα τέκνα μου να μείνει εις το σχολείον της πατρίδος μου Σέλτσα, το οποίο να διατηρείται εκ των εισοδημάτων της περιουσίας μου η οποία ήθελε μείνει εκ κτημάτων Πατρών και Σέλτσης, χωρίς το σχολείον να δύναται να πουλήσει την περιουσία μου, συνεστώμενη τότε μια επιτροπή εκ των καλλιτέρων του χωριού μου, να εισπράττει τα εισοδήματα ταύτα και να τα δαπανά εις το σχολείον».

Και αλλού: «Η επιτροπή αυτή να σύγκεται από συγγενείς μου από έναν ιερέα. Θέλω η επιτροπή του σχολείου τούτου να κάμει δύο μνημόσυνα ένα δικό μου και ένα των γονέων μου (σελ. 3).

Υπάρχουν και σήμερα Οξυώτες ευεργέτες π.χ.

Ο Απόστολος Βενέτης και η σύζυγός του Ειρήνη. Το ενδιαφέρον και την αγάπη του για το χωριό μας το δείχνουν οι γενναιοδωρίες του Απόστολη για αυτό. Πρέπει ν' αναφέρουμε εδώ το γεγονός ότι τον Απρίλη του 1984 ο Βενέτης Απόστολος και η σύζυγός του Ειρήνη δώρησαν στο χωριό ένα κατάστημα στα Ιωάννινα, οδός Ασωπίου 12, επιφανείας 59,83 μ² και ήδη από την 1.5.1984 ο Σύλλογος εισπράττει μηνιαίο ενοίκιο 7.500 δρχ.

Η Γενική Συνέλευση των μελών του Συλλόγου στις 11.3.1984 αποδέχτηκε με συγκρίνηση και ευγνωμοσύνη τη δωρεά και ανακήρυξε Ευεργέτες

του χωριού μας τον Απόστολο Ανδρέου Βενέτη και την σύζυγό του Ειρήνη. Τέλος, όπως μας είπε και ο πρώην Πρόεδρος του Δ.Σ. του Συλλόγου μας Κων/νος Αθανασόπουλος το νέο περιουσιακό αυτό στοιχείο του Συλλόγου μας μαζί με το γραφείο μας στο Χαλάνδρι, που αγοράσαμε με βάση το κληροδότημα του Γ. Κ ο υ κ ο υ μ π ά ν η αποτελούν τα σπουδαιότερα και σεβαστότερα αποκτήματα του Συλλόγου μας, τα οποία δεν είναι μόνο μεγάλα κεφάλαια, αλλά και πηγές πόρων για χρηματοδότηση των σκοπών και των έργων του χωριού μας.

Γράφοντας για τις προσφορές των Οξυωτών πρέπει να αξίζει να αναφέρουμε ανάμεσα στους δωρητές και το Χ ρ ή σ τ ο Α ν δ ρ ο ν ι ά δ η του Δημητρίου και της Μαρίας, που έδειξε απέραντη αγάπη για την γενέτειρά του Οξυά. Ο Χ. Ανδρωνιάδης γεννήθηκε στην Οξυά το 1883 και πέθανε στην Αμερική. Το 1968 ο Χ. Ανδρωνιάδης έστειλε 3.000 δρχ. για την ύδρευση του χωριού. Επίσης το 1969 έστειλε 2.000 δρχ. για τα έξοδα που δαπάνησε η σχολική επιτροπή για το κληροδότημα Κουκουμπάνη. Πρόεδρος τότε της σχολικής επιτροπής ήταν ο Αντώνιος Γκουντής.

Τέλος, είναι και άλλοι συγχωριανοί μας που κατά καιρούς έχουν προσφέρει αρκετά για την εκπλήρωση των σκοπών του χωριού, για την πρόοδο και την εκπολιτιστική ανάπτυξη της Οξυάς. Λόγου χάρη προσφορά μεγάλης αξίας έχουν κάνει και οι αδελφοί Β α δ ά σ η Θανάσης και Ανδρέας δωρίζοντας 6 εικόνες για την Αγία Τριάδα.

Επίσης εδώ πρέπει ν' αναφέρουμε και τα ονόματα των χωριανών μας Α ν δ ρ έ α Παπαχρήστου και Ν ί κ ο υ Α ν δ ρ ο ν ι ά δ η με δαπάνες των οποίων έγινε η περιφραγή της κεντρικής πλατείας του χωριού.

Είναι φυσικό αγαπητέ αναγνώστη, ότι δεν μπορούμε ν' αναφέρουμε εδώ τ' ονόματα των συγχωριανών μας που αγάπησαν και πρόσφεραν για το χωριό μας. Πρέπει να τονίσουμε ότι μόνο για την κατασκευή της Αγίας Τριάδας συγκέντρωσαν 200.000 δραχμές. Όπως βλέπουμε όχι μόνο οι πρόγονοί μας, αλλά και οι σημερινοί Οξυώτες έχουν πράξη πολλά για τους σκοπούς του χωριού. Όμως έχουμε την γνώμη ότι οι ερχόμενες γενεές των Οξυωτών θα μπορούν και πρέπει να πράξουν περισσότερα για την Οξυά.

Όπως οι σημερινοί Οξυώτες είναι περήφανοι για την καταγωγή τους, έτσι και οι μελλοντικοί Οξυώτες να συνεχίσουν αυτό το περήφανο έθιμο του χωριού μας. Να φανούνε αντάξιοι των προγόνων τους.

Νομίζω ότι πρέπει ν' αναφέρουμε εδώ, και λίγα λόγια για μερικούς γεροντότερους απόντες και παρόντες του χωριού μας, οι οποίοι στη ζωή τους μας άφησαν θάλεγα κάποια εποχή, κάτι το ιδιαίτερο και αν θέλετε κάτι το παράξενο στο πέρασμά τους που τους φέρνει πάντα ζωντανούς στη μνήμη μας, που τους κάνει επίκαιρους σημερινούς. Τα ονόματα τα γράφουμε έτσι όπως τους ήξερε και τους θυμάται το χωριό μας.

1. Γ ι ώ ρ γ ο ς Τ ζ ο ύ λ α ς. Γ. Κυπαρίσσης ο οποίος ιδιαίτερα φρόντιζε το χωριό. Ο Τζούλας πάντα κάτι θα έκανε ή καμιά κουπάνα ξύλινη ή δέντρο θα φύτευε κλπ. Πχ ο πλάτωνας που υπάρχει σήμερα στην Στέλλα τα Σκουτία τον φύτευσε ο Γ. Τζούλας.

2. Ν ι κ ό λ α ο ς Κ υ π α ρ ί σ σ η ς (ή Τσόλα Τζούλας), όπως τον ήξεραν στο χωριό. Έκανε πολλά χρόνια νεροκόπος. Ο Τσόλας έδεινε το νερό με τη σειρά στα σπίτια για να ποτίζουν τους κήπους. Και αν κάποιος χωριανός παραβίαζε τη σειρά ο Τσόλας δεν το είχε σε τίποτα να μπει στον κήπο του παραβάτη και να ξεριζώσει όλα τα ζαρζαβατικά.

3. Η λ ί α ς Α ν δ ρ ω ν ι ά δ η ς του Θωμά (1889-1954) ο οποίος συνδίαζε τον ερχομό στο χωριό από τα ξένα τα Χριστούγεννα ή το Πάσχα, με την παραμονή της γιορτής. Πρώτα χτυπούσε την καμπάνα και μετά πήγαινε στο σπίτι του. Έτσι όλο το χωριό καταλάβαινε από τον τρόπο και από το χρόνο που χτυπούσε η καμπάνα ότι ήρθε ο Ηλίας Ανδρωνιάδης. Και τίποτο δεν το έκανε κανένας άλλος συμπατριώτης μας.

4. Δ η μ ή τ ρ η ς Π α π α χ ρ ή σ τ ο ς, πατέρας του Π. Παπαχρήστου (Καμαρωμένος), ήτανε το παρατσούκλι του. Ήτανε πολύ μερακλής στο πι-οτό, στο γλέντι και φυσικά καλός κεραιστής.

5. Π α ν α γ ι ώ τ η ς Μ π ί ζ ο ς, καππούς του Ανδρέα Μπίζου, επίσης θαυμαζότανε για το ποτό και γι' όλα τα καλά καλαμπούρια του. Να ένα περιστατικό. Ο Π. Μπίζος όταν βρισκόταν στο Χαρτούμ δεν γνώριζε τα ρούχα του. Και έλεγε πχ «θα βάλω κάτι στ' ρούχα» οι άλλοι συγχωριανοί μας το πίστευαν αυτό και έβεναν τα ρούχα τους. Εκείνα που μένανε ήτανε φυσικά του Π. Μπίζου.

6. Β α π α λ ά κ η ς Ζ ο ύ κ α ς φημίζονταν για το καλαμπούρι και τ' ανέκδοτα που έλεγε.

7. Α ρ ι σ τ ε ί δ η ς Ζ ά ρ ρ ο ς. Φημίζεται για την κοινωνικότητά του. Όταν στην Αθήνα ο Αριστείδης έδειχνε συμπάρασταση στους χωριανούς και ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα ανήλικα και ορφανά παιδιά της Οξυάς, που δούλευαν στην Αθήνα. Πχ ο Αρ. Ζάρρος πρωτάτευσε στο μέτρο του δυνατού τα ακόλουθα ορφανά παιδιά: Σωκράτη Πορφύρη, Παναγιώτη Βαδάση, Στυλιανό Γαλάνη, Θανάση Πορφύρη και άλλα.

8. Η λ ί α ς Τ σ ί μ α ς φημίζονταν για το κέφι, τα καλαμπούρια στους γάμους και στις Απόκριες. Επίσης στις Απόκριες ξεχώριζαν για το κέφι και την πρωτοτυπία τους ο Βαγγέλης Βενέτης, Κώτσο Λάζος, Κώτσο Βαδάσης (Καλαντζής) Λάμπρενα Βαδάση, Λίγενα Τσίμα και άλλοι.

Τέλος θα αναρωτηθούν ασφαλώς μερικοί χωριανοί, γιατί μόνο αυτοί άφησαν εποχή και πρωτοτυπία στο χωριό; Βεβαίως όχι. Και δεν μπορεί να είναι μόνο αυτοί, είναι και άλλοι πολλοί, αλλά εμείς δυστυχώς δεν έχουμε στοιχεία που να μαρτυρούν για κάτι το ιδιαίτερο κλπ.

Πριν τελειώσουμε το βιβλίο να πούμε και δύο λόγια για το καφενείο του χωριού μας, σαν τόπο ξεκούρασης. Το καφενείο βρίσκεται στο ισόγειο του παλιού σχολείου. Το καφενείο αυτό συνεχίζει την παράδοση του καφενείου του Ηλία Τσίμα, που είχε εξυπηρετήσει πολλές γενιές. Στο σημερινό καφενείο βρίσκει κανείς εκτός από τα συνηθισμένα και ότι άλλο θέλεις: τρόφιμα, ψιλικά, χαρτικά κλπ. Έτσι το καφενείο διαθέτει λίγα και απ' όλα τα είδη που χρειάζονται στο χωριό.

Αξίζει να βρεθεί κανένας στο καφενείο, ιδιαίτερα το καλοκαίρι, όταν μαζεύονται πολλοί χωριανοί. Εδώ βλέπεις και ακούς κάτι πράγματα που δεν είναι από τα παράξενα του κόσμου. Όποιος από τους χωριανούς έρχεται στο καφενείο καλημερίζει του ανταποδίνουν το χαιρετισμό προσθέτοντας κάτι περιεργα επώνυμα πχ καλώς τον Σβίγκο, καλώς τα Καμάρια, καλώς τον Τζαντίλα, καλώς τον Πρέντζα καλώς τον Καραμάνη, καλώς τον Κουσόρι, τον Μπράτμο. Όλο κάτι τέτοια ακούς στο καφενείο του χωριού μας.

Πανηγύρι στο Αϊλιά

ΔΙΑΦΟΡΑ:

Τοπωνυμίες του χωριού, Λεξιλόγιο του σπιτιού, Τοπικό Γλωσσάριο

Εδώ θεωρούμε σωστό να παραθέσουμε μερικές από τις τοπωνυμίες του χωριού μας. (Οι τοπωνυμίες είναι γραμμένες και σταχυολογημένες από το συμπατριώτη μας μακαρίτη Π.Α.Κυπαρίσση).

Πάνω - κάτω - πέρα μαχαλάς.

Στ' ράχ. Στ' αλών' τσ' Ρήνα 'Τόρω

Στ' Ρούγκιο. Στ' Σωλήνα. Στο λάκκο

Στ' αλών το κοινό. Στ' αλών' το Μητρονασέινο.

Στ' Τζίμινα. Στον Τσάγγαρ'. Στ' μπλατέα.

Στ' αμιλικό. Στο γυφτοκάλβο. Στο Γιντζέ.

Στο τζουμαπναρέικο. Στ' γελαδάρ'.

Στο σιλιο τσ' Γαλάνως. Στο μύλο τσ' Ρίζενας.

Στον Αηνικόλα, στο χαγιατ' στ' γκαμπάνα.

Στον Αηδημήτρ. Στ' ν Αγιά Παρασκευή.

Στα Παπαχρηστέικα. Στο πηγαδούλ'.

Τα Κυπαρσέικα. Τα Γιαννδημητρέικα. Τα Ντωνέικα. Τα Ζαράδικα. Τα Βενε-
τέικα. Τα Μητρονασέικα. Τα Κουκουμπανέικα. Τα Σπανέικα. Τα Ζουμέικα.
Τα Τσιμέικα. Τα Γαλανέικα. Τα Πορφυρέικα. Τα Χαρισέικα. (Τα Γραικιώ-
τ'κα). Τα Κωλ' τσέικα. Τα Μπαντασιάδ'κα. Τα Μαργαριτέικα (Τσατσου-
λέικα). Στα Θανασέικα. Τα Γκουντέικα. Τα Ζαϊρέικα.

Έξω απ' το χωριό

Στα κητώματα, στα σιλιά, στ' αλ' τόπια, στον Κρέτσο, στα Κυρτασάδια,
Στ' μ Μπαλαστάνα, στο κόνσομα, στ' ν Ασπρόπετρα, στ' παλιοχέργινα, στα
γκόνια, στ' αμπέλι αποκείθε, στα παλιοχώραφα, στο κουρί, στο ντιμπλομ-
πόρδο, στ' Μότσιαλ' στα Γραβιάδ'κα, στ' Ντρόσγκα, στσ' Μάρως το πη-
γάδ', στσ' τέλος τα σκουτιά, στ' Βατσινά, στ' ανήλιο, στο προσήλιο, στα
Λαμπρέικα, στο Σέπιτο, στα Βακούφκα, στο μύλο τ' Σγκουλόμ'. Στο βαρκό
με τα σιτ'κα, στα μπιγιάλα, στ' μπάντα, στο σκέμπια. Στα μπιγιάλα, στ'
αλτόπια, στα λειβάδια στο γκόλιο, στα καλύβια, στο νταμπόρ, στα καρούτια,
στα Ρόγγια, στ' ς Βλάχ'ς, στο Βρωμονέρ'. στο σημοπήγαδο, στον πλάτανο,
στα καρούτια, στο πριον', στ' σκιζάρες, στ' Μούκα πέτρα. Στον Αηλιά,
Αγιώργ' Αηθανάσ' Αηδημήτρ', Αηχαράλαμπο, Αητριάδα, στο Φιτόκιτ'κο,
Βουρμπιανιτ'κο, Πυρσογιαννιτ'κο, Τουρνοβιτ'κο, Πλικαδιτ'κο, Λισκατσι-

τ'κο, Σιοναδίτ'κο, Ντεντσιώτ'κο, Λουσιώτ'κο, Ζερματ'νό, Μπλισγιανί-
 τ'κο, Καντσιώτ'κο, Σλατινιότ'κο, Βυσαντσιώτ'κο, Μπουρμπουτσιώτ'κο,
 Μολισ'νο, στο Φουρκιότ'κο, το Κονιτσιώτ'κο, Καστανιάτιτ'κο Στρατσια-
 νιτ'κο. Στο ποτάμ' το τρανό, στ' Μπιστίλιαπ', στο ποταμ' υο Βουρμπιακι-
 τ'κο κλπ.

Λ Ε Ξ Ι Λ Ο Γ Ι Ο Τ Ο Υ Σ Π Ι Τ Ι Ο Υ

Νοντάς - τζάκ' - μάτρα - Κώχ - μάσιας - φκιάρ'

Μοντζάτο - μαγειριό - ντλάπια - καμάρα.

σιντούκ - κασσέλα - μπασούλο - σκαμνί.

εμπατή - αυλόγυρος - κατώι - παχνί.

Τσάρκος - αμπάρ' για τα γεννήματα.

καρδάρια - ντομπολίτσα - ντόμπολος

κορφή - βού'ρο - ξ'νόγαλο - γκίζα - ούρδα

ορός - μαρκάτ' - τυρί καλό - μπάτζιο

μαξούλια - γεννήματ' - βιό

πλαστήρ' π'νακωτή - τιψί - σ'νί - γάστρα

μπόντσα - μπουρέκια - σαραγλιά - πίτες

μπασταρόπ'τες - λαγγίτες - ριχτές

μμαλίγκες - κάσια - τζιουμάκα

μπαλκόν' - κριβάτα - πέταβρα - πλάτα

ρόκα - σφοντίλ' - τσιοκρίκ' - δραχί

λανάρ' - χτέν' - πετρίκια - τ'λοπα

φλόκος - μαλλί - κουβάρ'

φεγγίτ'σ για το δαδί - φκιάρ'ς για τη χόβολ'

μασιάς για να κηφίς τα δαυλιά - πυροστιά

Βιλέντζα - σέλιμα - προσκέφαλο - στρέμα

σιντόν' - σ'πούντα - φλοκάτα - ποδιά - ζούνα

ταμπάκια μά πλατάρια, πόχες με φούντες

ταμπάκια το μαντήλ' - μπόλια

τοπαρία - κεντήδια - ζ'γός - γυνί - θκέντρ' ('Ένα θκέντρ' ήλιος ακόμα - μιά
 οργιά).

Το βείδ'ο γκάρος - δαμάλ' - μοσκίδα - μοσχάρ'

κατσίκ' - βιτούλ' - γίδα - τραί - γκισίμ' - κριάρ'

προβατίνα - σγούρ' - αρνί.

γαλάρια - στείρα - γουμάρ' - μπλάρ' - άλογο

κουτάβ' - κότα - πετ'νος - πετ'ναρ' - π'λακίδα

ζαιρές - καλύβα χλούμ

να το σκίς'ου λίκος - ούρσα να το πατήσ'

αλούπα και κουνάβ' στο κοτέτς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΤΟΠΙΚΟ ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

Α

- Α γ ά ν α τα λεπτά άχυρα, τα αιχμηρά άχυρα του σταχιοϋ.
Α γ ν ά ν τ ι ο το μέρος το οποίο έχει καλή θέα.
Α λ ά κ ε ρ ο ολόκληρο.
Α λ ι χ τ ά ε ι γαυγίζει ο σκύλος.
Α μ π ώ χ ν ω σκουντώ, σπρώχνω.
Α ν τ ρ ι γ ι ά ς Δεκέμβριος ο οποίος έπεται την γιορτή του αγίου Ανδρέα.
Α π ο κ ο ύ μ π ι το μέρος για ανάπαυση, καταφύγιο.
Α χ α μ ν ό ς άπαχος, αδύνατος.
Α χ τ ι εκδίκηση. Να βγάλω το άχτι μου.

Β

- Β α έ ν ι ο κάδος του κρασιού, το βαρέλι.
Β α ῖ ζ ω κλείνω προς το ένα μέρος, όπως βαΐζει το φορτίο του ζώου.
Β α κ ο ύ φ ι η εκκλησιαστική περιουσία.
Β α ρ ι κ ό το λασπώδες μέρος, το υγρό μέρος στο χωριό μας λένο το Βαρικό της Βλαχοπούλας, στ' κάτω Βαρκά κλπ.
Β α ρ ε τ ό ς όχι πρόθυμος επισκέπτης.
Β α τ σ ι ν ι ά τα βατόμουρα, οι μούρες, ο βάτος.
Β ί τ σ α η μικρή ράβδος γίνεται από ιτιά.

Γ

- Γ ι ό μ α το μεσημεριανό φαγητό.
Γ κ α λ ν τ ε ρ ί μ ι το πλακόστρωτο σοκκάκι δρόμος.
Γ ν έ μ α η μάλλινη κλωστή για πλέξιμο.
Γ ρ έ τ ι α η δοκός του σπιτιού.

Δ

- Δ ρ ά χ τ ι ειδικό ξύλο με το οποίο γνέθουν το μαλλί κλπ.
Δ ε ι λ ι ν ό το απόγευμα μετά το μεσημέρι.

Ζ

- Ζ α κ ό ν ι το έθιμο, η συνήθεια.
Ζ β ώ λ ο ς ο όγκος χώματος, μικρός όγκος.
Ζ ε ύ λ α γεωργικό εργαλείο. Τιθέμενο άνωθεν του λαιμού του βοϊδιού.
Ζ μ ά ρ το ζυμαρι, η ζύμη.
Ζ μ ί γ ω ενώνω δύο πράγματα, συνενώνω κλπ πχ λένε έσμιξε το αντρούνο.
Ζ υ γ ο ύ ρ ι το αρνί έως δύο χρονών.

I

Ίσκνα μύκητας των δένδρων ο οποίος βραζόμενος χρησιμεύει με την στουρναρόπετρα για άναμμα φωτιάς, ιδιαίτερα το τσιγάρο.

K

Καζάντιο το χρηματικό κέρδος από εργασία αυτός καζάντησε λένε στο χωριό.

Καϊπι εξαφάνιση.

Καλαμπαλίκι κόσμος πολύς, πλήθος μεγάλο.

Καλούδια δώρα, για παιδιά, φρούτα, γλυκίσματα και άλλα είδη.

Κάμμα μεγάλη ζέστη, ζεστός καιρός.

Κανάτι φύλλο ντουλαπιού και παραθύρου.

Καραούλι σκοπός επιφυλακή.

Καρβέλι στρογγυλό ψωμί. Στο χωριό το ψήνανε στο φούρνο.

Καραβάνα δοχείο φαγητού από χαλκό.

Καταχνιά ομίχλη, η ελαφρή ομίχλη.

Κατώι το υπόγειο του κάθε σπιτιού στο χωριό.

Κελεπούρι το εύρημα το τυχερό.

Γκεσέμι ο μουνουχισμένος τράγος που είναι αρχηγός στο κοπάδι.

Κλεισμάρα καιρικές συνθήκες που ταχτικά κλείνουν τους ανθρώπους στα σπίτια τους.

Κλούβιο το χαλασμένο αυγό.

Κουρί Πυκνό δάσος. Για αυτό το κουρί το λένε έτσι.

Κουτουρού χωρίς σκοπό και υπολογισμό.

Λ

Λάγιος το μαύρο πρόβατο.

Λαύρα η ζέστη, έχω λαύρα ζεσταίνομαι.

Λιανός λεπτός αδύνατος. Λιανά ξύλα για φωτιά.

Λιτάρι το κοντό και χοντρό σχοινί.

Λουμάκι το νέο δένδρο, ίσιο ψηλό δένδρο κλπ.

Λουρί πέτσινη, δερμάτινη ζώνη.

Λουφάζω σιωπώ. Όπως λένε λούφαξε σκάσε μη μιλάς.

M

Μάνταλας είναι ξύλο που κρατάει την πόρτα κλειστή.

Μπάρτζα γίδα με παρδαλό και χρωματιστό δέρμα.

Μπάσια πολυθρόνα, κρεβάτι, καναπές.

Μπόρα ραγδαία βροχή, μικρής διάρκειας.

Μπούμπαλο μεγάλο έντομο.

Μπούρας γενναίος, δυνατός υγιέστατος άντρας.

Μπράτμος φίλος επιστήθιος. Σε γάμο του χωριού φαίνεται ο ρόλος του.

Μπρίκι ειδικό δοχείο που ψήνουν καφέ ή χύνουν νερό για πλύσιμο.

N

Ν ι σ ά φ ι φτάνει αρκετά, πλέον.

Ν τ α ή ς άνδρας σοβαρός, ευπαρουσίαστος.

Ν τ α β ά ν ι α μύγες οι οποίες κεντρίζουν τα ζώα το καλοκαίρι, ιδιαίτερα τα βόιδια και τις αγελάδες και στρεκουλιάζουν (φεύγουν τρέχουν τις χάνει ο γελαδάρης).

Ν τ ρ ι λ ι είδος βαμβακερού υφάσματος.

Ν τ ρ ι μ ώ ν ι κόσκινο με χονδρές τρύπες.

Ξ

Ξ ά ι τα ποσοστά του μυλωνά όταν άλεθαν το σιτάρι, το καλαμπόκι κλπ.

Ξ ε μ υ τ ί ζ ω μόλις γίνομαι ορατός ερχόμενος όπισθεν υψώματος.

Ο

Ο ρ γ ι ό ρίγος τρεμούλιασμα.

Ό ρ ν ι ο μεγάλο άγριο πτηνό.

Π

Π α γ α ν ι ά στην άκρη άκρη σιγά σιγά. Όταν πηγαίνουν για κυνήγι βγαίνουν παγανιές.

Π α σ π α τ ε ύ ω ψάχνω ερευνώ με τα χέρια.

Π α τ α ρ ι ά ομοβροντία σφαλιάρια ξαφνική δυσάρεστη είδηση.

Π ε ζ ο ύ λ ι όχθη εξοχή ύψωμα χαμηλός τοίχος.

Π λ ό χ ε ρ ο η χούφτα του ενός χεριού.

Π ό χ ε ς ζευγάρι τσαρούχια καινούργια.

Π ρ ά μ α τ α φορτηγά ζώα που είχαν οι κερατζήδες τον καιρό κείνο.

Ρ

Ρ ά β δ ο ς ξύλο μακρύ χρησιμοποιούμενο στο ράβδισμα των οπωροφόρων δένδρων πχ στο χωριό μας ραβδίζουν τις καρυδιές (τις κάργιες).

Ρ ό ξ ο ς μέρος του σανιδιού όπου διακρίνεται το κομμένο κλωνάρι.

Ρ ο ύ ν τ ο το άσπρο και μαλακό μαλλί του προβάτου.

Σ

Σ α κ ά τ η ς ανάπηρος άνθρωπος που έχει σωματική βλάβη.

Σ ι ά δ α τα πεδινά χωράφια.

Σ ι ά μ α τ α ς καυγάς μάλωμα φασαρία.

Σ ι α π ά ν ω προς τα πάνω.

Σ ι ά ρ α μεγάλο πριόνι χωριζόμενο από δύο άτομα, πρόσωπα.

Σ ι ν τ ι λ α περιστροφική κίνηση φέρνω γύρω ολόγυρα κλπ πχ τα χωρά.

Σ ι ο ύ σ α λ ο πολλά πράγματα πολύς κόσμος μεγάλη ποσότης.

Σ κ α ρ π ι κλαδί θάμνος στεγνός.

Σ κ έ μ π ι βράχος μεγάλη πέτρα, πετρώδες έδαφος.

Σ κ ο υ τ ι ᾶ ρούχα φορέματα σαΐσματα (κουβέρτες, βελόντζες) κλπ.
 Σ υ ν ᾶ φ ι ἐπάγγελμα, επαγγελματική τάξης.
 Σ υ μ π ῶ ἀνακατεύω τη φωτιά για να ανάψει καλύτερα.
 Σ χ α ρ ι κ ᾶ ἀμοιβή για την ευχάριστη είδηση νέο.
 Σ ὠ ν ε ι ἀρκεί, φθάνει ως το ωρισμένο μέρος.

Τ

Τ ε τ ρ α π ἔ σ ι ξυνό, πολύ ξυνό.
 Τ ρ ᾶ γ ι ο μαλλί γίδας.
 Τ ρ ι χ ι ᾶ το χονδρό σχοινί που μεταχειρίζονταν όταν φορτώνουν τα ζώα (ξύλα, αλεύρι, κλαδί κλπ.).
 Τ σ ᾶ π ο ς Τράγος.
 Τ σ ι α ν ᾶ κ ι μεγάλο ανοιχτό πιάτο φαγητού.
 Τ σ ι ᾶ τ μ α ς διάφραγμα ξύλινο επαλλειμμένο με λάσπη.
 Τ σ ι ᾶ τ σ α β ο ς ἀνόητος, μη σοβαρός ἄνθρωπος.
 Τ σ ι ο λ ῖ ζ ω χτυπώ με ξύλο για να χωρίσουν τον καρπό ἀπὸ το στάχυ, εἴτε τσιολίζουν τις καρυδιές.
 Τ σ ο υ κ ν ῖ δ α εἶδος ἀγριόχορτου το οποίο κνίζει ὅταν ἐρχεται σε ἐπαφή με το σώμα.

Φ

Φ ε λ ῖ φέτα φρούτου και πίττας σφήνοειδούς σχήματος.
 Φ ὕ ρ α το χάσιμο βάρους.
 Φ υ ρ ὸ ὄχι γεμάτο ὄχι καλά κλεισμένο ἐλλειπείς.
 Φ ὀ λ α κομμάτι σιόλας δέρματος.

Χ

Χ α γ ι ᾶ τ ι στεγασμένος χώρος σπιτιού, ναοῦ με κολώνες.
 Χ ο ὕ τ ἐλάττωμα, ἰδίωμα, συνήθεια.
 Χ ο υ ν ἔ ρ ι ἐπεισόδιο, ἀπάτη, πάθημα, γκάφα.
 Χ ο υ ζ μ ε κ ι α ρ ῆ ς ὑπηρετῆς πχ στο χωριό λένε οι γυναῖκες να κάνουμε τα χοζμέτια του σπιτιού.
 Χ ὕ ν ο μ α ῖ ορμῶ, ἐπιτίθεμαι.

Ψ

Ψ α λ ῖ δ α το δοκάρι που χρησιμεύει για να σχηματισθεῖ το ὀρθογώνιο της στέγης του σπιτιού.

Αυτές τις λέξεις τις χρησιμοποιοῦν ὄχι μόνο στο χωριό μας ἀλλὰ σ' ὅλη την Ἑπειρο. Γιατί στην Ἑπειρο ἀνεκάθεν κυριαρχοῦσε η Ἑλληνική γλώσσα. Αφοῦ και οι Τούρκοι, οι Εβραῖοι μητρική τους γλώσσα είχαν την Ἑλληνική. Η Ἑπειρος εἶναι πατρίδα μεγάλων δασκάλων οι οποίοι διαφύλαξαν διέδωσαν τα Ἑλληνικά γράμματα σ' ὅλη την Ελλάδα την ἐποχή της Τουρκικῆς σκλαβιάς.

ΘΕΟΤΟΚΟ - ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΓΕΜΑΤΟΣ ΔΟΞΑ

Η πρώην Φιτόκο και τώρα Θεοτόκος είναι οικισμός της Κοινότητας Οξυάς.

Η Θεοτόκος όπως και η Οξυά έχει και αυτή την ιστορία της, τους θρύλους της και τις προσφορές της στους Εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες για τους οποίους αναφέρουμε αναλυτικά στο βιβλίο.

Λόγου χάρη γράφουμε για τον Νικόλαο Ζούνη και Γ.Δ.Ζούνη που πολεμήσανε και πέσανε ηρωικά για την Πατρίδα μαζί με τους Οξυώτες στο ζοφερό τοπίο της Μ. Ασίας το 1922.

Επίσης αναφέρουμε στις προσφορές του Αριστείδη Ζούνη του Αποστόλου που πέρασε από τα παγωμένα νερά, δρασκεύλησε τα πτώματα και αρπάξε όπως λένε οι Ηπειρώτες τους τραυματισμένους να φτάσουν στο Νοσοκομείο κλπ.

Η Θεοτόκος διοικητικά υπάγεται στο νομό Ιωαννίων, επαρχία Κονίτσης. Η νέα Θεοτόκος είναι κτισμένη σε μία όμορφη τοποθεσία στον λεγόμενο Κάμπο, πάνω στην Εθνική οδό Ιωαννίνων - Θεσ/νίκης κλπ. είναι ένας σύγχρονος οικισμός με καφενεία και ρεστοράν. Συνολική έκταση του οικισμού είναι 10-11 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Όπως μας είπε ο Παναγιώτης Ζούνης η Θεοτόκος ήτανε ένα από τα μεγαλύτερα χωριά της Κονίτσας στη θέση Παζαρόπουλο. Παζαρόπουλο είναι ο σημερινός κάμπος όπου είναι κτισμένη η Θεοτόκος. Στη θέση αυτή στα παλιά χρόνια γινότανε μεγάλο πανηγύρι, όπως γίνεται σήμερα στην Κόνιτσα. Οι κάτοικοι της Θεοτόκου δεν μπορούσαν να υποφέρουν τον Τούρκικο ζυγό, δεν υποτάχθηκαν στους Τούρκους και αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν το χωριό τους και να πάνε στο χωριό Φλάμπουρο της Φλωρίνης. Το 1894 ο Μπέης της Φιτόκο πήγε στο Φλάμπουρο Φλωρίνης και πήρε μερικούς κατοίκους και τους ξανάφερε στο χωριό. Επίσης μας δώσανε πληροφορίες και άλλοι Φιτοκήτες όπως ο Θεόδωρος Ζούνης, Γιάννης Ζούνης, Γεώργιος Ευθυμίου και άλλοι πολλοί. Πχ ο Θ. Ζούνης του Δημητρίου μας είπε ότι οι Ζουνέοι είναι μια ξακουστή ράτσα, ένα ιστορικό σόι το οποίο ακόμη και οι Τουρκαλάδες το φοβηθήκανε κλπ. Έτσι βλέπουμε ότι η Θεοτόκος έχει μια λαμπρή ιστορία, έχει προσφέρει πολλά στους αγώνες του Ελληνικού έθνους.

Γράφοντας για την Θεοτόκο ή για την Οξυά δεν μπορούμε να μην πούμε δύο λόγια για τον αξέχαστο Δ η μ ή τ ρ ι ο Ζ ο ύ ν η γενικό γραμματέα του Συλλόγου μας, που τον χάσαμε τόσο πρόωρα και άξαφνα στα 38 του χρόνια. Ο Δ. Κ. Ζούνης γεννήθηκε στην Θεοτόκο το 1944 και πέθανε στην Αθήνα στις 16.11.1982. Μετά το Δημοτικό σχολείο, ο Δ. Ζούνης ξεκίνησε τη ζωή μόνος του. Με αδιάκοπους αγώνες τελείωσε τη Σιβιτανείδιο με διάκριση και βραβείο. Μετά τη φοίτηση στη Σχολή ο Δ. Ζού-

νης έγινε υπάλληλος της ΔΕΗ με μεγάλο κύρος και σεβασμό. Ο Δ. Ζούνης σαν κοινωνικός και αξιοπρεπής άνθρωπος που ήτανε υπήρξε δραστήριο μέλος του συλλόγου μας. Όπως μας λέει ο πρώην πρόεδρος του Δ.Σ. του Συλλόγου Κων/νος Αθανασόπουλος «το είναι του, ήτανε καμωμένο από Οξυά - Θεοτόκο - αγάπη - καλοσύνη και δράση. Ένα κομμάτι από την σύντομη αλλά γεμάτη ζωή του την αφιέρωσε στο Σύλλογό μας.

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

Οι Φιτοκήτες όπως και οι Οξυώτες είναι άνθρωποι θεοσεβούμενοι. Κεντρική Εκκλησία της Φιτόκος στην οποία εκκλησιάζονται οι Φιτοκήτες είναι ο Άγιος Δημήτριος που κτίσθηκε το έτος 1860. Εδώ πρέπει να τονίσουμε ότι από τον Άγιο Δημήτριο της Θεοτόκου το 1893 που ήτανε εγκαταλελειμένος πήρανε την εικόνα της Παναγίας και την πήγανε στο χωριό Πλικάτη. Την καμπάνα του Αγίου Δημητρίου την έφερε ο Αριστείδης Ζούνης από τα Ιωάννινα το 1931.

Τέλος κεντρική εκκλησία της Θεοτόκου είναι και ο Άγιος Αθανάσιος που κτίσθηκε από κάποιον Ιερέα το 1756.

Αυτά τα λίγα για τον Οικισμό Θεοτόκου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιας

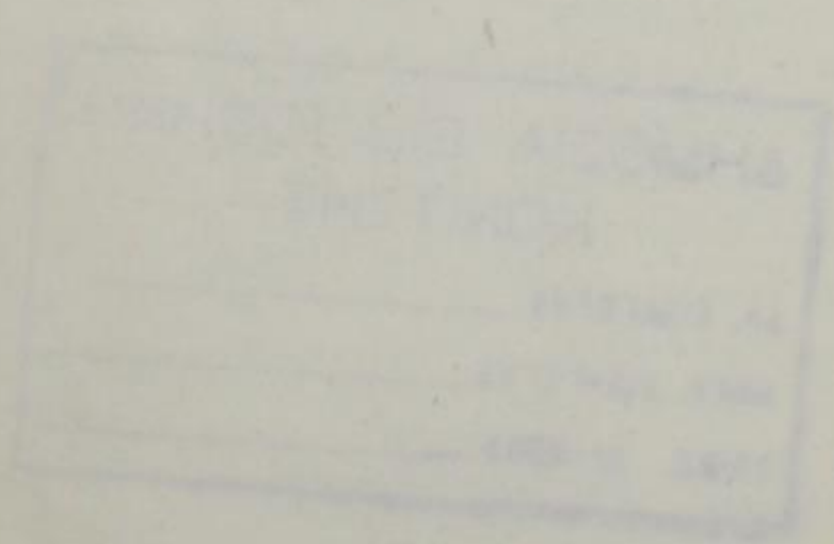

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Τυπογραφείο: Αφο: ΚΑΣΣΗ
Πάππου 15 Κολοκυνθού, τηλ. 5123595 — Αθήνα

1234567890

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΕΠΩΝΥΜΟ
ΤΙΤΛΟΣ	ΕΠΩΝΥΜΟ
ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ	ΕΠΩΝΥΜΟ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

25145

KON